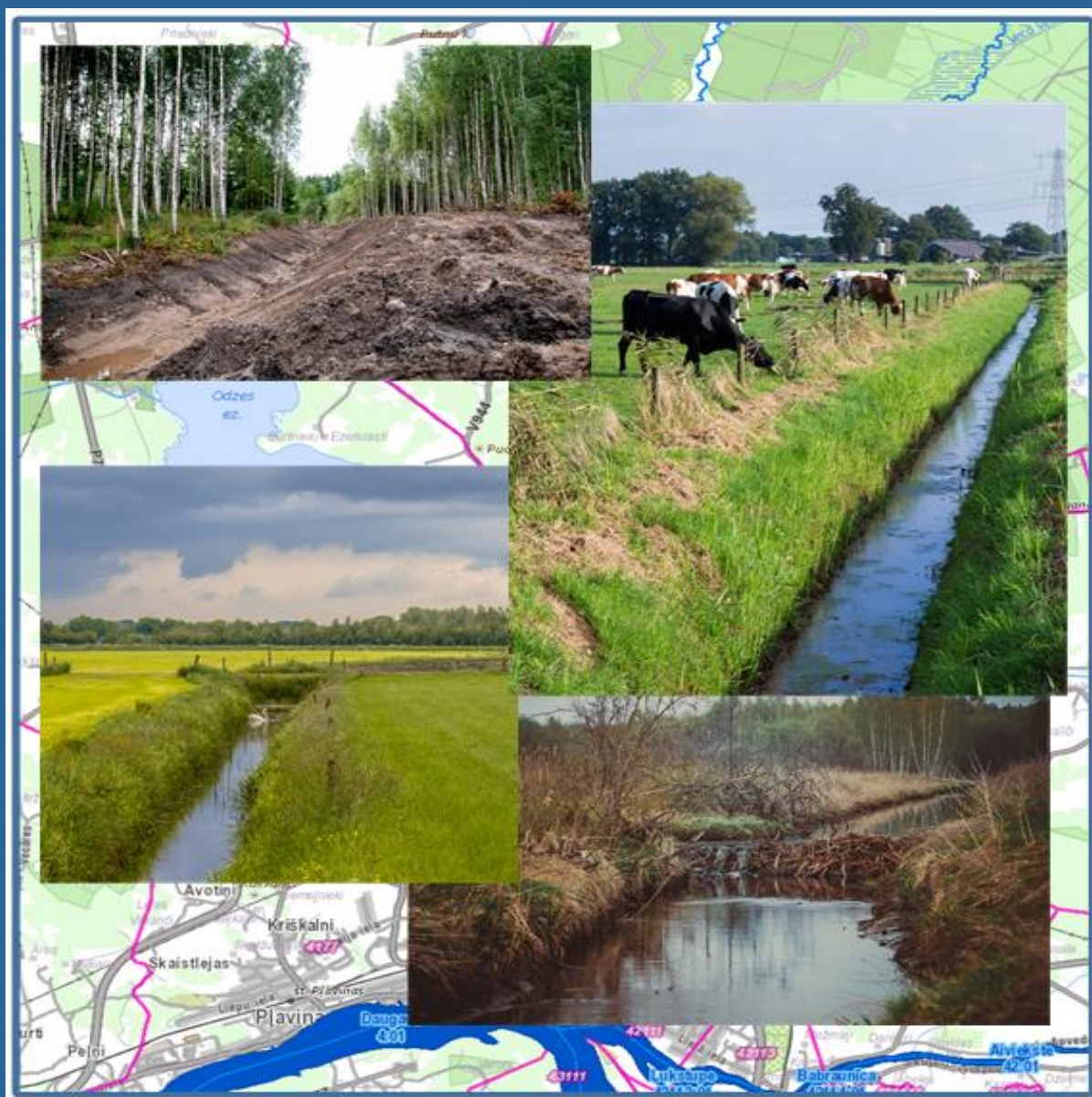

Vai meliorācijas sistēmu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un efektīva?

Rīga 2020

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

Vai meliorācijas sistēmu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un efektīva?

2020.gada 9.marts.

Atbilstības/lietderības revīzija “Vai meliorācijas sistēmu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un efektīva?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Ceturtā revīzijas departamenta 2018.gada 7.maija revīzijas grafiku Nr.2.4.1.-18/2018.

Vāka noformējumā izmantota fotogrāfija no tīmekļa vietnes *Depositphotos*

Cienījamais lasītāj!

Ņemot vērā Latvijas klimatiskos apstākļus, mūsu tautsaimniecībai vitāli svarīga ir meliorācijas sistēmu darbība – tā ietekmē ne tikai lauksaimniecības zemju ražību, mežsaimniecības zemju kvalitāti, bet arī transporta infrastruktūru un apbūvēto, tai skaitā dzīvojamo, teritoriju drošību. Meliorācijas sistēmu kopgarums Latvijā ir līdzīgs autoceļu garumam, un tās raksturo sadrumstalota īpašumpiederības struktūra. Ja lauksaimniekiem kopumā raksturīga profesionāla izpratne par meliorāciju sistēmām, tad iedzīvotāji par to darbību parasti uzzina, kad ir radušās problēmas un, piemēram, lietavu vai nekoptu grāvju dēļ teritorijas applūdušas. Klimata pārmaiņu ietekmē meliorācijas sistēmu nozīme pieaug, bet zemes īpašnieku atšķirīgā izpratne par meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas nepieciešamību, attieksme un finansiālās iespējas ir pasliktinājušas meliorācijas sistēmu valstī.

Valsts kontrole ir pabeigusi revīziju par meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas ilgtspēju un sagatavojusi revīzijas ziņojumu.

Galvenā par meliorāciju atbildīgā institūcija valstī ir Zemkopības ministrija, valsts meliorācijas sistēmu uzturēšana un atjaunošana ir deleģēta VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, bet kopumā sistēmā iesaistītas daudzas valsts institūcijas un pašvaldības.

Revīzijā vērtējām gan Zemkopības ministrijas darbību meliorācijas politikas izstrādē un uzraudzībā, gan VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbību piešķirtā valsts un Eiropas Savienības fondu finansējuma izlietojumā.

Esam secinājuši, ka meliorācijas joma valstī ilgstoši ir atstāta novārtā, atbildīgajām valsts institūcijām nav pilnīgas un ticamas informācijas par meliorācijas sistēmu stāvokli, nav nākotnes skatījuma meliorācijas attīstībā. Valsts budžeta un Eiropas Savienības finansējums tiek sadalīts necaurskatāmi, ne vienmēr ir zināmas reālās

uzturēšanas darbu izmaksas, pie tam meliorācijai paredzētie valsts budžeta dotācijas līdzekļi tiek izmantoti cita VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbības virziena finansēšanai, tādējādi ietekmējot arī peļņas rādītāju. Ar šādu saimniekošanu nevar sasniegt iespējami labākos rezultātus ar atvēlētajiem publiskajiem līdzekļiem, kas nav pietiekami visu atjaunošanas un uzturēšanas vajadzību nodrošināšanai, bet vienlaikus apmērā būtiski (virs 15 miljoniem *euro* gadā). Šāda saimniekošana nenodrošina iespējami taisnīgu attieksmi pret visiem īpašniekiem, ko ietekmē meliorācijas sistēmas. Tā drīzāk vērsta uz kapitālsabiedrības *status quo* saglabāšanu. Ņemot vērā daudzskaitlīgo meliorācijas sistēmu uzturēšanā iesaistīto institūciju un personu skaitu, kā arī plānoto uzraudzības decentralizāciju, uzticot to pašvaldībām, pieaug nepieciešamība pēc pilnīgas, aktuālas informācijas, izmantojot laikmetīgas tehnoloģijas, un pēc prasmīgas koordinācijas, kas nodrošinātu iesaistīto institūciju sadarbību.

Ceram, ka Zemkopības ministrija neatliks revīzijas rezultātā sniegto ieteikumu ieviešanu, lai sakārtotu meliorāciju sistēmas valstī.

Pateicamies par sadarbību revīzijas ietvaros Zemkopības ministrijai, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, Lauku atbalsta dienestam, Hidromelioratīvās būvniecības speciālistu sertifikācijas centram, pašvaldībām, kas sniedza viedokli un piedalījās aptaujā, un Latvijas Pašvaldību savienībai.

Ar cieņu

departamenta direktore

Inga Vilka

Saturs

Kopsavilkums	5
Motivācija.....	5
Galvenie secinājumi	7
Būtiskākie ieteikumi.....	14
Ziņojuma struktūra	15
Īss ieskats meliorācijas jomā	16
Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi	25
1. Vai tiek nodrošināta tiesību aktiem atbilstoša un efektīva meliorācijas sistēmu apsaimniekošana, finansēšana un uzraudzība?.....	25
1.1. Vai ir izstrādāts valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns, tajā skaitā noteiktas prioritāri atjaunojamās meliorācijas sistēmas?	25
1.2. Vai ir nodrošināta tiesību aktiem atbilstoša un efektīva valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana?	32
1.3. Vai finansējums valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai ir noteikts pamatotā apmērā un izlietots lietderīgi?	40
1.4. Vai pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšana ir risinājums koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai?.....	54
1.5. Vai ir nodrošināta efektīva meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzība?	57
2. Vai Zemkopības ministrijas darbības meliorācijas politikas īstenošanā un uzraudzībā ir pietiekamas, lai veicinātu efektīvu meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu?.....	65
2.1. Vai meliorācijas jomā noteiktie mērķi un sasniedzamie rādītāji ir pietiekami meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas veicināšanai?.....	65
2.2. Vai meliorācijas politikas veidošanai un uzraudzībai ir pieejama un tiek izmantota pietiekama, aktuāla un precīza informācija?.....	76
Zemkopības ministrijas viedoklis.....	81
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	83

Termini un skaidrojumi	89
1.pielikums. Meliorācijas jomā iesaistītās institūcijas	90
2.pielikums. Astoņu ELFLA projektu izvērtējums atbilstoši VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” atlases kārtībai projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai	92
3.pielikums. Valsts funkciju “Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana ” un “Ikgadējie maksājumi par Daugavas kaskādes HES zemes resursiem nodarīto kaitējumu kompensēšanu” finanšu rādītāju izpilde (budžeta apakšprogrammas 26.02.00 un 26.03.00).....	94
4.pielikums. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” stratēģijā 2017.–2019.gadam meliorācijas jomā noteiktie mērķi	95
5.pielikums. Kritēriji prioritāri uzturamo meliorācijas sistēmu noteikšanai	96
6.pielikums. Izdevumu attiecināšanas proporcijas, %.....	96
7.pielikums. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” finanšu rādītāji.....	97
Atsauces.....	99

Kopsavilkums

Motivācija

Meliorācijas sistēmas ne tikai palielina zemes kā viena no ražošanas resursiem vērtību un veicina lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību, bet arī uzlabo dzīves vidi iedzīvotājiem un ietekmē infrastruktūras objektus (ceļus, ielas u.c.). Vienlaikus meliorācijas sistēmas neviennozīmīgi ietekmē ar vidi saistītos aspektus – bioloģisko daudzveidību, ūdensobjektu hidroloģisko režīmu.

Meliorācijas pirmsākumi Latvijā datējami jau ar 18.gadsimta beigām. 1919.gadā, īsi pēc neatkarīgas valsts izveidošanas, tika nodibināta Meliorācijas pārvalde, kura agrārās reformas ietvaros veica meliorācijas sistēmu plānošanu un pārvaldīšanu, tajā skaitā veica plašus pētījumus apvidos, kuros nebija pietiekošas ūdens notekas, lai jaunās saimniecības varētu savas zemes tālāk nosusināt un kultivēt. Tika pieņemti noteikumi arī par valsts pabalstiem zemes meliorācijai, kā arī ieviestas normas, kādus darbus “var izvest” ar valsts līdzekļiem¹.

Lielākā daļa pašlaik esošo meliorācijas sistēmu ir būvētas 20.gadsimta periodā no 60. līdz 90.gadiem un ir pieskaņotas tā laika saimniekošanas modelim, kam pamatā bija centralizēta plānošana un kolektīvās saimniecības. Meliorācijai tika atvēlēti būtiski resursi, piemēram, Latvijā bija Meliorācijas un ūdenssaimniecības ministrija ar gandrīz 20 000 darbiniekiem resorā².

Līdz ar Latvijas neatkarības atjaunošanu par valsts meliorācijas sistēmām tika atzīta neliela daļa meliorācijas sistēmu, bet lielāko daļu (apmēram 70%³) sistēmu nodeva zemes īpašniekiem, uzliekot tiem tiesisku atbildību par sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu. Tehniski vienotā infrastruktūra kļuva par īpašumpiederības ziņā sadrumstalotu infrastruktūru – valsts īpašumā, valdījumā dažādām valsts institūcijām, pašvaldību īpašumā, kā arī daudzu privātpašnieku – gan juridisku, gan fizisku personu rokās. Zemes īpašnieku atšķirīgā izpratne par meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas nepieciešamību un finansējuma iespējas ir pasliktinājušas meliorācijas sistēmu stāvokli valstī.

Visas meliorācijas sistēmas ir ļoti vērtīgi aktīvi un to kopējā vērtība pēc Latvijas Melioratoru biedrības aplēsēm ir vismaz 7 miljardi *euro*⁴.

Pieaugot klimata pārmaiņu ietekmei, nokrišņu daudzums pēdējos 50 gados ir palielinājies un tiek prognozēts, ka arī nākotnē nokrišņu daudzums un dienu skaits ar stipriem un ļoti stipriem nokrišņiem pieaugs⁵. Arī lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācija par apbūves teritorijām palielina plūdu risku, tāpēc meliorācijas sistēmu nozīme pieaug un tām jāspēj pildīt savas funkcijas pat vēl lielākos apmēros nekā iepriekš. Nekopjot izbūvētās meliorācijas sistēmas, pasliktināsies situācija lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, kā arī pieaugs plūdu ietekme uz infrastruktūras objektiem un apdzīvotām teritorijām. Tāpēc jāapzinās, ka riskējam sasniegt kritisko punktu, kad varam zaudēt būtiskus meliorācijas sistēmas aktīvus un būsīm spiesti tās izbūvēt no jauna.

2017.gada lietavas un tām sekojošie plūdi aktualizēja jautājumu par meliorācijas sistēmu stāvokli, tajā skaitā par ilgstošu to neatjaunošanu un nekopšanu. Plūdi radīja zaudējumus gan skarto teritoriju iedzīvotājiem un infrastruktūrai, gan lauksaimniekiem un mežsaimniekiem. Zaudējumi valsts un pašvaldību infrastruktūras objektiem un lauksaimniecības nozarei pārsniedza 380 miljonus *euro*⁶. Radušos zaudējumus lauksaimniekiem daļēji kompensēja, piešķirot 22,8 miljonus *euro* no valsts

budžeta un Eiropas Savienības līdzekļiem, savukārt meliorācijas sistēmu, ceļu, tiltu un dzelzceļa atjaunošanai 17,7 miljoni *euro* ir piešķirti no Eiropas Savienības Solidaritātes fonda⁷.

Regulārai meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai ir nepieciešami finanšu līdzekļi. Kopš 2007.gada meliorācijas sistēmu uzturēšanā un atjaunošanā no dažādiem publiskā sektora finanšu avotiem (valsts budžeta līdzekļi, Eiropas Savienības fondu finansējums u.c.) ir ieguldīti vairāk nekā 230 miljoni *euro*⁸.

Meliorācijas jomā ir iesaistītas ļoti daudz dažādu sektoru institūcijas un ir nepieciešama šo institūciju darbības koordinēšana. Meliorācijas politikas veidotāja valstī ir Latvijas Republikas Zemkopības ministrija⁹ (turpmāk – Zemkopības ministrija). Tāpēc revīzijā ir vērtētas tikai Zemkopības ministrijas veiktās darbības tās kompetences ietvaros. Revīzijā vērtējām, vai meliorācijas sistēmas tiek apsaimniekotas¹⁰ tā, lai veicinātu zemes mitruma regulāciju un aizsardzību no applūšanas un noskaidrojām:

- vai Zemkopības ministrijas veiktās darbības meliorācijas politikas izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā ir pietiekamas, lai veicinātu efektīvu meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu;
- vai ir nodrošināta efektīva un tiesību aktiem atbilstoša meliorācijas sistēmu ekspluatācija, uzturēšana un uzraudzība;
- vai ir nodrošināta ilgtspējīga valsts un valsts meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšana un publiskais finansējums meliorācijas sistēmu apsaimniekošanai ir piešķirts mērķtiecīgi, pamatotā apmērā un izlietots lietderīgi.

Galvenie secinājumi

Pēc valsts neatkarības atjaunošanas izveidojusies pieeja īpašumpiederības ziņā sadrumstalotās meliorācijas infrastruktūras apsaimniekošanā nav ilgtspējīga un efektīva un veicina neatjaunoto meliorācijas sistēmu degradāciju. Problēma ar pārmitriem laukiem, iznīkušām mežaudzēm, applūdušām mājām, izskalotiem ceļiem tikai saasināsies, it īpaši klimata pārmaiņu dēļ. Jomas sakārtošanu nav sekmējis arī tas, ka meliorēto zemju ilgtspējīga apsaimniekošana un valsts meliorācijas sistēmu uzturēšana ir viena no Zemkopības ministrijas prioritātēm.

Meliorācijas sistēmu stāvoklis valstī ilgstoši nav apzināts, trūkst ilgtermiņa un īstermiņa plānu, nav vērtēta esošās “padomju laikos” izbūvētās meliorācijas sistēmu atbilstība mūsdienu saimniekošanas metodēm un klimata pārmaiņām. Lielākajā daļā – vairāk kā 70% – valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas darbi finansējuma trūkuma dēļ nav veikti vismaz 30 gadus, arī uzturēšanas darbu apjomi nav pietiekami, turklāt šajās novārtā atstātajās meliorācijas sistēmās darbus veic daudz retāk kā “jaunajās” meliorācijas sistēmās. Bet informācija par situāciju pašvaldību un citiem īpašniekiem piederošās meliorācijas sistēmās vispār nav pieejama. Rezultātā par meliorācijas sistēmu stāvokli atceras tikai tad, kad sekas ir iestājušās, teritorijas applūdušas un jāmobilizē resursi seku novēršanai, kā arī jākompensē to izraisītie zaudējumi.

Meliorācijas sistēmu atjaunošana ir atkarīga no Eiropas Savienības fondu finansējuma un arī valsts meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomus ietekmē šis ārējais finansējums. Tādējādi meliorācijas sistēmu uzturēšanas ilgtspēja pēc Eiropas Savienības fondu plānošanas perioda beigām ir apdraudēta.

Joprojām nav noteikta valsts politika meliorācijas jomā, tajā skaitā nav izvērtētas prioritātes un publiski nav pieejama nozīmīga informācija – valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns. Tādējādi liedzot iespēju pārējiem meliorācijas sistēmu īpašniekiem racionāli plānot savus darbus. Plānu neesamība nav traucējusi kopš 2007.gada meliorācijas sistēmu atjaunošanā un uzturēšanā ieguldīt vairāk nekā 230 miljonus *euro* Eiropas Savienības fondu un valsts budžeta līdzekļu. Valsts politikā nenosakot līdzekļu sadales pamatprincipus, pastāv iespēja pamatot pieejamo līdzekļu ieguldīšanu gandrīz jebkurā no valsts meliorācijas sistēmām un lēmumu par konkrētas meliorācijas sistēmas atjaunošanu pieņemt tās atjaunošanā ieinteresēto personu interesēs. Turklāt ieguldījumu, kas veikti bez skaidri noteiktiem mērķiem un nopietna plāna, efektivitāte vispār nav novērtējama.

Lai gudri plānotu sistēmas attīstību nākotnē, Zemkopības ministrija nevar izvairīties no meliorācijas sistēmu uzraudzības jautājuma atrisināšanas, uzraudzībā ietverot ne tikai sankcijas, bet arī regulāru situācijas apzināšanu, daudzo zemes īpašnieku izglītošanu un iesaistīto institūciju darbības koordināciju. Šobrīd ne Zemkopības ministrija, ne valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”¹¹ to nenodrošina.

! Aktuāla, pilnīga un precīza informācija par meliorācijas sistēmām un to stāvokli ne sabiedrībai, ne politikas veidotājiem nav pieejama

Pārdomātai lēmumu pieņemšanai ir nepieciešama aktuāla, pilnīga un precīza informācija. Tāpēc nozīmīgs informācijas avots par meliorācijas sistēmām ir Meliorācijas kadastra informācijas sistēma (turpmāk - meliorācijas kadastrs), kas saskaņā ar normatīvajā aktā¹² noteikto, ir aktuāla, sistēmiska, digitāla vienota datubāze par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām un kas ietver informāciju par meliorācijas sistēmas kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli (tajā skaitā ietverot ziņas par tehnisko stāvokli), sistēmas statusu un citus datus. Lai gan meliorācijas kadastrs ir domāts kā vienota datubāze par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām, faktiski tas galvenokārt ietver informāciju par meliorētajām lauksaimniecības zemju platībām, turklāt arī tā ir “sakārtota”, izmantojot “padomju laiku” tehnisko dokumentāciju. Bet informācija par meliorāciju meža zemēs, apdzīvotās vietas, dārzkopības sabiedrību teritorijās pieejama nepilnīgā apjomā vai nav pieejama vispār.

Pēdējā visaptverošā meliorācijas sistēmu inventarizācija lauksaimniecības un meža zemēs ir veikta pirms trīsdesmit gadiem, un kopš tā laika inventarizācija ir veikta nelielā apjomā, piemēram, plānojot meliorācijas sistēmu atjaunošanu. Zemkopības ministrijas ieskatā viens no risinājumiem meliorācijas kadastra atjaunošanai ir meliorācijas sistēmu atjaunošanas projekti, pēc kuru īstenošanas tiek aktualizēta arī meliorācijas kadastra informācija. Piemēram, 2007.–2013.gada Eiropas Savienības fondu plānošanas periodā atjaunoti tikai 5,6% no kopējā ūdensnoteku garuma, tāpēc tas nerisina jautājumu pilnā apmērā. Revīzijā konstatētais liecina, ka arī pēc meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu īstenošanas un uzturēšanas darbu veikšanas, meliorācijas kadastrā ietvertā informācija atšķiras no situācijas dabā. Tā rezultātā nav pieejama aktuāla, pilnīga un precīza informācija par visām meliorācijas sistēmām, tajā skaitā to esamību, stāvokli un dinamiku, kas revidentu vērtējumā ne tikai ietekmē pārdomātu lēmumu pieņemšanu, bet arī rada risku par meliorācijas kadastrā neiekļautu meliorācijas sistēmu saglabāšanu.

Revīzijā konstatētais liecina, ka pētījumu meliorācijas jomā tiek veikti nepietiekamā apjomā. Lai arī Zemkopības ministrija ir iniciējusi dažādu pētījumu veikšanu (meliorācijas ietekmes novērtējums apdzīvotās teritorijās, lauksaimniecības un meža zemēs u.c.), tie vēl nav veikti. Nav veikts izvērtējums arī par to, cik lielā mērā pastāvošās meliorācijas sistēmas vispār atbilst mūsdienu vajadzībām, tajā skaitā izmaiņām saimniekošanas paradumos un metodēs, zemes lietošanas mērķos un klimata pārmaiņām. Turklāt jāņem vērā arī pretrunīgie viedokļi par meliorācijas sistēmu ietekmes vektoru uz hidroloģisko režīmu un bioloģisko daudzveidību.

! Meliorācijas sistēmu apsaimniekošana – bez skaidriem politikas mērķiem un sasniedzamajiem rādītājiem. Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošana nepietiekama finansējuma apstākļos – bez plāna un prioritātēm

Nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un uzdevumi saskan ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) ilgtspējīgās attīstības mērķiem – uzlabot zemes un augsnes kvalitāti, palielināt produktivitāti un ražošanu, pielāgoties klimata pārmaiņām, samazināt dabas katastrofu tiešos ekonomiskos zaudējumus – tomēr mērķu novirzīšana līdz to ieviesējiem “pārtrūkst”

Zemkopības ministrijas līmenī. Viena no Zemkopības ministrijas funkcijām ir meža un lauksaimniecības zemes resursu (arī meliorācijas) pārvaldības politikas izstrāde¹³, bet attīstības plānošanas dokuments meliorācijas jomā līdz šim vēl nav izstrādāts.

Jomas rezultatīvie rādītāji, kas pēc būtības ir darbību raksturojoši rādītāji, ir noteikti tikai budžeta plānošanas kontekstā un tie attiecas uz valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu, tāpēc nav vērsti uz meliorācijas jomu kopumā. Noteiktie rādītāji neatspoguļo labumu, kādu sabiedrība iegūst, izlietojot budžeta līdzekļus šo rādītāju sasniegšanai. Zemkopības ministrijas iekšējais audits ir norādījis uz trūkumiem ar meliorācijas jomu saistīto rezultatīvo rādītāju noteikšanā, tomēr joprojām būtiski uzlabojumi nav veikti.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanu un ekspluatāciju nodrošina VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”¹⁴. Tās pārziņā ir 1589 ūdensnotekas 13 808 kilometru garumā, 97 polderu aizsargdambji 422 kilometru garumā, kā arī citi meliorācijas sistēmas elementi. Ilgstošais finansējuma deficīts meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai ir veicinājis meliorācijas sistēmu stāvokļa pasliktināšanos. Pirms ieguldījumu Eiropas Savienības 2014.–2020.gada fondu plānošanas periodā uzsākšanas vairāk kā 70% valsts nozīmes ūdensnoteku nebija atjaunotas 30 gadus vai ilgāk. Eiropas Savienības fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanai ir pieejami 80 miljoni *euro*, arī 2007.–2013.gada plānošanas periodā tam bija atvēlēti vairāk kā 30 miljoni *euro*. Pieejamais finansējums nav pietiekams visu ilgstoši neatjaunoto un sliktā stāvoklī esošo meliorācijas sistēmu atjaunošanai. Šādā situācijā ir īpaši svarīgi noteikt prioritātes un izstrādāt kritērijus mērķtiecīgai meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānošanai. Turklāt tas ir jādara tā, lai nodrošinātu vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret meliorācijas sistēmu ietekmēto teritoriju iedzīvotājiem, kā arī lauksaimniecības un mežu zemju īpašniekiem.

Ne Zemkopības ministrija, ne VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nav izstrādājušas meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānu, kurā būtu novērtētas un prioritāri sakārtotas visas valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas. Meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu skaits pa VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” reģionālajām nodaļām tiek sadalīts atbilstoši situācijai nodaļā (darbinieku noslodze, īstenošanas procesā esošo projektu stadija, finanšu pieejamība), nevis visaptverošam meliorācijas sistēmu stāvokļa un vajadzību vērtējumam valstī. Projektu konkretizācija – meliorācijas sistēmu atlase atjaunošanas darbu veikšanai – notiek reģionālo nodaļu un sektoru līmenī un ir necaurskatāma. Informācija par atlases procesu un tā rezultātiem nav publiski pieejama, kas neļauj zemju īpašniekiem savlaicīgi plānot un īstenot saistīto meliorācijas sistēmu atjaunošanu vai pārbūvi. Iekšējā normatīvajā aktā paredzētā kritēriju vērtēšana visām meliorācijas sistēmām nav veikta, jo kritērijus vērtē tikai tām meliorācijas sistēmām, par kuru atjaunošanu lēmums jau ir pieņemts, tādējādi padarot kritēriju vērtēšanu par formālu procesu. Šāda pieeja pieļauj subjektīvu projektu atlasī un palielina iespēju lēmumu par konkrētas meliorācijas sistēmas atjaunošanu pieņemt lēmumu par konkrētas meliorācijas sistēmas atjaunošanu pieņemt tās atjaunošanā ieinteresēto personu interesēs. Tādējādi nav pārliecības, ka Eiropas Savienības atbalsta saņemšanai virzītās meliorācijas sistēmas patiešām ir atlasītas prioritārā secībā un konkrēto meliorācijas sistēmu atjaunošana ir labākā iespējamā izvēle.

Valsts kontroles vērtējumā Zemkopības ministrijai un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” meliorācijas sistēmu atjaunošanas procesa plānošana ir jāpadara caurskatāmāka, izvērtējot arī kritēriju vērtēšanas nepieciešamību.

! Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšana – atkarīga no pieejamā finansējuma apmēra, tiesību aktiem neatbilstoša un arī bez plāna un prioritātēm

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanu finansē no valsts budžeta līdzekļiem¹⁵, un, lai arī finansējuma apmērs kopumā pēdējos gados pieaug, 2019.gadā uzturēšanas darbi ir veikti tikai aptuveni desmitajā daļā no kopējā ūdensnoteku garuma un ceturtajā daļā no aizsargdambju garuma. Lai arī meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbi jāplāno tā, lai ievērotu normatīvajā aktā¹⁶ noteiktās prasības meliorācijas sistēmu izmantošanai, kopšanai un saglabāšanai, tomēr faktiski darbu apjomu nosaka nevis uzturēšanas darbu vajadzība, bet pieejamais finansējuma apmērs.

No VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” iekšējiem normatīvajiem aktiem¹⁷ izriet, ka prioritāri ir jāuztur sliktā stāvoklī esošas meliorācijas sistēmas ar progresējošiem bojājumiem, kurām kritēriju vērtēšanā ir noteikts lielākais punktu skaits. Tomēr, lai ievērotu prasības ar Eiropas Savienības atbalstu atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai, galvenokārt tiek uzturētas tieši atjaunotās meliorācijas sistēmas, kuru stāvoklis ir labs vai apmierinošs. Piemēram, laika posmā no 2017. līdz 2019.gadam 73% no uzturētajām ūdensnotekām ir atjaunotas pēdējo 10 gadu laikā. Šāda pieeja ļauj nodrošināt arī vienkāršāku rezultatīvā rādītāja – uzturēto ūdensnoteku garums (km) – sasniegšanu, jo atjaunoto ūdensnoteku uzturēšanas darbi izmaksā līdz pat 35% lētāk nekā neatjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšana. Turklāt prioritāri uzturēšanas darbus plānojot nesen atjaunotās un labā stāvoklī esošās meliorācijas sistēmās, iespēja sagaidīt jebkādu darbu veikšanu ilgstoši nekoptās sistēmās samazinās.

Līdzīgi kā atjaunojot meliorācijas sistēmas, arī to uzturēšanas darbu plānošana nav caurskatāma, jo noteiktajiem kritērijiem un vērtēšanā iegūtajiem punktiem nav būtiskas nozīmes lēmuma pieņemšanā – uzturēšanas darbi tiek veikti arī meliorācijas sistēmās ar minimālu vai nepareizi noteiktu punktu skaitu un pat tādās, kurām punktu skaits vispār nav noteikts. Ikgadējā meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu grafikā tiek iekļautas arī iekšējos normatīvajos aktos¹⁸ noteiktajām prioritātēm un kritērijiem neatbilstošas meliorācijas sistēmas. Valsts kontroles ieskatā šādu pieeju nevar uzskatīt par labu praksi, jo meliorācijas sistēmu esamība un to atbilstoša uzturēšana vai atjaunošana ir priekšnosacījums augstākai lauksaimniecības zemes ražībai un meža vērtības pieaugumam, kā arī darba sezonas pagarināšanai¹⁹. Tāpēc, lai nodrošinātu vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret zemes īpašniekiem un jebkurš zemes īpašnieks varētu rēķināties, ka, izpildoties noteiktiem kritērijiem, lauksaimniecības un meža zemi, kā arī apdzīvotu vietu ietekmējošā valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēma tiks uzturēta vai atjaunota, lēmuma par meliorācijas sistēmu uzturēšanu vai atjaunošanu pieņemšanai ir jābūt caurskatāmai un pašiem lēmumiem publiski pieejamiem.

! Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumu uzskaitē nav precīza

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu finansē no valsts budžeta līdzekļiem²⁰, finansējums meliorācijas sistēmu, kā arī meliorācijas kadastra uzturēšanai 2019.gadā ir sasniedzis 4,1 miljonu *euro*. Lai arī piešķirtais finansējums pamatā ir izlietots ar meliorācijas sistēmu

uzturēšanu saistītu izdevumu segšanai, tomēr vismaz 12 223 *euro*²¹ no meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem, ir izlietoti citam kapitālsabiedrības darbības virzienam – ar nekustamā īpašuma pārvaldīšanu saistītai darbībai. Turklāt konstatēti arī likumā²² neparedzēti maksājumi VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” valdei 23 702 *euro* apmērā. Kopumā gandrīz puse²³ no meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumiem ir atlīdzības izdevumi par meliorācijas darbu administrēšanu, tajā skaitā katrs septītais atlīdzībai iztērētais *euro*²⁴ ir atlīdzība kapitālsabiedrības valdei.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nenodrošina precīzu meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumu uzskaiti pasākumu līmenī, jo izdevumus uz pasākumiem attiecina pēc vēsturiskām – vismaz 10 gadus senām – proporcijām, par kuru noteikšanas apstākļiem un pieņēmumiem informācija nav pieejama. Tāpēc nav iespējams noskaidrot, cik reāli izmaksā katrs no pasākumiem, piemēram, ūdensnoteku uzturēšana.

Kārtējā gada meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumus ietekmē arī finansējums, kas pieejams Eiropas Savienības fondu finansētu projektu vadības izdevumiem. Šis finansējums tiek izmantots projektu īstenošanā iesaistīto darbinieku darba algas finansēšanai. Tā, piemēram, 2018.gadā katrs trešais *euro* meliorācijas speciālistiem un administratīvajam personālam ir izmaksāts no Eiropas Savienības projektu vadībai pieejamā finansējuma. Šāda prakse apdraud meliorācijas sistēmu uzturēšanas turpināšanu nākotnē jeb nenodrošina meliorācijas sistēmu ilgtspēju. Iestājoties pārrāvumam Eiropas Savienības fondu finansētu projektu īstenošanā, būs jāatrod papildu ikgadējs valsts budžeta finansējums gandrīz 800 tūkstošu *euro* apmērā vai jāņem par citām korektīvām darbībām, piemēram, darbinieku skaita samazināšanu par trešdaļu vai meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomu būtisku samazināšanu.

Meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirtie līdzekļi tiek izmantoti arī ERAF projektu pieteikumu sagatavošanas finansēšanai, ietekmējot meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu apjomu. Piemēram, ja 2017.gadā 79 tūkst. *euro* neiztērētu projektu pieteikumu sagatavošanas finansēšanai, tos varētu izmantot, lai veiktu uzturēšanas darbus apmēram 90 kilometros²⁵ ūdensnoteku jeb par 7% lielākā apjomā.

Konkrēta pasākuma īstenošanas izdevumu noteikšana un atskaitīšanās par tiem nav tikai formāla rādītāju uzkrāšana, bet rīks ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanai nākotnē, tāpēc ir nepieciešams pilnveidot meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas pasākumu izdevumu plānošanu un faktiskās izpildes noteikšanu.

! Atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai nepieciešamā finansējuma aprēķins – nepareizi pieņēmumi un neizsekojama izdevumu kalkulācija

Valsts budžeta finansējums meliorācijas sistēmu uzturēšanai ik gadu tiek palielināts. Finansējumu aprēķina pieņemot, ka uzturēšanas darbus visās atjaunotajās meliorācijas sistēmās veiks reizi gadā. Revīzijā konstatēts, ka ne visās atjaunotajās meliorācijas sistēmās uzturēšanas darbus veic katru gadu. Tā rezultātā trešdaļa no šim mērķim piešķirtā finansējuma (833 tūkst. *euro*)²⁶ ir izlietota citu meliorācijas sistēmu uzturēšanai. Neapšaubot, ka meliorācijas sistēmās, kurām novirza finansējumu, ir

jāveic uzturēšanas darbi, tomēr, ņemot vērā kopējo uzturēšanas darbu plānošanas praksi, šis finansējums netiek izlietots caurskatāmi.

Revīzijā tika konstatētas vairākas pazīmes, kas liecina, ka viena kilometra uzturēšanas darbu veikšanas izdevumi nav noteikti pamatotā apmērā. Kopš 2016.gada tie nav mainījušies, lai arī kopējie meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomi ir gandrīz dubultojušies, ir pieauguši vidējie kopšanas darbu izdevumi un paaugstinātas darbinieku mēnešalgas u.c.

Iepriekš minētais liecina, ka līdz šim atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai nepieciešamā finansējuma aprēķini nav balstīti uz pamatoti noteiktiem izdevumiem un pieņēmumiem, tāpēc ir pilnveidojami.

! Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas – solis koplietošanas meliorācijas sistēmu sakārtošanas virzienā, kas bez papildu finansējuma netiek sperts

Stājoties spēkā Meliorācijas likuma grozījumiem²⁷, kopš 2015.gada sākuma koplietošanas sistēmām, kuras būtiski ietekmē ūdens režīmu pašvaldības teritorijā, var noteikt pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusu. To līdz šim ir izmantojušas 42 pašvaldības, nosakot pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusu 431 ūdensnotekai 633 kilometru garumā. Statusa piešķiršana ir viens no risinājumiem koplietošanas meliorācijas sistēmu sakārtošanai, ja par to sakārtošanu nevar vienoties zemes īpašnieki. Vienlaikus ar jaunā statusa noteikšanu tika atrisināts jautājums par Eiropas Savienības fondu finansējuma pieejamību pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanai. Revīzijā konstatēts, ka finansējuma pieejamība ir galvenais priekšnosacījums statusa noteikšanai, kas liecina, ka vismaz pagaidām pašvaldībām nozīmīgo meliorācijas sistēmu sakārtošana ir dzīvotspējīga tikai tad, ja sistēmu atjaunošanai tiek piešķirts finansējums.

Normatīvais akts²⁸ paredz, ka pēc pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšanas pašvaldība var iesaistīties meliorācijas sistēmu uzturēšanā un atjaunošanā, bet noteiktos gadījumos šo darbu izmaksas ir jāsedz zemes īpašniekiem. Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka norma – pieprasīt meliorācijas sistēmās veikto darbu izmaksas segt zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam – sarežģītās administrēšanas dēļ faktiski nedarbojas. Tā vietā pašvaldības izmanto iespēju īstenot tādus meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektus, kuru izmaksas saskaņā ar normatīvo aktu²⁹ tās ir tiesīgas segt.

Starpinstitūciju darba grupā ir iniciētas izmaiņas, kas izmaksu segšanas kārtību padarītu elastīgāku un risinātu ar to saistīto administrēšanas jautājumu. Vienlaikus tas varētu vēl vairāk palielināt nevienlīdzību zemes īpašnieku starpā, jo tikai nelielai daļai (1,5% no garuma) koplietošanas sistēmu ir noteikts attiecīgs statuss un no tā izrietošās iespējas meliorācijas sistēmu sakārtošanā. Ņemot vērā, ka meliorācijas sistēmu sakārtošana pozitīvi ietekmē iedzīvotāju dzīves kvalitāti, palielina nekustamā īpašuma vērtību, sekmē lauksaimniecisko un mežsaimniecisko darbību, zemes īpašnieki, kuri pateicoties pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusam bez finansiālas līdzdalības jau ir ieguvuši atjaunotu un prasībām atbilstoši funkcionējušu meliorācijas sistēmu, pēc izmaksu segšanas kārtības izmaiņām pašvaldības atbalstu varētu gūt arī koplietošanas meliorācijas sistēmu uzturēšanai. Tāpēc vēlme paplašināt pašvaldību iespējas segt pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas

sistēmu uzturēšanas vai atjaunošanas darbu izmaksas, Valsts kontroles ieskatā, ir skatāma kopsakarā ar vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšanu pret visiem pašvaldības iedzīvotājiem.

! Meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzība – ilgstoši neatrisināts jautājums bez skaidra nākotnes redzējuma

Revīzijā konstatēts, ka visaptverošas meliorācijas sistēmu uzraudzības valstī nav. Ne Meliorācijas likums, ne citi normatīvie akti neizskaidro, kas vispār ir meliorācijas sistēmu uzraudzība un kādas darbības tās ietvaros ir jāveic Meliorācijas likumā minētajām valsts un pašvaldību institūcijām. Pēdējo 10 gadu laikā meliorācijas sistēmu uzraudzība pamatā izpaužas šauri – kā paļaušanās uz Administratīvo pārkāpumu kodeksu un tajā noteikto administrējošo valsts iestāžu (pamatā Lauku atbalsta dienesta) un pašvaldību kompetenci. Zemkopības ministrija, izvērtējot līdzšinējo uzraudzības praksi un tās efektivitāti, ir secinājusi, ka visefektīvāk to meliorācijas jomā varētu veikt pašvaldību amatpersonas. Revīzijā konstatētais liecina, ka Zemkopības ministrija nav veikusi pietiekamu esošās situācijas izvērtējumu. Pašvaldībām ir atšķirīga izpratne par meliorācijas sistēmu uzraudzības īstenošanu un kontroles nodrošināšanai, nav ne pietiekamas kompetences, ne arī tām ir pieejami resursi, tajā skaitā finanšu resursi.

Lai nodrošinātu pašvaldību amatpersonu iesaisti, ir veikti grozījumi Meliorācijas likumā, kas stāsies spēkā vienlaikus ar Administratīvās atbildības likumu. Grozījumi paredz, ka pārkāpumu procesu par meliorācijas sistēmu piesārņošanu, aizaudzēšanu un citiem pārkāpumiem īsteno pašvaldības būvvaldes amatpersona un pašvaldības vides kontroles amatpersona. Valsts kontroles vērtējumā jaunā pieeja neatrisinās meliorācijas sistēmu uzraudzībā pastāvošās problēmas – tā joprojām būs vērsta uz sodu piemērošanu, nebūs visaptveroša un ar vienotu pieeju.

Palielinot pašvaldību lomu meliorācijas sistēmu uzraudzībā Zemkopības ministrijai būs jāatrisina uzraudzības jautājumi sistēmās, kuru darbībā iesaistītas un ieinteresētas vairākas pašvaldības, kā arī jānodrošina vienota pieeja visās pašvaldībās, jo, neskatoties uz meliorācijas sistēmu veidu un piederību, tās ir savstarpēji saistītas un veido vienotu kopumu. Tāpēc revidentu ieskatā uzraudzības stiprināšanai Zemkopības ministrijai ir nepieciešams nodrošināt uzraudzībā iesaistīto iestāžu un pašvaldību darbību koordināciju, atbilstoši izvērtējot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” reorganizāciju (izvērtējot juridisko statusu, kompetenci, finansējumu, atskaitīšanos, struktūru u.c.).

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz atbilstības/lietderības revīzijā konstatēto un revidentu secināto, ir sniegti 17 ieteikumi, kurus ieviešot:

- sabiedrībai būs publiski pieejama aktuāla, pilnīga, precīza, saprotama, un ērti lietojama informācija par meliorācijas sistēmām un to stāvokli;
- pašvaldībām, zemes īpašniekiem un citiem interesentiem būs publiski pieejama pilnīga un saprotama informācija par valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmās plānotajiem atjaunošanas un uzturēšanas darbiem, tādējādi:
 - dodot iespēju racionāli plānot savus darbus;
 - padarot valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturētāju darbību caurskatāmāku un atbildīgāku;
- ieguldījumi valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmās būs pamatoti ar sabiedrības vajadzībām un prasībām, kā arī iespējami efektīvi;
- meliorācijas politika būs ilgtspējīga un uz kvalitatīviem datiem balstīta, kā arī nodrošinās efektīvu un mērķtiecīgu visu valstī esošo meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu;
- meliorācijas sistēmu uzraudzības ietvaros tiks nodrošināta regulāra meliorācijas sistēmu stāvokļa apzināšana, izvērtēšana un preventīva bojājumu novēršana;
- finansējums valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai tiks piešķirts mērķtiecīgi un pamatotā apmērā, kā arī tiks uzlabota kontrole pār finanšu un rezultātīvo radītāju faktisko izpildi.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- revidējamās jomas īss raksturojums, kas ietver informāciju par meliorācijas būtību, meliorācijas sistēmu atjaunošanas, ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšanu, meliorācijas sistēmu uzraudzību, kā arī jomā iesaistītajām institūcijām;
- revīzijas konstatējumi, secinājumi un ieteikumi, kas sadalīti divās nodaļās:
 - par meliorācijas sistēmu uzturēšanu, uzraudzību un meliorācijas sistēmu atjaunošanas un uzturēšanas finansēšanu;
 - par Zemkopības ministrijas veiktajām darbībām meliorācijas politikas īstenošanā un uzraudzībā.

Katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis, izdarot būtiskākos secinājumus, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem.

Revīzijas ziņojuma noslēgumā iekļauts:

- Zemkopības ministrijas viedoklis;
- vispārīgs revīzijas raksturojums – revīzijas mērķis, apjoms, juridiskais pamatojums, Valsts kontroles un revidējamo vienību atbildība, kā arī revīzijas kritēriji.

Kopsavilkums

Jomas apraksts

Secinājums

Pamatojums

Ieteikums

Iestādes viedoklis

Revīzijas raksturojums

Īss ieskats meliorācijas jomā

Kas ir meliorācija, un kādi ir meliorācijas sistēmu veidi?

Zemes meliorācija ir zemes uzlabošana, kas mazina klimatisko apstākļu nelabvēlīgo ietekmi un nodrošina dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu³⁰.

Vārds “meliorācija” (latīniski *melioratio* – uzlabošana) tradicionāli tiek lietots zemes uzlabošanas pasākumu kompleksa apzīmēšanai, tomēr sastopama arī šī vārda lietošana tieši pretējā – dabas bojāšanas nozīmē. Starptautiski jēdziens “meliorācija” ir maz pazīstams, jo, piemēram, angļu valodā tas izsaka trīs jēdzienus vienlaikus – *drainage* (nosusināšana), *irrigation* (apūdeņošana) un *land reclamation* (augšnes iekultivēšana, kas dažkārt tiek tulkots arī kā meliorācija)³¹.

Zemes ūdens režīma regulēšanu nodrošina meliorācijas sistēma, kas ir specializētu būvju un ierīču kopums, kur katrai no būvē un ierīcēm ir sava nozīme:

- *ūdensnotekas* ir regulētas ūdensteces (upes, strauti) un meliorācijas grāvji, kas ir mākslīgi veidotas ūdensteču gultnes. Tās ir paredzētas ūdens novadīšanai no lauksaimniecības zemēm, mežu platībām un citām mitrajām platībām (skatīt 1.attēlu);
- *aizsargdambji* ir hidrotehniskas būves, lai pasargātu teritorijas no applūšanas (skatīt 2.attēlu);
- *polderu sūkņu stacijas* ir nepieciešamas, lai nodrošinātu ūdens noteces novadīšanu no nosusinātām platībām (polderiem), veicot ūdens atsūkņēšanu;
- *drena* ir pazemes konstrukcija augšnes un filtrācijas ūdeņu uztveršanai un novadīšanai. Atsevišķas drenas ir apvienotas drenu sistēmās³².

1.attēls. Ūdensnoteka – labi uzturēts (atjaunots) meliorācijas grāvis³³

2.attēls. Aizsargdambis uz upes³⁴

Meliorācijas sistēmas klasificē atkarībā no to iedarbības uz zemes ūdens režīmu (nosusināšanas, apūdeņošanas un divpusējās³⁵) un atbilstoši meliorācijas kadastra datiem.

Datiem par meliorācijas sistēmām jābūt apkopotiem meliorācijas kadastrā, kas saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem³⁶ ir aktuāla, sistēmiska, digitāla vienota datubāze par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām.

Pēc meliorācijas kadastra datiem un atkarībā no atbildības par to ekspluatāciju un uzturēšanu ir šādas meliorācijas sistēmas³⁷:

- *valsts meliorācijas sistēma* valstij piederoša meliorācijas sistēma (poldera sūkņu stacija, hidrotehniska būve – aizsargdambis), kuras ekspluatāciju un uzturēšanu īsteno valsts;
- *valsts nozīmes meliorācijas sistēma* – meliorācijas sistēma, kura atbilst normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem un parametriem (ūdensnoteka ar noteiktu garumu un sateces baseinu, starpvalstu ūdensnoteka, poldera sūkņu stacijas krājbaseins un kanāls) un kuras ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina valsts;
- *pašvaldības meliorācijas sistēma* – pašvaldībai piederoša meliorācijas sistēma (poldera sūkņu stacija, hidrotehniska būve un inženierbūve), kuras ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina pašvaldība;
- *pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēma* – koplietošanas meliorācijas sistēma, kas būtiski ietekmē ūdens režīmu pašvaldības teritorijas plānojumā noteiktajās apbūves teritorijās, lauksaimniecības un mežu teritorijās, infrastruktūras objektos (ielās, ceļos, ūdenssaimniecības objektos, pašvaldības polderos);
- *koplietošanas meliorācijas sistēma* – meliorācijas sistēma (ūdensnoteka, drenu sistēma u.c.), kura regulē ūdens režīmu divos vai vairākos zemes īpašumos vai tiesiskajos valdījumos esošā zemē;
- *viena īpašuma meliorācijas sistēma* – meliorācijas sistēma (ūdensnoteka, drenu sistēma u.c.), kura regulē ūdens režīmu vienā zemes īpašumā.

Meliorācijas kadastra informācijas sistēmā ir reģistrētas šāds meliorācijas sistēmu elementu apjoms:

- *valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas:*
 - 1589 ūdensnotekas 13,8 tūkst. kilometru garumā;
 - 97 aizsargdambji 421,6 kilometru garumā;
 - 40 polderu sūkņu stacijas;
 - 56 hidrometriskie posteņi.
- *pašvaldības un pašvaldības nozīmes meliorācijas sistēmas:*
 - pašvaldības nozīmes koplietošanas novadgrāvji 503,9 kilometru garumā;
 - aizsargdambji 47,7 kilometru garumā;
 - 16 polderu sūkņu stacijas u.c.
- *koplietošanas novadgrāvji* 42,7 tūkst. kilometru garumā;
- *viena īpašuma novadgrāvji* 3,1 tūkst. kilometru garumā³⁸.

Iebūvētās drenāžas tīkla garums ir aptuveni 950 tūkstoši kilometru. Izveidotā meliorācijas sistēma valstī ir ļoti apjomīga – meliorācijas kadastrā reģistrēto ūdensnoteku un novadgrāvju garums ir salīdzināms ar Latvijas autoceļu garumu³⁹.

Neskatoties uz meliorācijas sistēmu veidu un piederību, tās ir savstarpēji saistītas un veido vienotu kopumu. Vidēji viens kilometrs valsts nozīmes ūdensnoteku ir saistīts ar aptuveni 3,5 km koplietošanas un viena īpašuma meliorācijas sistēmu ūdensnotekām un ar tām saistītām drenāžas sistēmām⁴⁰ (piemēru skatīt 3.attēlā).

3.attēls. Meliorācijas sistēmu veidi⁴¹ (1 – valsts nozīmes meliorācijas sistēma (ūdensnoteka), 2 – koplietošanas meliorācijas sistēma (grāvis), 3 – viena īpašnieka⁴² (dreņu sistēma))

Kāpēc ir nepieciešama meliorācija?

Latvijas ģeogrāfiskajos apstākļos, kad nokrišņu daudzums, kā arī plūdu, palu biežums palielinās, meliorācija kļūst arvien nozīmīgāka zemes un vides resursu ilgtspējas nodrošināšanā lauksaimniecības, mežsaimniecības un tautsaimniecības infrastruktūras objektu saglabāšanai, izmantošanai un palielināšanai, kvalitatīvas cilvēka dzīves vides un iedzīvotāju civilās drošības nodrošināšanā⁴³.

Tradicionāli meliorācijas sistēmas asociējas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību. Meliorācijas sistēmas lauksaimniecības un meža zemēs, tajā skaitā izveidotās polderu teritorijas, ir devušas iespēju apgūt jaunas platības, līdz pat 40% paaugstināt kultūraugu un mežaudžu ražību un darba sezonas ilgumu rudenos un pavasaros⁴⁴.

Informatīvajā ziņojumā par iepriekšējā plānošanas perioda zemes politikas pamatnostādņu gala ietekmes novērtējumu⁴⁵ norādīts, ka Latvijas klimatiskajos apstākļos zemes meliorācijai būtu pakļaujami ap 90% no valsts teritorijas, tai skaitā 94% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes⁴⁶.

Latvijā meliorēti ir 64% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes (1,6 miljoni hektāru), no tiem nekopti un aizauguši ir 5,5% no šīs meliorētās zemes⁴⁷. Augstāks meliorēto zemju īpatsvars ir salīdzinoši ražīgākajās augsnēs, kur tas pārsniedz 90%⁴⁸. Meliorēti ir arī 33% no meža zemes (0,8 miljoni hektāru)⁴⁹. Vairāk nekā 0,5 miljoni hektāru jeb 63% no meliorētajām meža zemēm, meliorācijas sistēmas ir novecojušas un nekoptas⁵⁰.

Meliorāciju sistēmām liela nozīme ir arī dažādās apdzīvotās vietās un tās ietekmē arī iedzīvotāju ikdienas dzīvi.

Lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācija par apbūves teritoriju ir palielinājusi plūdu risku un agrākās piepilsētu lauksaimniecības zemes meliorācijas sistēmas tiek izmantotas arī teritoriju un

iedzīvotāju aizsardzībai no plūdiem. Sevišķi aktuālas tās ir Pierīgā, kur, attīstoties nekustamā īpašuma tirgum, lauksaimniecībā izmantojamā zeme daudzviet ir pārveidota par apbūves zemi, tai skaitā nepamatoti, kā rezultātā esošā meliorācijas infrastruktūra neatbilst jaunajam zemes lietošanas mērķim. Pārmitras teritorijas, plūdi un pali ietekmē publisko infrastruktūru, dzīvojamās mājas, dzeramā ūdens kvalitāti un var veicināt infekcijas slimību uzliesmojumu⁵¹.

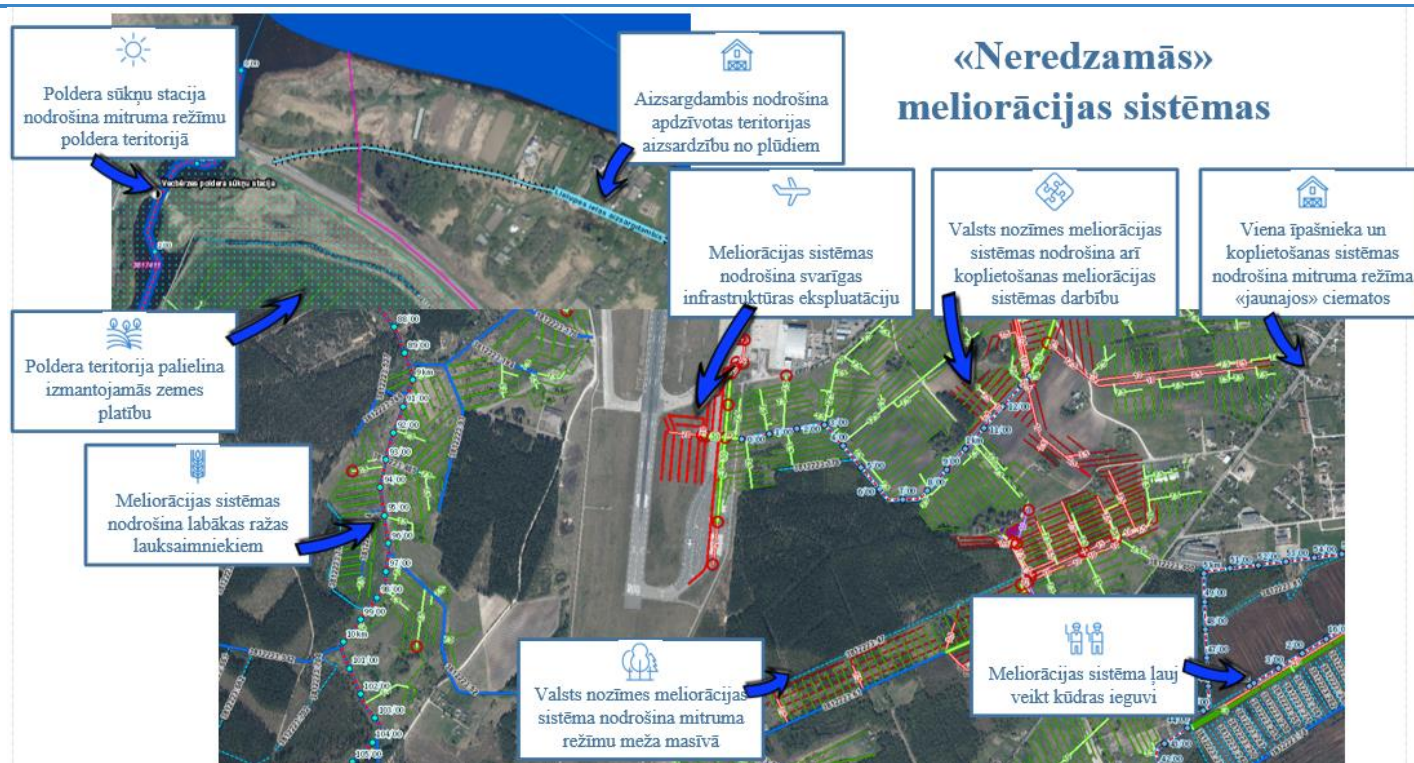
Nereti iedzīvotāji neizprot meliorācijas būtību, tās nozīmi un to, ka dažādu problēmu (negaidīti un iepriekš nepieredzēti plūdi, applūstoši māju pagrabi, pārmitra lauksaimniecības zeme, plūdus bojā gājusi raža, iznīkušas mežaudzes u.c.) cēlonis ir neesošas vai slikti funkcionējošas meliorācijas sistēmas (skatīt 4.attēlu).

4.attēls. Kas medijos atspoguļots par meliorāciju?

Ilgstoti nekopto meliorācijas sistēmu vai apbūvei nepiemēroto platību apbūves dēļ plūdu draudi novērojami tādās vietās, kurās tie agrāk neradīja problēmas, jo īslaicīga applūšana atbilda iepriekšējam zemes lietošanas veidam⁵². Shematiski attēlotus piemērus meliorācijas sistēmas darbības ietekmei lauksaimniecības un meža zemēs (tajā skaitā poldera teritorijās), apdzīvotās vietās u.c. skatīt 5. attēlā.

Plūdi un lietus gāzes, kas tieši saistīti ar meliorācijas sistēmu darbību un to funkcionēšanas efektivitāti, minēti kā iespējamie nacionālās civilās aizsardzības apdraudējuma veidi Valsts civilās aizsardzības plānā⁵³.

Neskatoties uz meliorācijas sistēmu nozīmi tautsaimniecībā, vienlaikus pastāv viedoklis, ka meliorācijas sistēmu darbībai var būt negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību, ainavas kvalitāti un hidroloģisko režīmu skartajos virszemes ūdensobjektos, tāpēc to esamība ne vienmēr tiek vērtēta pozitīvi.

5.attēls. Piemēri, kāpēc nepieciešama meliorācija⁵⁴.

Kādas institūcijas ir iesaistītas meliorācijas politikas plānošanā un īstenošanā?

Ar meliorācijas jomu vairāk vai mazāk ir saistītas daudz institūcijas – vairākas ministrijas, valsts iestādes, kapitālsabiedrības, pašvaldības, kā arī nevalstiskās organizācijas. Katrai no iesaistītajām institūcijām tiesību aktos ir noteiktas tiesības, pienākumi, funkcijas vai uzdevumi (skatīt 1. pielikumu).

Galvenais tiesību akts meliorācijas jomā ir Meliorācijas likums (pieņemts 2010.gadā) un uz tā pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi.

Meliorācijas likuma⁵⁵ mērķis:

§ *nodrošināt tādu meliorācijas sistēmu pārvaldības mehānismu, kas veicina dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un izmantošanu, nodrošina iedzīvotāju drošībai un labklājībai, infrastruktūras attīstībai nepieciešamo ūdens režīmu, kā arī racionālu meliorācijas sistēmu būvniecību, ekspluatāciju, uzturēšanu un pārvaldību.*

Ņemot vērā meliorācijas būtību un iesaistīto institūciju kopumu, ar jomu ir saistīti daudzi tiesību akti – Meža likums, Dabas aizsardzības likums, Ūdens apsaimniekošanas likums u.c.

Par meliorācijas jomas galveno institūciju valstī var uzskatīt Zemkopības ministriju.

Zemkopības ministrijā par meliorāciju atbildīgā struktūrvienība ir Meža departamenta Zemes pārvaldības un meliorācijas nodaļa un dažādu ar meliorācijas jomu saistītu jautājumu risināšanā ir iesaistīti tikai divi ministrijas darbinieki.

Zemkopības ministrija izstrādā lauksaimniecības, meža nozares un zivsaimniecības politiku meža un lauksaimniecības zemes resursu (arī meliorācijas) pārvaldības jomā⁵⁶.

Meliorācijas politikas īstenošanā ir iesaistītas šādas ar Zemkopības ministriju saistītas institūcijas:

- VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”;
- Lauku atbalsta dienests;
- valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Meliorprojekts”⁵⁷, (turpmāk – VSIA “Meliorprojekts”);
- akciju sabiedrība “Latvijas valsts meži”⁵⁸, (turpmāk – AS “Latvijas valsts meži”);
- Latvijas Lauksaimniecības universitāte;
- SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”⁵⁹.

Saskaņā ar Meliorācijas likumu⁶⁰ no 2008.gada valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir izveidota 2004.gadā, un tās 100 % kapitāldaļu turētāja ir Zemkopības ministrija. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” savu darbību uzsāka, pārvaldot un apsaimniekojot daļu no Zemkopības ministrijas nekustamajiem īpašumiem. Kopš 2008.gada VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” veic arī deleģēto valsts funkciju meliorācijas jomā.

Pamatojoties uz Meliorācijas likumā noteikto VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”:

- nodrošina valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu (arī Rīgas hidroelektrostacijas ūdenskrātuves inženieraizsardzības būvju) būvniecību, uzturēšanu un ekspluatāciju;
- uztur melioratīvās hidrometrijas hidrometriskos posteņus;

- izdod tehniskos noteikumus noteiktām darbībām (būvju un inženierkomunikāciju būvniecībai, pārvietošanai un pārbūvei, meža ieaudzēšanai kokaugu stādījumu ieaudzēšanai lauksaimniecībā izmantojamā meliorētajā zemē u.c.) meliorētajās zemēs un ekspluatācijas aizsargjoslās ap meliorācijas būvēm un ierīcēm;
- uztur un aktualizē meliorācijas kadastra datus;
- glabā melioratīvās tehniskās dokumentācijas arhīvu.

Lai veiktu meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbus (apauguma noņemšanu, gultnes tīrīšanu u.c.) VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” iepirkumu rezultātā izraugās pakalpojumu sniedzējus, savukārt kapitālsabiedrības speciālisti uzrauga un administrē šo procesu.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir 46 uzņēmuma struktūrvienības, tajā skaitā arī Meliorācijas departamenta 29 struktūrvienības, kuru darbības zona aptver visu valsts teritoriju⁶¹. Kapitālsabiedrības teritoriālo dalījumu meliorācijas jomā veido četras reģionālās nodaļas (Kurzemes, Latgales, Vidzemes, Zemgales), to teritorijas nesakrīt ar plānošanas un statistikas reģionu teritorijām. Katrā nodaļā ir vairāki sektori, kuru teritorijas pamatā atbilst bijušo rajonu teritorijām. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir 154 darbinieki, tajā skaitā 105 darbinieki (sektoru vadītāji, kadastra inženieri, meliorācijas inženieri, sūknēšanas iekārtu operators u.c.) ir tieši iesaistīti meliorācijas sistēmu un kadastra uzturēšanā.

Lauku atbalsta dienests vienlaikus ar atbalstam pieteikto lauksaimniecībā izmantojamo zemju platību pārbaudēm veic laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumu pārbaudi, tajā skaitā meliorācijas sistēmu kopšanu⁶². Līdz 2008.gadam Lauku atbalsta dienests veica arī valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu.

VSIA „*Meliorprojekts*” (100 % kapitāldaļu turētāja ir Zemkopības ministrija⁶³) nodarbojas ar meliorācijas būvju projektēšanu, būvprojektu inženierizpēti, meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju būvprojektu ekspertīzi, kā arī glabā un uztur nozares pārvaldei, būvprojektēšanai un meliorācijas kadastram nepieciešamo Latvijas meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju oriģinālu tehnisko dokumentāciju un melioratīvās hidrometrijas novērojumu un mērījumu dokumentāciju.

Nozīmīga loma meliorācijas jomā ir arī hidromelioratīvās būvniecības speciālistiem, kas tiek sertificēti meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju projektēšanai, būvdarbu vadīšanai un būvuzraudzībai. Sertificētu speciālistu vidējais vecums 2019.gada vidū pārsniedz 60 gadus un hidrotehnisko būvju projektēšanā sasniedz 68 gadus⁶⁴. Tas norāda uz nepieciešamību risināt speciālistu pieejamības problēmu tirgū, lai arī turpmāk būtu iespējams nodrošināt meliorācijas sistēmu atjaunošanas un pārbūves projektu īstenošanu.

Kā tiek nodrošināta meliorācijas sistēmu būvniecība, ekspluatācija, uzturēšana un uzraudzība?

Meliorācijas sistēmas uzturēšana ir uzraudzības un kopšanas darbu komplekss, kas nodrošina sistēmas darbību un saglabāšanu. Meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana atkarībā no to veida ir jāveic zemes īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, kā arī VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kā valsts meliorācijas būvju tiesiskajam valdītājam (skatīt 1. tabulu).

1.tabula

Meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas nodrošināšana⁶⁵

Meliorācijas sistēmas veids	Meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina:
Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas, melioratīvās hidrometrijas hidrometriskie posteņi	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"
Pašvaldības meliorācijas sistēmas	Pašvaldības
Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas	Zemes īpašnieki vai tiesiskie valdītāji Pašvaldība var piedalīties šo sistēmu ekspluatācijā un uzturēšanā
Koplietošanas meliorācijas sistēmas	Zemes īpašnieki vai tiesiskie valdītāji
Viena īpašuma meliorācijas sistēmas	Zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs

AS "Latvijas valsts meži", Valsts meža dienesta un Dabas aizsardzības pārvaldes valdījumā nodotajā valsts meža zemē meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzraudzību nodrošina minētās institūcijas⁶⁶.

Prasības, kādas zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam jāievēro meliorācijas sistēmas izmantošanā, kopšanā un saglabāšanā, ir noteiktas no Meliorācijas likuma izrietošajos Ministru kabineta noteikumos⁶⁷. Atkarībā no meliorācijas sistēmas veida ir jāveic koku, koku un krūmu atvašu novākšana, grunts ieskalojumu, sadzīves atkritumu, bebru aizsprostojumu izvākšana, piesērējuma tīrīšana u.c. kopšanas darbi.

Kā tiek finansēta meliorācijas sistēmu atjaunošana, ekspluatācija un uzturēšana?

Meliorācijas sistēmu būvniecību, pārbūvi, atjaunošanu, ekspluatāciju un uzturēšanu jāfinansē atkarībā no meliorācijas sistēmas veida⁶⁸:

- valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas - no valsts budžeta līdzekļiem;
- pašvaldības meliorācijas sistēmas - no pašvaldības budžeta līdzekļiem;
- koplietošanas meliorācijas sistēmas - attiecīgās zemes īpašnieki vai tiesiskie valdītāji, ņemot vērā ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtību⁶⁹;
- viena īpašuma meliorācijas sistēmas - attiecīgās zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs.

Finansējums valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai meliorācijas kadastra darbības nodrošināšanai, tajā skaitā, par informācijas digitalizēšanu un aktualizēšanu par meliorācijas sistēmām, tiek piešķirts no divām valsts budžeta programmas "26.00.00 Zemes resursu ilgtspējības saglabāšana" apakšprogrammām:

- 26.02.00 "Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana";
- 26.03.00 "Ikgadējie maksājumi par Daugavas kaskādes HES zemes resursiem nodarīto kaitējumu kompensēšanu".

Budžeta apakšprogrammu izpildītājs ir Zemkopības ministrija, valsts budžeta dotācijas finansējuma saņēmējs ir VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi". Kopējā summa pa programmām laika periodā no 2007.–2020.gadam ir 41,3 miljoni *euro*. Piemēram, 2019.gadā meliorācijas sistēmu meliorācijas kadastra uzturēšanai ir piešķirts finansējums 4,1 miljona *euro* apmērā (kopējo piešķirtā valsts budžeta finansējuma apmēru skatīt 6.attēlā, bet pasākumu līmenī (no 2014.gada) skatīt 3.pielikumā).

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošana notiek tikai ar Eiropas Savienības fondu atbalstu – no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (turpmāk – ERAF) un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (turpmāk – ELFLA), Eiropas Savienības fondu finansējums ir pieejams arī citu (pašvaldības, koplietošanas u.c.) meliorācijas sistēmu atjaunošanai.

Kopumā dažādu meliorācijas sistēmu uzturēšanā un atjaunošanā no dažādiem publiskā sektora finanšu avotiem (valsts budžeta līdzekļi, Eiropas Savienības fondu finansējums u.c.) kopš 2007.gada ir ieguldīti vismaz 232 miljoni *euro*, tajā skaitā 111 miljoni *euro* valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanai, 44 miljoni *euro* valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai, 77 miljoni *euro* pašvaldību un privāto meliorācijas sistēmu atjaunošanai. Ieguldītā summa varētu būt arī lielāka, jo informācija par citiem (izņemot publisko finansējumu) šo meliorācijas sistēmu atjaunošanā un uzturēšanā ieguldītajiem līdzekļiem nav pieejama. Informācija par uzturēšanas un atjaunošanas darbu apjomiem un finansējumu ir apkopota 6.attēlā.

6.attēls. Uzturēšanas un atjaunošanas darbu apjomi un finansējums no 2007.–2020.gadam

Ieguldījumu meliorācijas sistēmās tūlītēju atdevi nav iespējams novērtēt, jo veiktie ieguldījumi ir ilgtermiņa rakstura⁷⁰.

Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi

1. Vai tiek nodrošināta tiesību aktiem atbilstoša un efektīva meliorācijas sistēmu apsaimniekošana, finansēšana un uzraudzība?

Meliorācijas sistēmu apsaimniekošana jeb darbības nodrošināšana ietver to pārbūvi, atjaunošanu, ekspluatāciju un uzturēšanu.

Latvijā pamatā tiek ekspluatētas 20.gadsimta periodā no 60. līdz 90.gadiem izbūvētās meliorācijas sistēmas, tāpēc ir jāveic gan šo sistēmu uzturēšana, gan atjaunošana. Turklāt atsevišķos gadījumos aktuāla var būt arī jaunu meliorācijas sistēmu izveidošana.

Meliorācijas sistēmas galvenokārt atjauno ar Eiropas Savienības fondu atbalstu, savukārt valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanu un ekspluatāciju finansē no valsts budžeta līdzekļiem.

1.1. Vai ir izstrādāts valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns, tajā skaitā noteiktas prioritāri atjaunojamās meliorācijas sistēmas?

Meliorācijas sistēmu atjaunošana vai pārbūve⁷¹ (turpmāk – atjaunošana⁷²) uzlabo meliorētās zemes vai apkārtnes teritorijas ūdens režīmu vai maina meliorētās zemes vai meliorācijas ietekmētās zemes platību.

Veicot meliorācijas sistēmu atjaunošanu, tiek noņemts apaugums, pārtīrta gultne, nojaukti bebru aizsprosti, pārbūvētas un iztīrītas caurtekas, kā arī veikti citi nepieciešamie darbi.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanai Eiropas Savienības fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā ir pieejams finansējums 80 miljoni *euro* apmērā, arī 2007.–2013.gada plānošanas periodā tam arī tika atvēlēti resursi – vairāk kā 30 miljoni *euro*. Ar to nepietiek visu ilgstoši neatjaunoto meliorācijas sistēmu sakārtošanai, tāpēc ir svarīgi īstenot mērķtiecīgu atjaunojamo meliorācijas sistēmu atlases procesu, kas vērsts uz vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes nodrošināšanu pret meliorācijas sistēmas ietekmēto teritoriju iedzīvotājiem, lauksaimniecības un meža zemju īpašniekiem.

Revīzijas laikā pārbaudījām, vai ir izstrādāts valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns un noteiktas prioritāri atjaunojamās meliorācijas sistēmas, kā arī novērtējām pastāvošo meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānošanas procesu un tā atbilstību VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” iekšējiem normatīvajiem aktiem.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošana tiek finansēta ar Eiropas Savienības fondu⁷³ atbalstu un valsts budžeta līdzfinansējumu. Eiropas Savienības fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanai ir pieejami 80 miljoni *euro*, arī 2007.–2013.gada plānošanas periodā tam bija atvēlēti resursi – vairāk kā 30 miljoni *euro*.

Pirms meliorācijas sistēmu atjaunošanas uzsākšanas šajā plānošanas periodā (2014.–2020.gads) vairāk kā 70% valsts nozīmes ūdensnoteku nebija atjaunotas 30 gadus vai ilgāk.

Pieejamais finansējums nav pietiekams visu ilgstoši neatjaunoto un sliktā stāvoklī esošo meliorācijas sistēmu atjaunošanai. Tāpēc, lai pieejamie resursi nodrošinātu iespējami lielāko ieguvumu sabiedrībai, ir nepieciešama izsvērtā un mērķtiecīga rīcība. **Tomēr par meliorāciju atbildīgie – Zemkopības ministrija un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” – tā nerīkojas. Šīs institūcijas nav izstrādājušas visaptverošu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānu. Līdz ar to meliorācijas jomā iesaistītajiem (pašvaldībām, zemes īpašniekiem, darbu veicējiem u.c.) par lielākās daļas valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas perspektīvām informācijas nav. Tas pašvaldībām un citiem zemes īpašniekiem liedz savlaicīgi plānot un īstenot savu meliorācijas sistēmu atjaunošanu vai pārbūvi, bet meliorācijas darbu veicējiem – savus resursus.**

Atjaunošanas plāna vietā meliorācijas sistēmu atlase atjaunošanas darbu veikšanai notiek VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” reģionālo nodaļu un sektoru līmenī un ir necaurskatāma – informācija par atlases procesu un tā rezultātiem nav publiski pieejama. Šāda meliorācijas sistēmu atjaunošanas ierastā prakse pieļauj veikt subjektīvu projektu atlasī un palielina iespēju ietekmēt lēmumu par konkrētās meliorācijas sistēmas atjaunošanu no tās atjaunošanā ieinteresēto personu puses.

Tādējādi nav pārliecības, ka Eiropas Savienības atbalsta saņemšanai virzītās meliorācijas sistēmas patiešām ir atlasītas pamatoti un konkrēto meliorācijas sistēmu atjaunošana, ņemot vērā nepietiekamo finansējumu, ir sabiedrībai iespējami labākā izvēle un nodrošina vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret meliorācijas sistēmu lietotājiem.

Saskaņā ar iekšējā normatīvā aktā⁷⁴ noteikto – atlases kārtībā iekļauj sliktā stāvoklī esošās meliorācijas sistēmas, tās vērtē pēc noteiktajiem kritērijiem un prioritāri atbalsta saņemšanai virza meliorācijas sistēmas ar lielāko kritēriju vērtēšanā iegūto punktu skaitu. Bet aktuāla informācija par visu meliorācijas sistēmu stāvokli nemaz nav pieejama, jo pēdējā to

apsekošana ir veikta 2008.gadā. Tāpēc revidenti nevarēja salīdzināt atbalstam atlasītās meliorācijas sistēmas ar atlasē neiekļautām meliorācijas sistēmām.

Revīzijā konstatēts, ka **kritēriju vērtēšana veikta ne visām valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmām, kritērijus vērtē tikai tām meliorācijas sistēmām, par kuru atjaunošanu lēmums jau ir pieņemts.** Arī atbalstam atlasīto meliorācijas sistēmu vērtēšanā revidenti konstatēja vairākus trūkumus. Vērtēšanā iegūtajam punktu skaitam finansējuma saņemšanai faktiski nav nekādas nozīmes, nav noteikts minimālais nepieciešamais punktu skaits. Nepastāv arī iekšējās kontroles, kas nodrošinātu vērtēšanā noteiktā punktu skaita pārbaudes, turklāt nedokumentētā procesa dēļ šādas kontroles pat nav iespējams veikt. Jāsecina, ka kritēriju vērtēšana ir formāla un, iespējams, lieka darbība. Revidentu ieskatā ir jāizvērtē, vai kritēriju vērtēšana tikai to vērtēšanas pēc vispār ir nepieciešama.

Revidenti pozitīvi novērtē to, ka informācija par atbalstam apstiprināto projektu īstenošanas gaitu tiek publicēta. Tomēr, lai sabiedrībai informācija par meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāniem būtu pieejama laikus, Zemkopības ministrijai un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānošanas process ir jāpadara ievērojami caurskatāmāks.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu atlase Eiropas Savienības fondu atbalstam notiek ierobežotas projektu iesniegumu atlases veidā, un konkrētas atjaunojamās meliorācijas sistēmas nosaka vēl pirms projekta iesniegšanas Lauku atbalsta dienestā (ELFLA projekti) vai Centrālajā finanšu un līgumu aģentūrā (ERAF projekti).

Ar ERAF atbalstu prioritāri atjaunojamās valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas ir noteiktas jau Ministru kabineta noteikumu izstrādes laikā⁷⁵, savukārt ar ELFLA atbalstu atjaunojamās meliorācijas sistēmas pirms projektu iesniegšanas Lauku atbalsta dienestā atlasa un ar Zemkopības ministriju saskaņo VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”.

Pēc revidentu aplēsēm⁷⁶ pirms meliorācijas sistēmu atjaunošanas uzsākšanas (Eiropas Savienības fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā) **vismaz 70% valsts nozīmes ūdensnoteku nebija atjaunotas 30 un vairāk gadu.**

Revīzijā konstatēts, ka nepietiekama finansējuma apstākļos ne Zemkopības ministrija, ne VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” pirms meliorācijas sistēmu atjaunošanas nav ne vērtējušas, ne prioritāri sakārtojušas visas valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas. Tātad **visaptverošs meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns līdz šim nav izstrādāts.**

Publiski ir pieejams tikai 2015.gadā sagatavotais ar ERAF atbalstu prioritāri atjaunojamo meliorācijas sistēmu saraksts⁷⁷, kurā ir ietvertas 27 ūdensnotekas 573 kilometru garumā, kā arī 33 dambji un sūkņu stacijas. Savukārt ar ELFLA atbalstu atjaunojamo valsts nozīmes ūdensnoteku saraksts⁷⁸ ir sagatavots tikai “iekšējai lietošanai” un publiski informācija par atjaunojamām ūdensnotekām ir pieejama tikai pēc

projektu apstiprināšanas Lauku atbalsta dienestā. Revidentiem iesniegtajā atjaunojamo meliorācijas sistēmu sarakstā ir iekļautas 243 ūdensnotekas 2142 kilometru garumā. Abi saraksti aptver tikai 17% no visām valsts ūdensnotekām un 24% aizsargdambju un sūkņu staciju⁷⁹. **Par lielākās daļas meliorācijas sistēmu atjaunošanas perspektīvām informācijas nav.**

Tiesību akta projekta anotācijā⁸⁰ norādīts, ka ar ERAF atbalstu atjaunojamās meliorācijas sistēmas pirms to iekļaušanas tiesību akta projekta anotācijas pielikumā ir vērtētas pēc VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” noteiktajiem kritērijiem un veicot pārrunas ar pašvaldībām. Tomēr dokumentētu izvērtējumu vai citus dokumentus, kas apliecinātu notikušās pārrunas ar pašvaldībām, ne Zemkopības ministrija, ne VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” revidentiem neiesniedza. Arī Valsts kontroles veiktās pašvaldību aptaujas rezultāti un intervijas pašvaldībās neliecina, ka sarunās varētu būt iesaistītas visas ieinteresētās pašvaldības.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir izstrādāts iekšējais normatīvais akts⁸¹ atjaunojamo meliorācijas sistēmu atlasei. Tas paredz atlasē iekļaut Eiropas Savienības fondu apgūšanas nosacījumiem⁸² atbilstošas valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas, kurām apsekošanā stāvoklis novērtēts kā “slikts”, prioritāri atbalsta piešķiršanai virzot meliorācijas sistēmas ar lielāko kopējo kritēriju svaru⁸³ jeb punktu skaitu. Revidentu ieskatā noteiktā atlases kārtība nav pilnīga, jo nenosaka atlases procesā iesaistītos darbiniekus, vērtēšanas kārtību, tajā skaitā kritēriju piemērošanas pamatprincipus un iekšējās kontroles, nav paredzēta arī atlases procesa dokumentēšana.

Iespējamais īstenojamo projektu skaits pa reģionālajām nodaļām tiek noteikts atbilstoši situācijai nodaļā (darbinieku noslodzei, īstenošanas procesā esošo projektu stadijai, atbalsta finanšu pieejamībai)⁸⁴, nevis atbilstoši visaptverošam meliorācijas sistēmu stāvokļa un vajadzību vērtējumam valstī. Sākotnējais meliorācijas sistēmu izvērtējums ir VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” reģionālo nodaļu un sektoru vadītāju kompetencē. Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu⁸⁵:

Sektora vadītājs vislabāk pārzina un operatīvi spēj novērtēt savā atbildības teritorijā esošo meliorācijas sistēmu tehnisko stāvokli un nozīmi (t.sk. komunicē ar zemes apsaimniekotājiem, uzklausa sūdzības, sagatavo tehniskos noteikumus būvniecībai u.c. darbībām meliorētajās zemēs).

Revīzijā konstatēts, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” centrālā administrācija kopumā paļaujas uz reģionālo nodaļu un sektoru vadītāju viedokli un atjaunojamo meliorācijas sistēmu salīdzinošu izvērtējumu starp sektoriem vai reģionālajām nodaļām neveic. Tāpēc atbildēt uz jautājumu, vai atjaunojamās meliorācijas sistēmas tiešām ir prioritāri vissvarīgākās valstī un atlase nav bijusi subjektīva, nav iespējams (skatīt 7.attēlu).

7.attēls. Atjaunojamo meliorācijas sistēmu atlase

Iekšējais normatīvais akts⁸⁶ paredz, ka būtisks priekšnosacījums meliorācijas sistēmas atjaunošanai ir tās sliktais stāvoklis. Pēdējā visaptverošā valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu apsekošana ir veikta **2008.gadā** – tad VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” speciālisti **veica visu** no Lauku atbalsta dienesta pārņemto **valsts nozīmes ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanu dabā**⁸⁷.

Turpmākajos gados ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošana nebija visaptveroša. Dabā tā veikta tikai saskaņā ar iekšējā tiesību aktā⁸⁸ noteikto kārtību – darbinieks, kura tiešajos darba pienākumos ietilpst apsekošana, patstāvīgi plāno un nodrošina apsekošanas apjomu un biežumu, prioritāri apsekojot tās meliorācijas sistēmas, par kuru tehnisko stāvokli ir saņemtas sūdzības. Arī VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegtā informācija liecina⁸⁹, ka apsekošanas plānošanā liela nozīme ir saņemtajām sūdzībām un īpaša uzmanība tiek pievērsta sūdzībām, no kurām izriet, ka lauksaimnieki vai mežsaimnieki ir veikuši savu meliorācijas sistēmu sakārtošanu, un ir nepieciešama arī valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas sakārtošana. Lai arī sektoru vadītāji, iespējams, pārzina savā teritorijā esošās valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas, tomēr **VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” rīcībā nav salīdzinošas un trešajai personai izsekojamas informācijas par visu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu stāvokli un tā izmaiņām.**

Revidenti arī neguva apstiprinājumu, ka sūdzības ir noteicošais kritērijs meliorācijas sistēmas atjaunošanas plānošanai. Piemēram, no 187 valsts nozīmes ūdensnotekām, kuru atjaunošanas projekti ir iesniegti Lauku atbalsta dienestā⁹⁰, sūdzības ir saņemtas tikai par 55 ūdensnoteku (29%) tehnisko stāvokli. Ņemot vērā, ka visaptveroša informācija par saņemtajām sūdzībām VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nemaz nav pieejama, iespējams, sūdzību ir bijis vairāk. Uz to norāda arī VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegtais skaidrojums⁹¹:

Atsevišķi iesniegumi var būt vēsturiski šajos reģistros nesaglabājušies, jo ir bijuši gadījumi, ka sūdzība no saraksta tikusi izdzēsta pēc objekta nodošanas ekspluatācijā.

Revīzijas laikā noskaidrots, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” saņem arī mutiskas sūdzības un iesniegumus⁹², tomēr tie ne vienmēr ir reģistrēti sūdzību vai cita veida veidu reģistros. Šādā pieeja padara neaurskatāmu ne tikai apsekošanas plānošanu, bet arī projektu atlasei nozīmīgā sūdzību kritērija vērtēšanu⁹³.

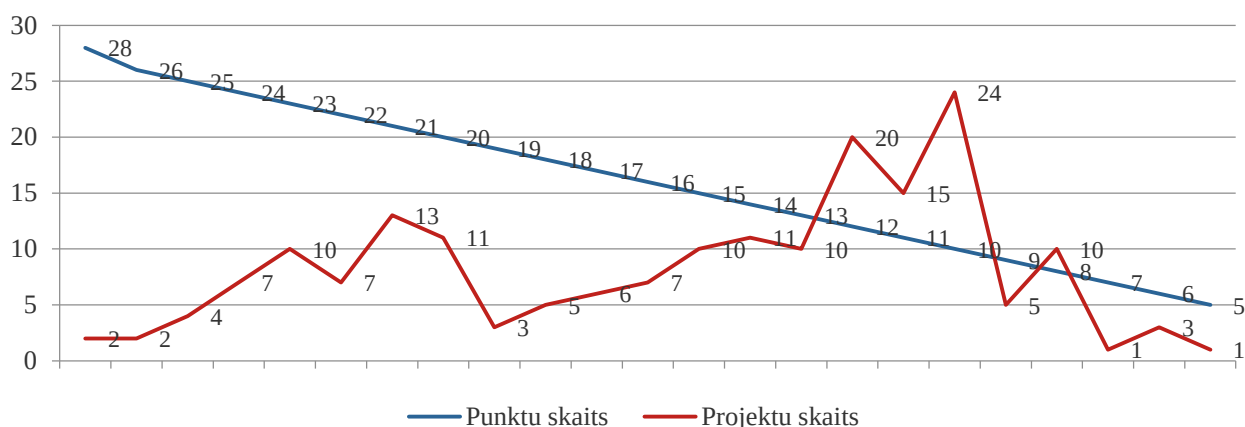
Iekšējais normatīvais akts⁹⁴ paredz, ka, lai noteiktu atjaunojamās meliorācijas sistēmas, tās ir jāvērtē pēc tādiem kritērijiem kā ietekme uz apdzīvotām teritorijām, lauksaimniecības un meža zemi, infrastruktūru, sūdzības u.c. un prioritāte atbalsta piešķiršanai ir meliorācijas sistēmām ar lielāko kopējo punktu skaitu.

Revidentu intervētie sektoru vadītāji ir norādījuši, ka, atlasot atjaunojamās meliorācijas sistēmas, ņem vērā lauksaimnieku un mežsaimnieku veiktās darbības savu meliorācijas sistēmu sakārtošanai, tomēr iekšējais normatīvais akts⁹⁵ šādu, citu meliorācijas sistēmu (koplietošanas, viena īpašuma) sakārtošanai nozīmīgu kritēriju neparedz.

Revīzijā konstatēts, ka **kritēriju vērtēšana veikta ne visām valsts nozīmes meliorācijas sistēmām**. Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu⁹⁶:

Kritērijus skatās konkrētajām ūdensnotekām, kuras jau tiek virzītas atjaunošanai, jo situācijā, kad lielākā daļa ūdensnoteku ir sliktā stāvoklī, pārējie kritēriji tām parasti izpildās.

Revīzijā konstatēts, ka iekšējais normatīvais akts⁹⁷ nenosaka minimālo atbalsta saņemšanai nepieciešamo punktu skaitu, tāpēc vairāk nekā puse meliorācijas sistēmu projektu (108 projekti) ir ar punktu skaitu, kas nepārsniedz pusi no maksimāli iespējamā, un pat tādi, kam punktu skaits ir minimāls (zem 10 punktiem) (skatīt 8.attēlu).

8.attēls. Lauku atbalsta dienestā 2014.–2020.gada periodā iesniegto ELFLA projektu skaits un kritēriju vērtēšanā iegūto punktu skaits

Revīzijā konstatēts, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” centrālā administrācija nepieprasa sektora vadītājiem sagatavot izvērstu kritēriju izvērtējumu. Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu:

Tāds dokuments, kurā būtu atspoguļoti piešķirtie punkti par katru kritēriju, nav pieejams, jo centrālā administrācija nav izvirzījusi reģioniem šāda dokumenta iesniegšanas vai saglabāšanas prasību.

Arī Zemkopības ministrija, kas ir iesaistīta atjaunojamo meliorācijas sistēmu saskaņošanā, uzmanību vairāk pievērš dažādu administratīva rakstura kritēriju (vai meliorācijas sistēma ir uzskaitīta grāmatvedības reģistros, vai tā ir reģistrēta meliorācijas kadastrā u.c.) vērtēšanai.

Revidentu ieskatā ne Zemkopības ministrija, ne VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” centrālā administrācija pēc būtības nevar izsekot meliorācijas sistēmu atlasei, tajā skaitā nodrošināt kritēriju noteikšanas procesa iekšējās kontroles, jo atlases process nav ne visaptverošs, ne dokumentēts.

Revīzijā izlases veidā detalizēti pārbaudīta 18 valsts nozīmes ūdensnoteku atjaunošanas pamatotība. Revidenti konstatēja, ka visas izlasē iekļautās ūdensnotekas ir apsekotas un to stāvoklis novērtēts kā slikts, tomēr astoņas no 18 izlasē iekļautajām ūdensnotekām nav norādītas nevienā no plūdu risku pārvaldības dokumentiem, tām nav norādīts pārplūšanas risks, tās nav iekļautas prioritāro plūdu riska sarakstā, kā arī par tām nav saņemtas sūdzības⁹⁸.

Revīzijā tika veikta minēto astoņu ūdensnoteku detalizēta izvērtēšana, piešķirot tām punktus saskaņā ar noteikto kārtību⁹⁹ (skatīt 2.pielikumu). Punktu skaits pēc revidentu aplēsēm ir atšķirīgs, turklāt vienā gadījumā par 11 punktiem mazāks nekā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” noteiktais. Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu¹⁰⁰ galvenais apsvērums virzīt šo ūdensnoteku Eiropas Savienības finansējuma saņemšanai bija:

Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas robežas atjaunošanas projekts, kas paredzēja žoga izbūvi gar ūdensnoteku. Pēc minētā žoga izbūves nav iespējama mehanizēta piekļuve gultnes atjaunošanai un bebru aizsprostu likvidēšanai. Tāpat saņemtas telefoniskas sūdzības par bebru radīto uzpludinājumu.

Arī par citām atšķirībām kritēriju vērtēšanā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” norādīja¹⁰¹ dažādus apsvērumus, kā, piemēram, pieguļošo platību īpašnieku sūdzības (telefoniskas, mutiskas, uz iesnieguma pamata), kas liecina, ka konkrētas ūdensnotekas atjaunošanas izvēlē nozīmīgi var būt arī dažādi iekšējā normatīvajā aktā nenoteikti kritēriji.

Revidentu ieskatā **meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānošanas ierastā prakse – ne visu meliorācijas sistēmu iekļaušana vērtēšanā, nepilnības kritēriju vērtēšanā, iekšējā tiesību aktā nenoteiktu kritēriju izmantošana u.c. - pieļauj veikt subjektīvu projektu atlasī un palielina iespēju ietekmēt lēmumu par konkrētās meliorācijas sistēmas atjaunošanu no tās atjaunošanā ieinteresēto personu puses.**

Tādējādi nav pārlicības, ka Eiropas Savienības atbalsta saņemšanai virzītās valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas patiešām ir atlasītas mērķtiecīgi un to atjaunošana, ievērojot pieejamo finansējumu, ir labākā iespējamā izvēle. Turklāt informācija par prioritāri atjaunojamām valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmām publiski ir pieejama tikai pēc projektu apstiprināšanas, kas neļauj ne potenciālajiem darbu veicējiem, ne saistīto meliorācijas sistēmu turētājiem (piemēram, pašvaldībām), ne zemju īpašniekiem savlaicīgi plānot un īstenot savu meliorācijas sistēmu atjaunošanu vai pārbūvi, tādējādi nodrošinot optimālu zemes mitruma regulāciju un aizsardzību no applūšanas.

Revidentu vērtējumā Zemkopības ministrijai un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” meliorācijas sistēmu atjaunošanas process ir jāpadara caurskatāmāks, vienlaikus izvērtējot, vai kritēriju vērtēšana tikai to vērtēšanas pēc vispār ir nepieciešama.

Ieteikumi

Lai meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānošana būtu caurskatāma un novērstu subjektīvu projektu atlasī, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sadarbībā ar Zemkopības ministriju:

- izstrādāt un regulāri aktualizēt valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānu, nosakot prioritāri atjaunojamās meliorācijas sistēmas un nodrošinot meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāna un prioritāri atjaunojamo meliorācijas sistēmu saraksta publisku pieejamību;

- pārskatīt un pilnveidot atjaunojamo meliorācijas sistēmu vērtēšanas procesu un kritērijus, tajā skaitā nodrošinot procesa iekšējo kontroli un vērtēšanas rezultātu publisku pieejamību.

1.2. Vai ir nodrošināta tiesību aktiem atbilstoša un efektīva valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana?

Meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu regulē Ministru kabineta noteikumi¹⁰². Saskaņā ar tiem meliorācijas sistēmu uzturēšanas ietvaros zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam (arī VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”) valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmās) ir jānovāc koki, koku un krūmu atvases, jāizvāc grunts ieskalojumi, sadzīves atkritumi, kritušie koki, piesērējums, bebru aizsprostojumi un jāveic citi kopšanas darbi¹⁰³.

Uzturēšanas darbi ir jāveic tā, lai meliorācijas sistēmas darbība nodrošinātu zemes ilgtspējīgu izmantošanu, nepasliktinot citu zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju zemes izmantošanas iespējas un meliorācijas sistēmas darbību, nepieļautu meliorētās zemes vai piegulošās teritorijas degradāciju¹⁰⁴.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšana darba kārtībā ir kritiski svarīga pārējo ar tām saistīto koplietošanas vai viena īpašnieka meliorācijas sistēmu darbībai. Pat pienācīgi uzturētas un tehniski teicamā stāvoklī esošas koplietošanas vai viena īpašnieka meliorācijas sistēmas pārstās funkcionēt, ja netiks nodrošināta valsts meliorācijas sistēmu uzturēšana.

Revīzijas laikā pārbaudījām, vai ir nodrošināta tiesību aktiem atbilstoša meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana, kā arī, vai meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošana ir caurskatāma.

Meliorācijas sistēmām, lai tās nodrošinātu zemes mitruma regulāciju un aizsardzību pret applūšanu, tādējādi lielā teritorijā ietekmējot gan lauksaimniecības un meža zemju īpašniekus, gan arī iedzīvotājus, nepieciešami regulāri uzturēšanas darbi.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšana ir viena no Zemkopības ministrijas noteiktajām prioritātēm¹⁰⁵, un šo meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanu finansē no valsts budžeta līdzekļiem¹⁰⁶, bet ar to pietiek, lai uzturēšanas darbus gadā veiktu tikai aptuveni desmitajā daļā no kopējā ūdensnoteku garuma un ceturtajā daļā no aizsargdambju garuma¹⁰⁷.

Nepietiekama finansējuma apstākļos liela nozīme ir visaptverošai uzturēšanas darbu plānošanai un prioritāšu noteikšanai.

Tomēr VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” veiktā meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošana ir formāla – aptver ne visas meliorācijas sistēmas (nav

visaptveroša) un ir “fragmentēta” reģionālo nodaļu līmenī. Šāda pieeja neveicina meliorācijas sistēmu uzturēšanai pieejamā finansējuma izmantošanu iespējami labāka rezultāta sasniegšanai.

No iekšējiem normatīvajiem aktiem¹⁰⁸ izriet, ka meliorācijas sistēmā jāparedz uzturēšanas darbi, ja meliorācijas sistēmas stāvoklis ir slikts, un prioritāri uzturēšanas darbi jāveic meliorācijas sistēmās ar lielāko vērtēšanā iegūto punktu skaitu, kurām ir progresējoši bojājumi un avāriju draudi, kas ierobežo vai nepieļauj teritoriju izmantošanu.

Tomēr faktiski uzturēšanas darbu prioritāte pēdējo 10 gadu laikā ir atjaunotajām meliorācijas sistēmām, kuru stāvoklis ir labs vai apmierinošs. Piemēram, laika posmā no 2017. līdz 2019. gadam 73% no ūdensnotekām, kurās veikti uzturēšanas darbi, ir tieši pēdējo 10 gadu laikā ar Eiropas Savienības atbalstu atjaunotās ūdensnotekas. Šāda pieeja ļauj nodrošināt arī vienkāršāku rezultatīvā rādītāja – uzturēto ūdensnoteku garums (km) – sasniegšanu, jo atjaunoto ūdensnoteku uzturēšana izmaksā līdz pat 35% lētāk kā neatjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšana. Turklāt uzturēšanas darbus prioritāri plānojot nesen atjaunotās un labā stāvoklī esošās meliorācijas sistēmās, iespēja sagaidīt jebkādu darbu veikšanu ilgstoši nekoptās sistēmās – samazinās.

Arī iekšējā normatīvajā aktā¹⁰⁹ noteiktajiem kritērijiem un to vērtēšanā noteiktajam punktu skaitam nav būtiskas nozīmes lēmuma par meliorācijas sistēmas uzturēšanas darbiem pieņemšanā. Revidenti konstatēja kļūdas punktu piešķiršanā, kā arī konstatēja, ka meliorācijas sistēmas uzturēšanas uzsākšanai pietiekams ir jebkurš vērtēšanas laikā iegūtais punktu skaits, turklāt to var nenoteikt vispār. Revidentu vērtējumā nav lietderīgi tērēt resursus un formāli vērtēt kritērijus, un noteikt kopējo punktu skaitu, ja tam faktiski nav nekādas nozīmes lēmuma pieņemšanā.

Revīzijā konstatētais liecina, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nav izveidojusi caurskatāmu meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanas sistēmu, jo prasības, kas meliorācijas sistēmu uzturēšanas plānošanai ir noteiktas iekšējos normatīvajos aktos¹¹⁰, un uzturēšanas darbu faktiskā plānošana nav savstarpēji saistītas, tā rezultātā ikgadējā meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu grafikā tiek iekļautas noteiktajām prioritātēm neatbilstošas meliorācijas sistēmas.

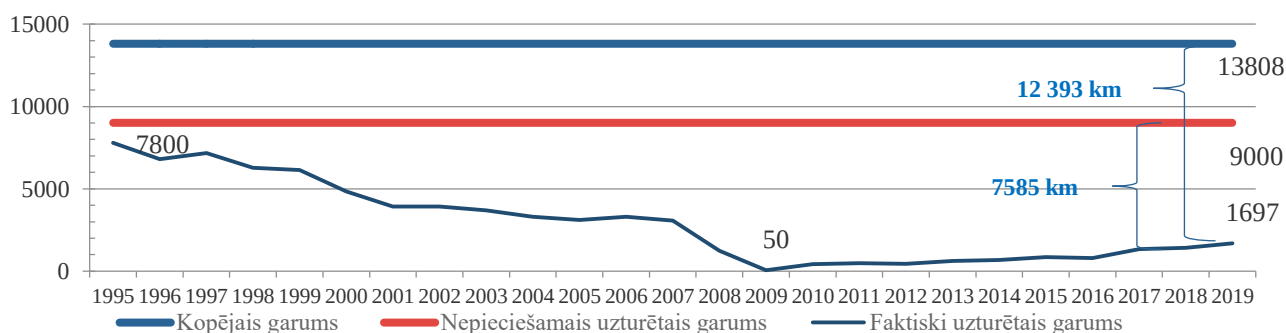
Revidentu ieskatā šādu pieeju nevar uzskatīt par labu praksi. Lai nodrošinātu vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret zemes īpašniekiem, lēmuma pieņemšanai par meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu veikšanu ir jābūt caurskatāmai. Tā ir īpaši svarīga pašvaldībām un zemes īpašniekiem, kas vēlas uzturēt vai atjaunot ar valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu

saistītās koplietošanas vai viena īpašuma meliorācijas sistēmas, jo to darbība ir tieši atkarīga no valsts meliorācijas sistēmu uzturēšanas pienācīgā darba kārtībā.

Revidenti izprot, ka meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu biežumu un veicamo darbu apjomu ietekmē dažādi faktori (reljefs, bebru darbība, apauguma veids u.c.), tāpēc caurskatāma meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošana varētu būt liels izaicinājums, vienlaikus tā ir nepieciešama, lai jebkurš zemes īpašnieks varētu rēķināties, ka, izpildoties noteiktiem kritērijiem, lauksaimniecības un meža zemi, kā arī apdzīvotu vietu ietekmējošā valsts meliorācijas sistēmā tiks veikti uzturēšanas darbi vai tā tiks atjaunota.

Kādā apjomā tiek veikti uzturēšanas darbi valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmās?

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšana ir viena no Zemkopības ministrijas stratēģijā noteiktajām prioritātēm¹¹¹, tomēr jau vismaz 25 gadus uzturēšanas darbi tiek veikti tikai nelielā daļā meliorācijas sistēmu, tam Zemkopības ministrijas ieskatā galvenais iemesls ir nepietiekamais finansējums (skatīt 9.attēlu).

9. attēls. Valsts nozīmes ūdensnoteku uzturēšanas apjoms, kilometros¹¹²

Normatīvajos aktos nav noteikts uzturēšanas darbu veikšanas biežums. Meliorācijas sistēmas uzturēšanai darba kārtībā, tās uzturēšanas darbu biežums var atšķirties, jo to ietekmē katras sistēmas specifisko apstākļu kopums – apaugums, bebru darbība, augsnes stāvoklis u.c. Tāpēc nav iespējams precīzi aplēst, kāds ir ikgadējais uzturēšanas darbu deficīts.

Ja uzturēšanas darbus katru gadu veiktu visās valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmās¹¹³, uzturēšanas darbu apjomi ik gadu būtu par 12 393 kilometriem lielākā apjomā jeb aptuveni deviņas reizes vairāk nekā 2018.gadā.

Savukārt, ja VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ievērotu praksi, kā uzturot ar Eiropas Savienības atbalstu atjaunotās meliorācijas sistēmas to uzraudzības periodā (piecus gadus pēc projekta pabeigšanas) – veikt uzturēšanas darbus reizi gadā, reizi divos vai trīs gados¹¹⁴, tad uzturēšanas darbu deficīts ir 7585 kilometri gadā¹¹⁵, jeb uzturēšanas darbi būtu jāveic apmēram sešas reizes vairāk nekā 2018.gadā.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ierastā prakse ir veikt uzturēšanas darbus reizi gadā, reizi divos vai trīs gados¹¹⁶. Ja šāda prakse attiektos uz visām valsts nozīmes ūdensnotekām, tad uzturēšanas darbu deficīts ir 7508 kilometri gadā¹¹⁷, jeb uzturēšanas darbi būtu jāveic apmēram piecas reizes vairāk nekā 2019.gadā.

Pēdējā visu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu apsekošana, kurā konstatēja, ka vairāk nekā pusē ūdensnoteku ir būtiski bojājumi – gultnes piesērējums, apaugums ar krūmiem un mežu u.c., ir veikta 2008.gadā¹¹⁸. Lai arī precīza informācija par to, kā pēdējo 10 gadu laikā minimālā apjomā veiktā meliorācijas sistēmu uzturēšana ir ietekmējusi meliorētās zemes un pieguļošās teritorijas nav pieejama, 2008.gadā konstatētie un nenovērstie bojājumi visdrīzāk ir progresējuši (ilustratīvi koptas un nekoptas meliorācijas sistēmas piemēru skatīt 10.attēlā).

10. attēls. Nekopta un atjaunota (kopta) meliorācijas sistēma¹¹⁹

Jaunāka dokumentēta informācija par daļu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu tiek iegūta, apsekojot tās pirms atjaunošanas projektu īstenošanas vai uzturēšanas darbu plānošanas. Informācija, kas pieejama Lauku atbalsta dienestā iesniegtajos būvprojektos¹²⁰, liecina, ka ilgstoši nekoptās meliorācijas sistēmas degradē apkārtējās meliorētās zemes un pieguļošās teritorijas – tās ir pārmitras.

Revīzijā konstatētais liecina, ka **valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu biežums neatbilst normatīvo aktu prasībām¹²¹**, jo uzturēšanas darbi nav veikti tā, lai meliorācijas sistēmas darbība nodrošinātu zemes ilgtspējīgu izmantošanu, nepasliktinātu citu zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju zemes izmantošanas iespējas un meliorācijas sistēmas darbību, nepieļautu meliorētās zemes vai pieguļošās teritorijas degradāciju¹²².

Kā tiek plānoti valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbi?

Lai novērtētu, kā ir organizēta valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošana, revidenti vērtēja 2017. un 2018.gadā veiktos un 2019.gadā plānotos meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbus. Pieaugot ar Eiropas Savienības fondu atbalstu atjaunoto ūdensnoteku garumam, pieaug arī ūdensnoteku skaits un garums, kur jāveic uzturēšanas darbi (skatīt 2.tabulu).

2.tabula

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu apjomi¹²³ 2017.–2019.gadā

	Ūdensnotekas				Aizsargdambji			
	Garums, km	%	Skaitis	%	Garums, km	%	Skaitis	%
2017	1344	9,7	202	12,7	109	25,8	20	20,6
2018	1415	10,3	223	14,0	136	32,2	27	27,8
2019 ¹²⁴	1697	12,3	259	16,3	110	25,8	20	20,6

Meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanai būtu jānotiek tā, lai ievērotu normatīvajā aktā¹²⁵ noteiktās prasības meliorācijas sistēmu izmantošanai, kopšanai un saglabāšanai. Tomēr faktiski **uzturēšanas darbu apjomu nosaka nevis uzturēšanas darbu vajadzība, bet pieejamais finansējuma apmērs**, atbilstoši kuram katra no četrām VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” reģionālajām nodaļām sagatavo uzturēšanas darbu grafiku kārtējam gadam.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir apstiprināti iekšējie normatīvie akti¹²⁶, kas nosaka meliorācijas sistēmu apsekošanas un uzturēšanas kārtību, bet tie nenosaka uzturēšanas darbu plānošanas procesu, tajā skaitā atbildīgās personas, kontroles procedūras, dokumentēšanu. Uzturēšanas darbu plānošana notiek pēc laika gaitā iedibinātas prakses – VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” centrālā administrācija, pamatojoties uz iepriekšējā gada faktisko uzturēšanas darbu apjomu reģionā un ņemot vērā papildu saņemto finansējumu nākamajam gadam, nosaka uzturēšanas darbu apjomus katrā no četriem reģioniem (skatīt 11. attēlu).

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” **centrālā administrācija** atbilstoši **pieejamajam finansējuma apmēram** nosaka konkrētā gada ūdensnoteku un aizsargdambju uzturēšanas darbu plānotos izdevumus un rezultātus (km) katram no reģioniem.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” **reģionālās nodaļas un sektori** nodrošina meliorācijas sistēmu apsekošanu, atbilstības noteiktajiem kritērijiem izvērtēšanu un sagatavo uzturēšanas darbu grafiku.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” **centrālā administrācija** izvērtē un saskaņo uzturēšanas darbu grafiku, organizē centralizētu uzturēšanas darbu iepirkumu.

11.attēls. Ikgadējais meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanas process¹²⁷

Pastāvošais meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanas process nodrošina, ka darbi tiek veikti līdzīgos apjomos visos Latvijas reģionos. Piemēram, 2018.gadā uzturēšanas darbi vidēji ir veikti 10,3% kopējā ūdensnoteku garumu, bet katrā no četriem reģioniem darbu apjoms ir 8,6–11,9 % no kopējā ūdensnoteku garuma. Tomēr šāda pieeja nodrošina meliorācijas sistēmu izvērtēšanu reģiona līmenī, bet neparedz, ka reģionos atlasītās meliorācijas sistēmas tiktu apkopotas un savstarpēji salīdzinātas.

No VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” iekšējiem normatīvajiem aktiem¹²⁸ izriet, ka uzturēšanas darbu plānošanai nozīmīgs ir gan meliorācijas sistēmu stāvoklis, gan atbilstība noteiktiem kritērijiem (skatīt 5.pielikumu).

Apsekošanas metodika¹²⁹ paredz, ka uzturēšanas, atjaunošanas un pārbūves darbi ir plānojami, ja būves stāvoklis apsekošanā ir novērtēts kā “slikts”. Ja stāvoklis ir “apmierinošs” – ieplāno atkārtotu apsekošanu. Apsekotājam (parasti sektora vadītājam) ļauts patstāvīgi plānot un nodrošināt atbildībā esošo būvju tehniskā stāvokļa apzināšanu, apsekošanas apjomu un biežumu, prioritāri apsekojot būves, par kuru tehnisko stāvokli ir saņemtas sūdzības¹³⁰.

Arī cits iekšējais normatīvais akts¹³¹ paredz, ka prioritāri uztur meliorācijas sistēmas, kurām ir progresējoši bojājumi un avāriju draudi, kas ierobežo vai nepieļauj teritoriju izmantošanu atbilstoši vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam. Šīm sistēmām kritēriju vērtēšanā jāiegūst lielākais punktu skaits jeb kā norādīts iekšējā normatīvajā aktā¹³² – tām ir jābūt ar lielāko kritēriju svaru.

Punktu skaita noteikšanai ir jāizvērtē seši kritēriji, no kuriem lielākais svars ir piešķirts ar Eiropas Savienības atbalstu atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai, kā arī sistēmas darbības ietekmei uz iedzīvotājiem un lielām lauksaimniecības vai meža zemes platībām. Liela nozīme ir arī saņemtajām sūdzībām, kas ir viens no priekšnosacījumiem meliorācijas sistēmas apsekošanai, stāvokļa fiksēšanai¹³³ un turpmākai rīcībai – atjaunošanas vai uzturēšanas darbu plānošanai.

Revīzijā konstatēts, ka, plānojot meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbus, līdzīgi kā plānojot to atjaunošanu, nav paredzēts un arī **tiek veikts ne visu VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” pārziņā esošo meliorācijas sistēmu izvērtējums**, tajā skaitā par to stāvokli un atbilstību noteiktajiem kritērijiem. **Tā rezultātā uzturēšanas darbu plānošana nav visaptveroša** – neaptver visas meliorācijas sistēmas un ir “fragmentēta” reģionālo nodaļu līmenī. Šāda pieeja neveicina pieejamā finansējuma izmantošanu iespējami labāka rezultāta sasniegšanai.

Ņemot vērā, ka visaptveroša informācija par visām meliorācijas sistēmām nav pieejama, revidenti vērtēja 2017.–2019.gada meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu grafikos iekļauto meliorācijas sistēmu atbilstību iekšējos normatīvajos aktos¹³⁴ noteiktajām prasībām. Analizējot datus par meliorācijas sistēmu uzturēšanu, revidenti konstatēja, ka **iekšējie normatīvie akti¹³⁵ par meliorācijas sistēmu apsekošanu un uzturēšanu un uzturēšanas darbu faktiskā plānošana nav savstarpēji saistīti. Uzturēšanas darbu grafikā ir iekļautas iekšējos normatīvajos aktos¹³⁶ noteiktajām prioritātēm neatbilstošas meliorācijas sistēmas.**

Uzturēšanas darbi veikti atjaunotās meliorācijas sistēmās

Revīzijā konstatēts, ka 73% no 2017.–2019.gadam uzturētajām ūdensnotekām un 45% no uzturētajiem aizsargdambjiem ir atjaunoti pēdējo 10 gadu laikā.

Atjaunoto meliorācijas sistēmu apsekošanas rezultāti un uzturēšanas darbu iepirkumu tehniskajās specifikācijās norādītā informācija liecina, ka to stāvoklis parasti ir “labs” vai “apmierinošs” un neapdraud sistēmu darbību, kā arī neierobežo pieguļošo platību apsaimniekošanu. Tāpēc to uzturēšana saskaņā ar iekšējos normatīvajos aktos¹³⁷ noteikto kārtību vispār nebūtu jāveic. Tādejādi veidojas pretruna starp iekšējos normatīvajos aktos noteikto kārtību un prasībām, kas attiecas uz Eiropas Savienības fondu projektiem to uzraudzības periodā. Tomēr labā un apmierinošā stāvoklī esošo meliorācijas sistēmu regulāra uzturēšana nav pretrunā Ministru kabineta noteikumos¹³⁸ paredzētajām

meliorācijas sistēmu izmantošanas, kopšanas un saglabāšanas prasībām un būtu pat atbalstāma, ja šādu “uzturēšanas standartu” varētu nodrošināt visām meliorācijas sistēmām. Pēc revidentu aplēsēm šāda pieeja uzturēšanas darbu veikšanā attiecas tikai uz piekto daļu no visām meliorācijas sistēmām valstī, kamēr vairāk kā pusē ūdensnoteku un aizsargdambju ilgstoši nav veikti ne atjaunošanas, ne uzturēšanas darbi. Šāda pieeja meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanā ļauj nodrošināt arī vienkāršāku rezultatīvā rādītāja – uzturēto ūdensnoteku garums (km) – sasniegšanu, jo atjaunoto ūdensnoteku uzturēšana izmaksā līdz pat 35% lētāk kā neatjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšana¹³⁹.

Vienādu uzturēšanas standartu trūkums visām meliorācijas sistēmām nenodrošina vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret visiem meliorācijas sistēmu ietekmētās teritorijas lietotājiem – iedzīvotājiem, lauksaimniekiem u.c. Turklāt uzturēšanas darbus prioritāri plānojot nesen atjaunotās un labā stāvoklī esošās meliorācijas sistēmās, iespēja sagaidīt jebkādu darbu veikšanu ilgstoši nekoptās sistēmās – samazinās. Šādā situācijā vēl lielāku nozīmi iegūst pārdomāta meliorācijas sistēmu atjaunošanas plānošana, jo pēc meliorācijas sistēmas atjaunošanas, tās ietekmētās teritorijas lietotāji var rēķināties arī regulāru sistēmas uzturēšanu.

Uzturēšanas darbus veic meliorācijas sistēmās ar kritēriju vērtēšanā noteiktu minimālu vai neatbilstoši noteiktu punktu skaitu

No iekšējā normatīvā akta¹⁴⁰ izriet, ka ar Eiropas Savienības atbalstu atjaunotai meliorācijas sistēmai projekta uzraudzības periodā kritēriju vērtēšanā iegūtais punktu skaits var būt robežās no 10 līdz 29 punktiem, savukārt pārējām meliorācijas sistēmām punktu skaits nevar pārsniegt 19 punktus.

Revīzijā konstatēts, ka uzturēšanas darbi ir veikti meliorācijas sistēmās, kurām kritēriju vērtēšanā ir piešķirti no 2 līdz 25 punktiem, kā arī atsevišķos gadījumos sistēmās, kurām kritēriji vispār nav vērtēti.

Pieņemot, ka ir ievērots iekšējais normatīvais akts¹⁴¹ un lielākam kritēriju vērtēšanā iegūtajam punktu skaitam ir nozīme uzturēšanas darbu plānošanā, jāsecina, ka uzturēšanas darbu grafikā neiekļautajām 967 meliorācijas sistēmām¹⁴² punktu skaits nav pārsniedzis 2 punktus. Revidentu vērtējumā iespēja, ka visām 967 uzturēšanas darbu grafikā neiekļautajām meliorācijas sistēmām punktu skaits nepārsniedz 2 punktus, ir apšaubāma. Piemēram, tiklīdz meliorācijas sistēmai ir ietekme uz apdzīvotu teritoriju vai tās ietekmētajā teritorijā ir kāds infrastruktūras objekts, kritēriju vērtēšanā piešķirtais punktu skaits nevar būt mazāks par 3 punktiem (skatīt 5.pielikumu).

Turklāt, analizējot kritēriju vērtēšanā noteikto punktu skaitu pamatotību, revidenti konstatēja gadījumus, kad noteiktais punktu skaits:

- neatbilst maksimāli pieļaujamam vai minimāli iespējamam punktu skaitam – 17% gadījumu netika sasniegts minimālais punktu skaits (10 punkti), bet 15% gadījumu tika pārsniegts maksimāli iespējamais punktu skaits (19 punkti);
- ir pretrunīgs – nemainoties konkrētas meliorācijas sistēmas stāvoklim un veicamo darbu apjomam. Piemēram, vienādos apstākļos kritēriju vērtēšanā noteiktais punktu skaits ir atšķirīgs: 2017.gadā – 20 punkti, 2018.gadā – 16 punkti, 2019.gadā – 15 punkti.

Revīzijā konstatētais liecina, ka iekšējā normatīvajā aktā¹⁴³ noteiktie kritēriji ne vienmēr ir pareizi piemēroti, tomēr tas nav traucējis pieņemt lēmumu par uzturēšanas darbu veikšanu.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegtais skaidrojums¹⁴⁴ liecina, ka iekšējā normatīvajā aktā noteikto kritēriju piemērošana nav vienkārša un viennozīmīga:

Platība, kāda tiks ietekmēta, nenovēršot ūdensnotekas defektu un ļaujot tam progresēt, bieži vien bez precīziem aprēķiniem nav nosakāma, jo defekta ietekmētā teritorija ir atkarīga no ļoti daudziem faktoriem. Piemēram, bebru veidota ūdensnotekas gultnes aizsprostojuma atrašanās vieta (augšgals vai lejtece) un lielums, reljefa, pieguļošo meliorēto platību meliorācijas veida. Tāpēc nav noteikta augsta vērtēšanas kritēriju precizitāte.

Kritēriju vērtēšana un punktu noteikšana pēc būtības ir labs priekšnosacījums caurskatāmai meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanai, tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka tā pagaidām ir tikai laba ideja, kas līdz galam nav īstenota praksē.

Revidentu vērtējumā **nav lietderīgi formāli vērtēt kritērijus, noteikt punktu skaitu un šādā veidā tērēt resursus, ja tam faktiski nav nekādas nozīmes lēmuma pieņemšanā** – meliorācijas sistēmas uzturēšanas darbu uzsākšanai pietiekams ir jebkurš vērtēšanā iegūtais punktu skaits, turklāt to var noteikt arī nepareizi vai nenoteikt vispār.

Uzturēšanas darbu plānošanā izmantoti kritēriji, kas nav noteikti iekšējos normatīvajos aktos

Revīzijā, vērtējot situāciju trīs gadu¹⁴⁵ periodā, konstatēts, ka 69 ūdensnotekās (tajā skaitā 45 ūdensnotekās Vidzemes reģionā) uzturēšanas darbi ir veikti katru gadu, 257 ūdensnotekās – divos gados, turklāt ne vienmēr tās ir ar Eiropas Savienības atbalstu atjaunotās ūdensnotekas, kuru uzturēšanā piecus gadus pēc projekta īstenošanas¹⁴⁶ ir jāievēro projekta īstenošanas nosacījumi.

Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu¹⁴⁷ lēmumu konkrētās meliorācijas sistēmās uzturēšanas darbus veikt katru gadu var ietekmēt ne tikai projekta īstenošanas nosacījumi (no ERAF un ELFLA finansētiem projektiem), bet arī citi iemesli – poldera sūkņu staciju kanālu uzturēšanas nepieciešamība, latvāņu izplatības un bebru darbībai labvēlīgas vides ierobežošana un citi konkrētai meliorācijas sistēmai individuāli faktori.

Lai arī minētie papildu kritēriji pēc būtības ir nozīmīgi meliorācijas sistēmu darbības nodrošināšanai, tomēr tie nav noteikti iekšējā normatīvajā aktā. Turklāt arī noteiktie papildu kritēriji netiek konsekventi ievēroti. Piemēram, latvāņu izplatība Latgales reģionā netika ierobežota deviņās no 27 meliorācijas sistēmām¹⁴⁸, kurās tie bija konstatēti.

Revīzijā konstatētais liecina, ka meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanā **nepastāv iekšējās kontroles un tā ir necaurskatāma – nav pieejams izvērtējums par visu meliorācijas sistēmu stāvokli, netiek ievērota iekšējos normatīvajos aktos¹⁴⁹ noteiktā kārtība, tajā skaitā, darbu nepieciešamība nereti tiek pamatota ar kritērijiem, kādus iekšējie normatīvie akti neparedz.**

Meliorācijas sistēmu esamība un to atbilstoša uzturēšana ir priekšnosacījums augstākai lauksaimniecības zemes ražībai un meža vērtības pieaugumam, kā arī darba sezonas pagarināšanai pavasarī un rudenī¹⁵⁰, tāpēc, lai nodrošinātu vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret visiem zemes īpašniekiem, lēmuma pieņemšanai par uzturēšanas darbu veikšanu ir jābūt caurskatāmai un objektīvai. Tā ir īpaši svarīga pašvaldībām un zemes īpašniekiem, kas vēlas uzturēt vai atjaunot ar valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu saistītās koplietošanas vai viena īpašuma meliorācijas sistēmas, kuru darbība ir tieši atkarīga no valsts meliorācijas sistēmu uzturēšanas pienācīgā darba kārtībā.

Revidenti izprot, ka meliorācijas sistēmu uzturēšanas biežumu un veicamo darbu apjomu ietekmē dažādi faktori (reljefs, bebru darbība, apauguma veids u.c.), tāpēc caurskatāma meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošana varētu būt liels izaicinājums, vienlaikus tā ir nepieciešama, lai jebkurš zemes īpašnieks varētu rēķināties, ka, kritēriju vērtēšanā sasniedzot noteiktu punktu skaitu un izpildoties citiem nosacījumiem, lauksaimniecības un meža zemi, kā arī apdzīvotu vietu ietekmējošā valsts vai valsts nozīmes meliorācijas sistēmā tiks veikti uzturēšanas darbi vai tā tiks atjaunota.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu caurskatāmu lēmuma par meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbiem pieņemšanu, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”:

- nodrošināt meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plāna sagatavošanu un publisku pieejamību;
- pārskatīt un pilnveidot meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu plānošanu, tajā skaitā nodrošinot procesa iekšējo kontroli un vērtēšanas rezultātu publisku pieejamību.

1.3. Vai finansējums valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai ir noteikts pamatotā apmērā un izlietots lietderīgi?

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu finansē no valsts budžeta līdzekļiem¹⁵¹. Atbilstoši piešķirtā valsts budžeta finansējuma apmēram Zemkopības ministrija ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” saskaņo rezultātīvo un finanšu rādītāju (izdevumu)¹⁵² plānu sešiem ar meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu saistītiem pasākumiem – aizsargdambju, ūdensnoteku ekspluatācija un uzturēšana, meliorācijas kadastra uzturēšana u.c., kā arī pasākumiem, kas saistīti ar plūdu risku novēršanu Daugavas HES ūdenskrātuvju ietekmētajās teritorijās.

Revīzijā pārbaudījām, vai ir nodrošināta ilgtspējīga valsts un valsts meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšana, finansējums meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai ir noteikts pamatotā apmērā, tajā skaitā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” īstenoto pasākumu līmenī un pieprasot finansējumu atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai, kā arī tas ir izlietots lietderīgi.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu finansē no valsts budžeta līdzekļiem¹⁵³, finansējums meliorācijas sistēmu, kā arī meliorācijas kadastra uzturēšanai 2019.gadā ir sasniedzis 4,1 miljonu *euro*, tomēr piešķirtā finansējuma apmērs joprojām ir pietiekams tikai daļējai meliorācijas sistēmu uzturēšanai.

Ar piešķirto valsts budžeta finansējumu¹⁵⁴ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” īsteno sešus ar meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu saistītus pasākumus, piemēram, uztur aizsargdambjus, ūdensnotekas un meliorācijas kadastru u.c., kā arī ar plūdu risku novēršanu Daugavas HES ūdenskrātuvju ietekmētajās teritorijās saistītus pasākumus. Katram no pasākumiem ir noteikti rezultatīvie un finanšu (izdevumu) rādītāji.

Revīzijā konstatēts, ka no meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirtā finansējuma vismaz 12 223 *euro*¹⁵⁵ ir izlietoti citam VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbības virzienam.

Revidenti konstatēja, ka meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumi pasākumu līmenī nav pamatoti. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nav noteikta kārtība, kādā plāno rezultātīvos un finanšu (izdevumu) rādītājus, aprēķina nepieciešamo finansējumu un apkopo informāciju par rādītāju faktisko izpildi. Izdevumus uz pasākumiem attiecina pēc vēsturiskām – vismaz 10 gadus senām – proporcijām, par kuru noteikšanas apstākļiem un pieņēmumiem informācija nav pieejama.

Kārtējā gada meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumus ietekmē arī finansējums, kas pieejams Eiropas Savienības fondu finansētu projektu vadības izdevumiem. Šis finansējums tiek izmantots projektu īstenošanā iesaistīto darbinieku mēnešalgas finansēšanai. Tā rezultātā katrs trešais *euro* meliorācijas speciālistiem un administratīvajam personālam ir izmaksāts no projektu vadībai pieejamā finansējuma.

Revidentu ieskatā šāda prakse neliecina par ilgtspējīgu valsts un valsts meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšanu un apdraud meliorācijas sistēmu uzturēšanas turpināšanu nākotnē. Lai, iestājoties pārrāvumam Eiropas Savienības fondu finansētu projektu īstenošanā, varētu nodrošināt meliorācijas sistēmu uzturēšanu vismaz esošajā līmenī, būs jāatrod papildu ikgadējs valsts budžeta finansējums gandrīz 800 tūkstošu *euro* apmērā vai jālemj par citām korektīvajām darbībām – darbinieku skaita samazināšanu par trešdaļu vai meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomu būtisku samazināšanu, piemēram, gandrīz uz pusi samazinot ūdensnoteku uzturēšanu vai pārtraucot polderu sūkņu staciju darbību.

Meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumus ietekmē arī meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu finansēšana pirms līguma ar Centrālo finanšu un līguma aģentūru noslēgšanas. Šāda pieeja ietekmē valsts pārvaldes funkciju un uzdevumu izpildi un aizkavē meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu veikšanu, kā arī koriģē rezultatīvo rādītāju sasniegšanai nepieciešamo izdevumu apmēru – to “mākslīgi” samazinot vai palielinot. Piemēram, ja 2017.gadā 78 708 *euro* nebūtu izmantoti projektu finansēšanai, tos varētu izmantot apauguma noņemšanai gandrīz 90 kilometros¹⁵⁶ ūdensnoteku jeb darbus varētu paveikt par 7% lielākā apjomā.

Revidentu ieskatā atskaitīšanās par konkrēta pasākuma īstenošanas izdevumiem nav tikai formāla rādītāju uzkrāšana, bet rīks ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanai nākotnē, tāpēc ir nepieciešama rīcība, kas pilnveidotu meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas pasākumu izdevumu plānošanu un faktiskās izpildes noteikšanu.

Ir secināms, ka precīza meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumu uzskaitē pasākumu līmenī nav nodrošināta, tāpēc nav iespējams precīzi noteikt, cik izmaksā, piemēram, ūdensnoteku vai aizsargdambju uzturēšana.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” turpina aktīvu meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu īstenošanu un ir sagaidāms, ka arī turpmāk atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai tiks piešķirts finansējums. Tāpēc, lai novērstu finansējuma pieprasīšanu nepamatotā apmērā, ir jānosaka ekonomiski pamatoti katra VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” īstenotā pasākuma izdevumi un no tiem izrietošie vienas vienības (kilometra) uzturēšanas izdevumi.

Finansējums atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai tiek piešķirts tādā apmērā, lai uzturēšanas darbus visās atjaunotajās meliorācijas sistēmās veiktu reizi gadā. Revidenti konstatēja, ka atjaunotajās meliorācijas sistēmās uzturēšanas darbus neveic katru gadu. Tā rezultātā trešdaļa no piešķirtā finansējuma (833 078 *euro*)¹⁵⁷ ir izlietota citu meliorācijas sistēmu uzturēšanai. Revidenti neapšaubā, ka meliorācijas sistēmās, kurām novirza finansējumu, ir jāveic uzturēšanas darbi. Tomēr, ņemot vērā kopējo uzturēšanas darbu plānošanas praksi, šis finansējums netiek izlietots caurskatāmi.

Revidenti arī konstatēja vairākas pazīmes, kas liecina, ka viena kilometra uzturēšanas darbu veikšanas izdevumi nav noteikti pamatotā apmērā. Kopš 2016.gada tie nav mainījušies, lai arī kopējie meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomi ir gandrīz dubultojušies, ir pieauguši vidējie kopšanas darbu izdevumi un paaugstinātas darbinieku mēnešalgas u.c.

Iepriekš minētais liecina, ka līdz šim nepieciešamā finansējuma aprēķini nav balstīti uz pamatoti noteiktiem izdevumiem un pieņēmumiem, tāpēc ir pilnveidojami.

Kā tiek finansēta valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšana?

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai piešķirtais valsts budžeta finansējums jeb valsts budžeta dotācijas VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” apmērs kopumā ir ar pieaugošu tendenci un 2019.gadā ir sasniedzis 4,1 miljonu *euro*. Laika posmā no 2014.gada līdz 2019.gadam tas ir pieaudzis no 3,1 līdz 4,1 miljonam *euro* jeb par 44% (skatīt 3.tabulu).

Dotācijas pieaugumu ietekmē ar Eiropas Savienības fondu atbalstu atjaunoto meliorācijas sistēmu pieaugums.

Valsts dotācija 2017.gadā tika palielināta pārdales rezultātā¹⁵⁸ plūdu dēļ, bez tam tika piešķirti budžeta līdzekļi arī no programmas “Līdzekļi neparedzētajiem gadījumiem” 729,4 tūkstoši *euro* apmērā.

3.tabula

Valsts budžeta finansējums valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai¹⁵⁹

Budžeta apakšprogramma	2014.gads	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads
Budžeta apakšprogramma 26.02.00 ¹⁶⁰	2 331 799	2 503 928	2 517 020	3 155 216 ¹⁶¹	3 098 117	3 366 474
Budžeta apakšprogramma 26.03.00 ¹⁶²	752 260	752 260	752 260	752 260	752 260	752 260
Kopā:	3 084 059	3 256 188	3 269 280	3 907 476	3 850 377	4 118 734

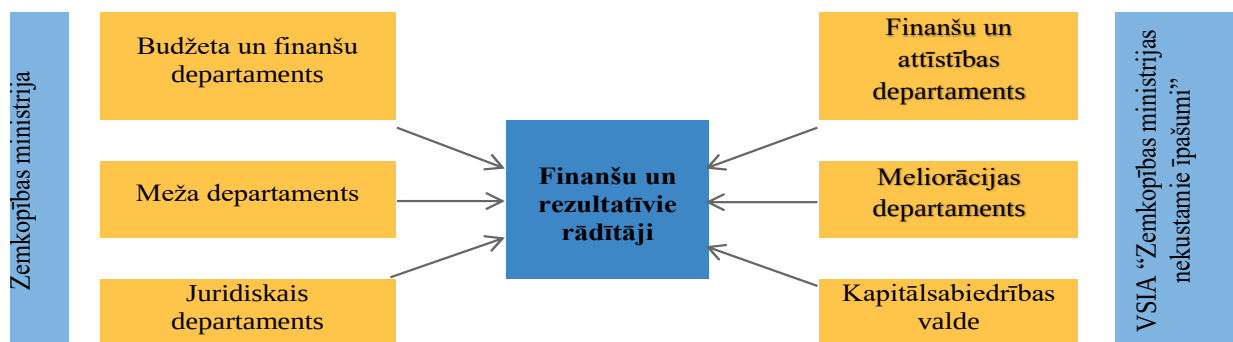
Pieaugot dotācijas apjomam, pieaug arī valsts budžeta dotācijas meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai īpatsvars VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ieņēmumos – 2018.gadā sasniedzot gandrīz 70% no kopējiem ieņēmumiem¹⁶³.

Zemkopības ministrija norāda¹⁶⁴:

No valsts budžeta līdzekļiem piešķirtā finansējuma apmērs ir pietiekams tikai daļējai valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai.

Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas nepietiekamā apjomā tiek uzturētas jau vismaz 25 gadus (konstatējumus skatīt 1.2.nodaļā). Zemkopības ministrija vairākkārt ir meklējusi risinājumus papildu finansējuma valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas nodrošināšanai, tajā skaitā piedāvājot meliorācijas sistēmu uzturēšanā iesaistīt zemes īpašniekus vai pārdalīt nekustamā īpašuma nodokļa vai dabas resursu nodokļa ieņēmumus¹⁶⁵. Tomēr risinājumi meliorācijas sistēmu uzturēšanai nepieciešamā finansējuma palielināšanai nav atrasti.

Par piešķirtā finansējuma ietvaros veicamām valsts pārvaldes funkcijām un uzdevumiem Zemkopības ministrija slēdz līgumu¹⁶⁶ ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” un ik gadu saskaņo rezultātīvo un finanšu (izdevumu) rādītājus. Piemēram, vienojas par uzturamo aizsargdambju un ūdensnoteku garumu, ekspluatējamo sūkņu staciju skaitu u.c. un tam nepieciešamajiem izdevumiem¹⁶⁷ (rādītāju saskaņošanā iesaistītās puses skatīt 12. attēlā).

12.attēls. Finanšu un rezultātīvo rādītāju saskaņošanā iesaistītās puses

Revīzijā konstatēts, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nav noteikta kārtība, kādā:

- plāno finanšu un rezultātīvos rādītājus kārtējam gadam;
- aprēķina atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai nepieciešamo finansējumu;
- uzkrāj finanšu un rezultātīvo rādītāju faktiskās izpildes noteikšanai nepieciešamos datus.

Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto informāciju¹⁶⁸:

Plānojot rezultātīvos un finanšu rādītājus, tiek izmantoti iepriekšējo gadu faktiskie rādītāji, kuri tiek precizēti, ņemot vērā prognozējamās izmaiņas nākamajā periodā.

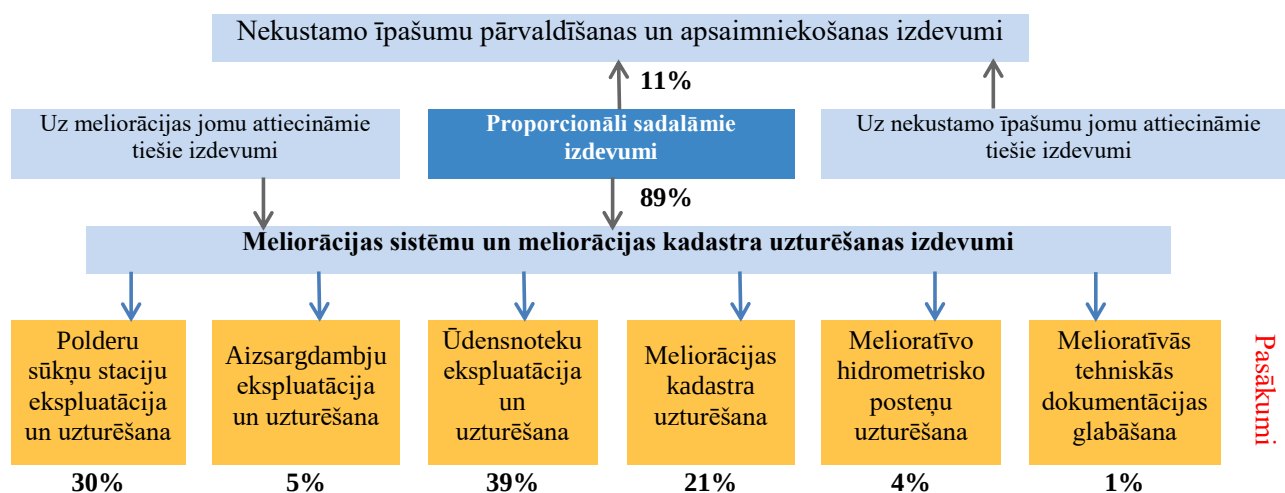
Iesniedzot pieprasījumu papildus finansējuma saņemšanai, tiek norādīts atjaunoto objektu garums, kas ir par pamatu rezultātīvā rādītāja (apauguma novākšana) palielinājumam, attiecīgi palielinot gan tiešos, gan saistītos izdevumus.

Ņemot vērā, ka kārtība rezultātīvo un finanšu (izdevumu) rādītāju plānošanai un nepieciešamā finansējuma aprēķināšanai nav noteikta, kā arī rādītāju saskaņošanas process starp iesaistītām pusēm netiek dokumentēts¹⁶⁹, revidenti nevarēja pārliecināties par finansējuma pieprasījumu sagatavošanas un iesniegšanas procesu.

Kā tiek noteikti meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumi?

Lai atskaitītos par valsts budžeta līdzekļu izlietojumu¹⁷⁰, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” katru ceturksni sagatavo un iesniedz Zemkopības ministrijai *Atskaiti par finanšu un rezultātīvo rādītāju plāna izpildi*¹⁷¹ (turpmāk – Atskaite).

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir jānodrošina izdevumu uzskaitē pēc darbības veidiem (meliorācija un nekustamo īpašumu pārvaldīšana), pēc budžeta apakšprogrammām (26.02.00 un 26.03.00) un pasākumu¹⁷² līmenī (skatīt 13.attēlu).

13.attēls. Meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumu struktūra¹⁷³

Izdevumu attiecināšana starp darbības (meliorācija un nekustamo īpašumu pārvaldīšana) jomām

Iekšējais normatīvais akts¹⁷⁴ nosaka, ka 10 speciālistu, kas iesaistīti abu darbības virzienu realizācijā, atlīdzības un darba vides uzturēšanas izdevumus apmaksā no budžeta finansējuma (turpmāk – finansējums meliorācijas sistēmu uzturēšanai) un nekustamā īpašuma pārvaldīšanas ieņēmumiem, ievērojot proporciju 89:11. Revīzijā konstatēts, ka noteiktā izdevumu attiecināšanas proporcija netiek ievērota – no meliorācijas dotācijas tiek finansēts vairāk nekā paredzēts. Tā rezultātā divu gadu laikā¹⁷⁵ no meliorācijas sistēmu uzturēšanai paredzētā valsts budžeta finansējuma vismaz 12 223 euro¹⁷⁶ ir izlietoti citam VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbības virzienam.

Tas liecina, ka **VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nekustamā īpašuma pārvaldīšanas joma daļēji tiek finansēta no meliorācijai piešķirtā valsts budžeta finansējuma.**

Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu¹⁷⁷:

Faktiskā proporcija no plānotās proporcijas atšķiras tādēļ, ka mēneša amata algas sadalījums prioritāri tiek finansēts no piešķirtā ERAF projektu finansējuma.

Jāsecina, ka pieeja – prioritāri izmantot meliorācijas sistēmu atjaunošanai pieejamo ERAF finansējumu –, neatbilst iekšējā normatīvajā aktā noteiktajai izdevumu attiecināšanas proporcijai. Tāpēc VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir jāizvērtē, vai, ņemot vērā aktīvo darbinieku iesaisti meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu īstenošanā, noteiktā izdevumu attiecināšanas proporcija joprojām ir aktuāla.

Vai valsts pārvaldes funkciju un uzdevumu ietvaros īstenoto pasākumu finanšu (izdevumu) rādītāji ir pamatoti?

Katra īstenotā pasākuma (pasākumus skatīt 13. attēlā) izdevumus veido ar meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu saistītie tiešie izdevumi (apauguma noņemšanas, remonta,

elektroenerģijas u.c.), proporcionāli sadalāmie izdevumi (atlīdzības, telpu uzturēšanas, transporta, sakaru u.c.) un Eiropas Savienības fondu projektu vadības izdevumi.

Proporcionāli sadalāmo un tiešo izdevumu attiecināšana

Dokumentus, kas pamatotu izdevumu attiecināšanai izmantotās proporcijas, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nevarēja iesniegt. Revidenti, balstoties uz faktiskajiem izdevumiem, veica proporciju aprēķinu (piemērus izdevumu attiecināšanai skatīt 6. pielikumā).

Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu¹⁷⁸:

Proporcijas noteikšanai par izdevumu sadali starp pasākumiem ir izmantota meliorācijas speciālistu pieredze, strādājot Lauku atbalsta dienestā, precizējot ar iepriekšējo gadu pieredzi.

Mēģinot pārliecināties par atsevišķu noteikto proporciju pamatotību, revidenti konstatēja, ka attaisnojuma dokumenti nav sagatavoti tā, lai tas vispār būtu iespējams. Piemēram, degvielas izdevumus pamatojošos dokumentos (ceļazīmēs) nav norādīts precīzs brauciena mērķis, kā rezultātā nav iespējams salīdzināt ceļazīmēs norādītos maršrutus ar veicamajiem darba uzdevumiem. Precīza informācija nav pieejama arī par degvielas izdevumiem meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu vadības nodrošināšanai¹⁷⁹.

Revīzijā konstatēts, ka atsevišķos gadījumos arī tiešie izdevumi neatbilst attaisnojuma dokumentiem, piemēram, elektroenerģijas izdevumi polderu sūkņu stacijās¹⁸⁰ Zemkopības ministrijai iesniegtajā Atskaitē ir norādīti par 11 794 euro mazākā apmērā nekā attaisnojuma dokumentos, savukārt sūkņu remonta izdevumi¹⁸¹ par 1307 euro lielākā apmērā¹⁸².

Informācijas atšķirības Atskaitē un attaisnojuma dokumentos ietekmē atšķirīgā pieeja izdevumu uzskaitē grāmatvedības un finanšu plānošanas vajadzībām. Grāmatvedības uzskaitē – struktūrvienību līmenī (reģionālās nodaļas, administrācija), savukārt, lai atskaitītos par finanšu (izdevumu) rādītājiem – pasākumu (aizsargdambju, ūdensnoteku uzturēšana u.c.) līmenī, veicot uzskaiti atsevišķās datubāzēs ārpus grāmatvedības uzskaites sistēmas¹⁸³.

Neskatoties uz tiešo izdevumu uzskaitē konstatētajām neatbilstībām, summārie visu pasākumu izdevumi atbilst grāmatvedības datiem, kas liecina, ka kļūdas ir “novērstas”, koriģējot citu pasākumu izdevumus. Par izdevumu koriģēšanu liecina arī salīdzinoši “lētāko” pasākumu izdevumi, kas ir nemainīgi vairāku gadu garumā. Piemēram, melioratīvās tehniskās dokumentācijas glabāšanas izdevumi 39 660 euro apmērā ir nemainīgi vismaz kopš 2016.gada, lai arī katru gadu neizprotamu iemeslu dēļ mainās to struktūra¹⁸⁴.

Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu¹⁸⁵:

Iepriekš minēto pasākumu ietekme uz kapitālsabiedrībai uzticēto valsts funkcijas izpildi ir nemainīgs lielums, bez būtiskām izmaiņām atskaites periodā. Tādēļ nav mērķtiecīgi grozīt finanšu rādītāju plānu/faktu.

Izdevumu attiecināšanas proporcija un precīza tiešo izdevumu uzskaitē ietekmē konkrēta pasākuma faktiskos izdevumus, kas ir pamats nākamā gada izdevumu plānošanai un nepieciešamā finansējuma aprēķināšanai. Tāpēc nav pieļaujams, ka **ilgstoši tiek izmantota izdevumu attiecināšanas proporcija, par kuras noteikšanas apstākļiem precīza informācija nav pieejama un nav iespējams novērtēt, vai proporcijas noteikšanai izdarītie pieņēmumi joprojām ir aktuāli.**

Uz nepieciešamību pārskatīt izdevumu attiecināšanas proporcijas norāda izmaiņas rezultātīvajos rādītājos, proti, atsevišķos pasākumos tie ilgstoši ir nemainīgi, savukārt citos pasākumos – mainās. Piemēram, kopš 2016.gada gandrīz dubultojies uzturēto ūdensnoteku garums, savukārt ekspluatēto

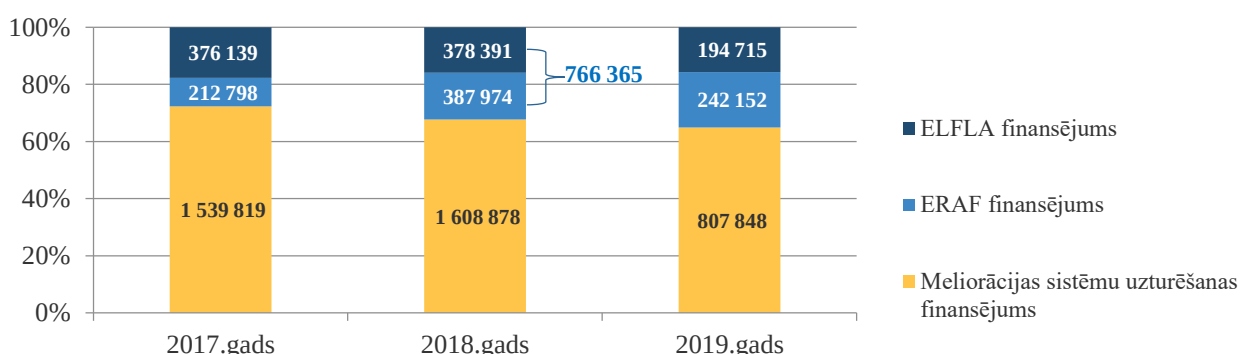
polderu sūkņu staciju skaits palicis nemainīgs, kam objektīvi vajadzētu ietekmēt proporcionāli sadalāmos izdevumus.

Projektu vadības (atlīdzības) izdevumu ietekme uz meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumiem

Meliorācijas sistēmu atjaunošanai pieejamais ELFLA un ERAF finansējums ir paredzēts arī projektu vadības izdevumu segšanai. Projektu vadībā iesaistītajiem VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” meliorācijas jomas speciālistiem un administrācijas darbiniekiem iekšējā normatīvajā aktā¹⁸⁶ ir noteikta projektu vadības darba slodze – procentos no kopējā darba apjoma. Tā var sasniegt pat 90% no darba slodzes.

Noteiktā projektu vadības darba slodze liecina, ka, piemēram, meliorācijas departamenta vadītāja vietnieks ar atlikušo 10% slodzi vai reģionālās meliorācijas nodaļas vadītājs ar atlikušo 40% slodzi¹⁸⁷ veic visus ar meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu, kas finansēta no valsts budžeta dotācijas, saistītos amata pienākumus.

Atlīdzības izdevumu¹⁸⁸ analīze liecina, ka vidēji 31% no meliorācijas jomā iesaistīto darbinieku atlīdzības izdevumiem ir finansēti no projektu vadībai pieejamā finansējuma, savukārt 69% – no meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma (skatīt 14.attēlu).

14.attēls. Atlīdzības izdevumu finansēšanas struktūra, %

Ņemot vērā, ka katrs trešais meliorācijas speciālistiem un administratīvajam personālam izmaksātais *euro* ir izmaksāts no projektu vadībai pieejamā finansējuma, jau šobrīd **valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana ir atkarīga no meliorācijas sistēmu atjaunošanai pieejamā Eiropas Savienības fondu finansējuma.**

Piemēram, naudas resursu apmērs (766 365 *euro*), kāds 2018.gadā ir izmantots darbinieku atlīdzībai, atbilst tam, kādi resursi tiek izmantoti polderu sūkņu staciju darbībai vai pusei no resursiem, kādi tiek izmantoti ūdensnoteku uzturēšanai un ekspluatācijai.

Samazinoties Eiropas Savienības fondu pieejamībai, samazināsies iespēja segt uzturēšanas izdevumus un uzturēšanas darbu apjoms, pie nemainīgas valsts dotācijas apjoma, kritīsies. Tāda situācija nebūtu pieļaujama. Zemkopības ministrijai jau savlaicīgi jāmeklē risinājumi turpmākai meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai pēc Eiropas Savienības fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda beigām.

Projektu vadībā iesaistīto darbinieku atlīdzības izdevumi

Daļa VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbinieku ir iesaistīti Eiropas Savienības fondu (ERAF, ELFLA) projektu vadībā. Atlīdzības izdevumu attiecināšana ERAF un ELFLA projektos atšķiras.

ERAF finansētos projektos projekta vadības personāla atlīdzības izmaksas ir attiecināmās izmaksas, ievērojot, ka attiecināma ir ne mazāk kā 30 procentu noslodze¹⁸⁹. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbinieki vienlaikus ir iesaistīti viena, divu vai trīs projektu īstenošanā – līdz pat 90% darbinieka mēnešalgas finansējot no projektu vadības finansējuma. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir izvēlējušies vienkāršāko pieeju un no projektu vadībai pieejamā finansējuma apmaksā tikai mēnešalgu, lai arī ir pieļaujama citu darba samaksas un sociālo garantiju veidu (prēmijas, piemaksas, pabalsti u.c.) attiecināšana¹⁹⁰. Šāda pieeja, lai arī atstāj ietekmi uz atlīdzības izdevumu struktūru¹⁹¹, neietekmē no projektu vadības finansējuma apmaksāto atlīdzības apmēru, jo tas ir ierobežots un viss atļautais atalgojuma apjoms tiek izmantots¹⁹².

Revīzijā konstatēts, ka projektu vadībai pieejamais finansējums ietekmē no meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma apmaksāto atlīdzības daļu. Situācijā, kad ir pieejams Eiropas Savienības fondu finansējums no valsts budžeta apmaksā mazāku daļu atlīdzības un otrādi (piemēru skatīt 4.tabulā).

4.tabula

Piemērs mēnešalgas apmaksai atkarībā no darbinieka iesaistes¹⁹³ projektu vadībā, euro¹⁹⁴

Finansējuma veids/periods	Maijs	Jūnijs	Jūlijs	Augusts
Valsts budžeta finansējums meliorācijas sistēmu uzturēšanai	114	502	502	878,50
ERAF finansējums	1026	753	753	376,50
Projektu skaits, kuros darbinieks piedalās	3	2	2	1
Kopā	1140	1255¹⁹⁵	1255	1255

Šāda pieeja atlīdzības finansēšanā tiek izmantota arī centrālās administrācijas darbinieku (grāmatvežiem, finansistiem u.c.) algu finansēšanā, kuriem katru mēnesi ir jānodrošina ar meliorācijas sistēmu uzturēšanu un nekustamā īpašuma pārvaldīšanu saistīto darījumu uzskaitē nemainīgā apjomā.

ELFLA finansējums¹⁹⁶ ir vienmērīgi sadalīts fondu plānošanas perioda ietvaros. ELFLA projektu vadībā iesaistītajiem darbiniekiem (pamatā sektoru vadītājiem) katru mēnesi darba algu vienādās daļās izmaksā no projektu vadībai un meliorācijas sistēmu uzturēšanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma. Revīzijā konstatēts, ka tas neraksturo darbinieka faktisko noslodzi projektu vadībā. To apliecina atšķirīgā projektu īstenošanas aktivitāte teritoriālajās struktūrvienībās (sektoros). Piemēram, mazākais vienā sektorā īstenoto projektu skaits ir četri, savukārt lielākais – 11 projekti, vienlaikus atlīdzības izdevumu finansēšanas kārtību sektoru vadītājiem tas neietekmē¹⁹⁷ (skatīt 6.tabulu).

5.tabula

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sektoru vadītājiem noteiktās mēnešalgas finansēšana

	Mēnešalga ¹⁹⁸	No ELFLA finansētā mēnešalgas daļa	No valsts budžeta finansētā ¹⁹⁹ mēnešalgas daļa	Sektorā īstenoto ELFLA projektu skaits
Sektora vadītājs Nr.1	1025	512,50	512,50	4
Sektora vadītājs Nr.2	1025	512,50	512,50	11

Revīzijā konstatētais liecina, ka atlīdzības izdevumu finansēšanai (no valsts budžeta finansējuma un Eiropas Savienības fondu finansējuma) nav tieša sakara ar darbinieku darba slodzi, bet gan konkrētā brīdī pieejamo finansējuma apmēru un vadības administratīviem apsvērumiem. **Tādējādi šāda pieeja ietekmē meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumus un nesniedz skaidru priekšstatu par to, cik izmaksā meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana.**

Meliorācijas sistēmu atjaunošanas ERAF projektu finansēšana (pirms iesniegšanas Centrālajā finanšu un līgumu aģentūrā)

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” pirms līguma ar Centrālo finanšu un līgumu aģentūru noslēgšanas un avansa saņemšanas nodrošina projekta minimālā sastāva sagatavošanu, to sākotnēji (līdz projekta finansējuma saņemšanai) finansējot no meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma. Revīzijā konstatēts, ka šāda pieeja ietekmē meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumus – tos Zemkopības ministrijai iesniegtajā Atskaitē norādot nepareizā apmērā, piemēram, 2017.gadā par 3,7% lielākā apmērā, bet 2018.gadā par 5,2% mazākā apmērā (skatīt 6. tabulā).

6.tabula

Faktiskie un Atskaitē norādītie meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumi

Pasākums	Izdevumi 2017.gadā, euro			Izdevumi 2018.gadā, euro		
	Atskaite	Faktiski	Starpība	Atskaite	Faktiski	Starpība
Ūdensnoteku uzturēšana	1 270 988	1 192 280	78 708	1 309 849	1 417 716	-107 867
Aizsargdambju uzturēšana	141 538	137 295	4243	153 342	164 010	- 10 668
Polderu sūkņu staciju uzturēšana	871 557	869 864	1693	823 491	823 491	0
Kopā	2 284 083	2 199 899	84 644	2 286 682	2 405 217	-118 535

Lai arī VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ieskatā²⁰⁰ šādai pieejai projektu finansēšanā nav būtiskas ietekmes uz valsts pārvaldes funkciju un uzdevumu izpildi, revidentu ieskatā tas gan aizkavē meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu veikšanu, gan nepamatoti koriģē rezultatīvo rādītāju sasniegšanai nepieciešamo izdevumu apmēru. Piemēram, ja 2017.gadā 78 708 euro nebūtu izmantoti projektu finansēšanai, tie būtu pietiekami apauguma noņemšanai gandrīz 90 kilometros²⁰¹ ūdensnoteku jeb darbus varētu paveikt par 7% lielākā apjomā.

Revidentu vērtējumā, nekorekti atspoguļojot ERAF projektu sagatavošanas izdevumus, tiek radīts maldīgs iespaids par rezultatīvo rādītāju sasniegšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un tāda situācija nav pieļaujama, jo Atskaitē iekļautie dati bez papildu skaidrojumiem nav analizējami un izmantojami lēmumu pieņemšanai. Jāņem vērā, ka atskaitīšanās par konkrēta pasākuma īstenošanas izdevumiem nav tikai formāla rādītāju uzkrāšana, bet rīks ekonomiski pamatotu lēmumu pieņemšanai nākotnē, tāpēc ir nepieciešama rīcība, kas pilnveidotu meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanas izdevumu plānošanu un faktiskās izpildes noteikšanu.

Vai atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai pieprasītā finansējuma apmērs ir pamatots?

Meliorācijas sistēmu uzturēšanai nepieciešamā finansējuma apmēru nosaka, ņemot vērā atjaunoto ūdensnoteku un aizsargdambju garumu, kā arī viena kilometra uzturēšanas izdevumus (skatīt 15.attēlu).

Atjaunoto ūdensnoteku un aizsargdambju garums (km)

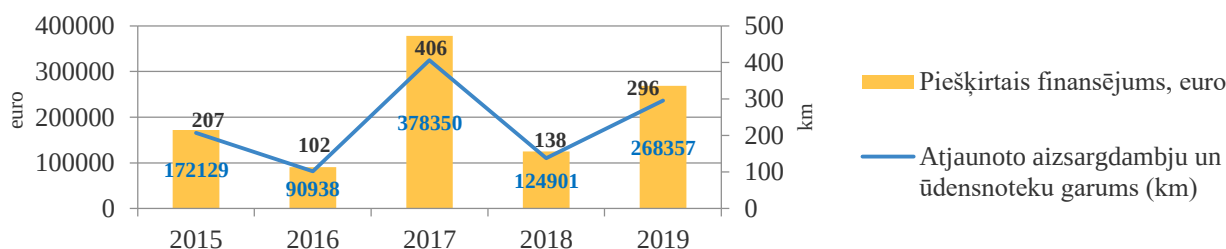
Viena kilometra uzturēšanas izdevumi

Nepieciešamais finansējums

15. attēls. Atjaunoto ūdensnoteku un aizsargdambju uzturēšanai nepieciešamais finansējums

Pēc ūdensnoteku un aizsargdambju atjaunošanas projektu īstenošanas to turpmākai uzturēšanai piešķir papildus finansējumu valsts budžeta programmas ietvaros (skatīt 16.attēlu).

16.attēls. Plānotais atjaunoto ūdensnoteku un aizsargdambju uzturēšanas garums un piešķirtais finansējums

Atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu biežums

Revīzijā konstatēts, ka finansējumu piešķir, sākot ar otro gadu pēc projekta pabeigšanas, tādā apmērā, lai uzturēšanas darbu veikšanu atjaunotajās meliorācijas sistēmās varētu veikt katru gadu.

Revidenti konstatēja, ka atjaunotajās meliorācijas sistēmās uzturēšanas darbi 2017.–2019.gadā ir veikti ar atšķirīgu biežumu – katru gadu, reizi divos vai reizi trīs gados.

Piemēram, 2017.gadā uzturēšanas darbi ir veikti 69% no 2013.gadā atjaunotajām meliorācijas sistēmām, 67% no 2014.gadā un 75% no 2015.gadā atjaunotajām meliorācijas sistēmām (skatīt 17.attēlā iezīmēto). Lai arī finansējumu uzturēšanas darbu veikšanai atjaunotajās meliorācijas sistēmās piešķir katru gadu, faktiski darbus veic arī retāk (skatīt 17.attēlu).

Meliorācijas sistēmu atjaunošanas gads	Uzturēšanas darbi 2017.gadā	Uzturēšanas darbi 2018.gadā	Uzturēšanas darbi 2019.gadā
	(% no kopējā attiecīgajā gadā atjaunotā apjoma)		
2013.gads	69	49	58
2014.gads	67	42	66
2015.gads	75	46	64
2016.gads	18	41	41
2017.gads	x	29	87
2018.gads	x	X	60

17.attēls. Atjaunoto ūdensnoteku uzturēšana 2017.–2019.gadā (% no kopējā atjaunoto ūdensnoteku garuma)

Tā rezultātā konkrētu atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai piešķirtais finansējums tiek izmantots, lai uzturēšanas darbus veiktu citās meliorācijas sistēmās.

Pēc revidentu aplēsēm 2017.–2019.gadā 833 078 euro jeb 34% no kopējā šajā periodā pieejamā finansējuma (2 442 410 euro) ir novirzīti citu meliorācijas sistēmu uzturēšanai, tajā skaitā tādu atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai, kuru uzturēšanai finansējums vēl nav piešķirts, tas ir – pirmajā gadā pēc projekta pabeigšanas.

Saskaņā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto skaidrojumu²⁰²:

Uzturēšanas darbu nepieciešamību nosaka nevis tas, cik sen ir veikti iepriekšējie uzturēšanas darbi, bet gan attiecīgā situācija dabā, kas atkarīga no reljefa, grunts noturības, apauguma veida tā augšanas apstākļiem, bebru darbības, pieguļošās zemes izmantošanas veida, platību apsaimniekošanas, infrastruktūras objektu esamības u.c. apstākļiem.

Revidenti neapšaubā, ka uzturēšanas darbu veikšanas biežums ir atkarīgs no situācijas dabā, tomēr jāsecina, ka atjaunotajām meliorācijas sistēmām paredzētais finansējums necaurskatāmā veidā tiek novirzīts uzturēšanas darbiem citās meliorācijas sistēmās, nenodrošinot taisnīgu attieksmi pret meliorācijas sistēmu ietekmēto teritoriju iedzīvotājiem, lauksaimniekiem u.c. (skatīt 1.2.nodaļu).

Viena (ūdensnotekas, aizsargdambja) kilometra uzturēšanas izdevumi

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” atjaunoto meliorācijas sistēmu uzturēšanai nepieciešamā finansējuma apmēru nosaka, balstoties uz aprēķiniem, cik izmaksā viena kilometra ūdensnoteku un aizsargdambju uzturēšana.

Revīzijā konstatēts, ka aprēķinātie viena kilometra uzturēšanas izdevumi atbilst 2017.un 2018.gada Atskaitēs norādītajai informācijai²⁰³ – pasākumu “Ūdensnoteku uzturēšana un ekspluatācijā” un “Aizsargdambju uzturēšana un ekspluatācija” rezultātīvajiem un finanšu rādītājiem (skatīt 18. attēlu).

Pasākuma “Ūdensnoteku uzturēšana un ekspluatācijā” faktiskie izdevumi (2018.gads)		
Apsekošanas un tehniskā stāvokļa kontroles izdevumi (503 836 euro)	Remonta izdevumi (91 792 euro)	Apauguma noņemšanas izdevumi (714 221 euro)
Pasākuma “Ūdensnoteku uzturēšana un ekspluatācijā” rezultatīvie rādītāji (2018.gads)		
Apsekošana un tehniskā stāvokļa kontrole (13 752 km)	Remonts (31,9 km)	Apauguma noņemšana (1414,8 km)
1 km uzturēšanas izdevumi $(503\,836 + 91\,792 + 714\,221) / (31,9 + 1414,8) = \mathbf{906\,euro}$		

18.attēls. Kā tiek aprēķināti viena kilometra ūdensnoteku uzturēšanas izdevumi?

Tomēr, ņemot vērā, ka revīzijā nav gūta pārliecība par sākotnējo datu – konkrēta pasākuma faktisko izdevumu un rezultātīvo rādītāju – pamatotību, revidenti nevar secināt, ka viena kilometra uzturēšanas izdevumi ir noteikti pamatotā apmērā (skatīt revīzijas konstatējumus 1.3. nodaļas sākumā).

Revidenti arī konstatēja, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” veiktajā ūdensnoteku viena kilometra uzturēšanas izdevumu kalkulācijā izdevumu struktūra atšķiras no revidentu aprēķina (skatīt 7.tabulu).

7.tabula

Viena kilometra ūdensnoteku uzturēšanas izdevumu struktūra

Izdevumi	VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi aprēķins”	Revidentu aprēķins ²⁰⁴
Kopšanas darbu komplekss	615 (atvašu novākšana, bebru aizsprostojumu izvākšana u.c.)	311 (atvašu novākšana, bebru aizsprostojumu izvākšana, lokālo bojājumu novēršanu u.c.)
Uzraudzības un administrēšanas izdevumi	291 (apsekošana, iepirkumu organizēšana, biroja u.c. izdevumi)	595 (atlīdzības, biroja, degvielas u.c. izdevumi)
Ūdensnoteku uzturēšanas izdevumi (kopā)	906	906

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” aprēķinātajos viena kilometra uzturēšanas izdevumos nepamatoti ir palielināti kopšanas darbu izdevumi, savukārt samazināti uzraudzības un administrēšanas izdevumi. Jāpiezīmē, ka faktiski kopšanas darbu kompleksu veic VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nolīgti ārpalpojuma sniedzēji, savukārt sabiedrības darbinieki veic tikai administrēšanu.

Kopumā gandrīz puse²⁰⁵ no meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumiem ir atlīdzības izdevumi, tajā skaitā 13% no atlīdzības izdevumiem jeb katrs septītais atlīdzībai iztērētais *euro*²⁰⁶ ir atlīdzība kapitālsabiedrības valdei.

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” aprēķinātie viena kilometra uzturēšanas izdevumi ir nemainīgi kopš 2016.gada, lai arī tos ietekmējošie apstākļi ir mainījušies, piemēram, uzturēto ūdensnoteku garums ir gandrīz dubultojies, pieauguši vidējie kopšanas darbu izdevumi, ir paaugstinātas darbinieku mēnešalgas u.c. Jāņem vērā arī fakts, ka kalkulācijā iekļautie apsekošanas izdevumi jau sākotnēji ir noteikti par visu aizsargdambju un ūdensnoteku garumu, tāpēc veiktajā kalkulācijā arī nav ņemts vērā, ka, piemēram, atjaunoto ūdensnoteku uzturēšana izmaksā par 29%²⁰⁷ lētāk.

Revīzijā konstatētās nepilnības izdevumu uzskaitē, kā arī ilgstoši nemainīgie viena kilometra uzturēšanas izdevumi, liecina, ka līdz šim nepieciešamā finansējuma aprēķini nav balstīti uz pamatoti noteiktiem izdevumiem un pieņēmumiem.

Turpinoties meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu īstenošanai, jautājums par finansējumu to uzturēšanai būs aktuāls arī turpmāk. Tāpēc, lai novērstu finansējuma pieprasīšanu nepamatotā apmērā, ir jānosaka ekonomiski pamatoti katra VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” īstenotā pasākuma izdevumi un no tiem izrietošie vienas vienības (kilometra) uzturēšanas izdevumi, īpaši rūpīgi izvērtējot administratīvo un uzraudzības izdevumu proporcionāla pieauguma pamatotību.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu caurskatāmu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai nepieciešamo līdzekļu plānošanu un to izlietošanas kontroli:

- VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” noteikt kārtību, kādā plānojami finanšu un rezultātievi rādītāji kārtējam gadam, tajā skaitā katra ar meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu saistītā pasākuma īstenošanai nepieciešamie izdevumi;
- VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” uzlabot iekšējo kontroli pār finanšu un rezultātīvo radītāju plānošanu un izpildi, pilnveidojot rezultātīvo radītāju uzkrāšanas procesu,

tajā skaitā izvērtējot iekšēji sagatavojamo atskaišu lietderīgumu, saturu un nosakot vienotu atskaišu formu;

- Zemkopības ministrijai veikt darbības, lai nodrošinātu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas finansēšanas ilgtspēju un atbilstību nepieciešamajam uzturēšanas darbu apjomam, ievērojot iespējamās Eiropas Savienības fondu finansējuma izmaiņas nākamajā plānošanas periodā.

1.4. Vai pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšana ir risinājums koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai?

Meliorācijas sistēmu uzturēšanā pieaug pašvaldību loma – vairāki aizsargdambji un polderu sūkņu stacijas ir nodotas pašvaldībām. Nākotnē pieaugs pašvaldību loma arī meliorācijas sistēmu uzraudzībā – pārkāpumu procesu par pārkāpumiem meliorācijas jomā īsteno pašvaldības.

Pašvaldības uztur gan sev piederošas meliorācijas sistēmas, gan to pārraudzībā ir pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas.

Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas ir sistēmas, kuras būtiski ietekmē ūdens režīmu pašvaldības teritorijas plānojumā noteiktajās apbūves teritorijās, lauksaimniecības un mežu teritorijās, infrastruktūras objektos (ielās, ceļos, ūdenssaimniecības objektos, pašvaldības polderos)²⁰⁸.

Tā kā zemes īpašnieki nespēja vienoties par koplietošanas meliorācijas sistēmu ekspluatāciju, uzturēšanu vai atjaunošanu un tā nenotika savlaicīgi, Meliorācijas likumā tika veikti grozījumi²⁰⁹. Kopš 2015.gada 1.janvāra pašvaldības var pieņemt lēmumu par pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšanu²¹⁰. Šāda statusa noteikšana ir svarīga, arī lai pašvaldības varētu nodrošināt atbilstošu hidrotehnisko būvju (aizsargdambju, polderu sūkņu staciju u.c.) ekspluatāciju, kas ir nepieciešama kvalitatīvai visas saistītās meliorācijas sistēmas darbībai un uzturēšanai.

Revīzijas laikā pārbaudījām, vai pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas statusa piešķiršana ir risinājums koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai.

Kopš 2015.gada sākuma koplietošanas sistēmām, kuras būtiski ietekmē ūdens režīmu pašvaldības teritorijā, var noteikt pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusu²¹¹ un to līdz 2019.gada oktobrim ir izmantojušas 42 pašvaldības.

Revīzijā konstatēts, ka **pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšana ir nozīmīgs priekšnosacījums meliorācijas sistēmu atjaunošanai, piesaistot Eiropas Savienības fondu atbalstu.**

Pēc pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšanas pašvaldība var iesaistīties meliorācijas sistēmu uzturēšanā un atjaunošanā, bet noteiktos gadījumos šo darbu izmaksas ir jāsedz zemes īpašniekiem²¹². Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka norma – pieprasīt meliorācijas sistēmās veikto darbu izmaksas segt zemes īpašniekam vai

tiesiskajam valdītājam – sarežģītās administrēšanas dēļ faktiski netiek ievērota. Tā vietā pašvaldības izmanto iespēju īstenot tādus meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektus, kuru izmaksas saskaņā ar normatīvo aktu²¹³ tās ir tiesīgas segt.

Pēc pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu īstenošanas sistēmās būs jāveic arī uzturēšanas darbi, tāpēc pašvaldībām turpmāk būs aktuāla izmaksu segšanas pieprasīšana no zemes īpašniekiem.

Starpinstitūciju darba grupā ir iniciētās izmaiņas izmaksu segšanas kārtības vienkāršošanai. Kārtības noteikšana pašvaldības saistošajos noteikumos padarītu elastīgāku izmaksu segšanu, tomēr tas varētu vēl vairāk palielināt nevienlīdzību zemes īpašnieku starpā, jo tikai nelielai daļai (1,5% no garuma) koplietošanas sistēmu ir noteikts attiecīgs statuss un no tā izrietošās iespējas meliorācijas sistēmu sakārtošanā. Meliorācijas sistēmu sakārtošana pozitīvi ietekmē gan dzīves kvalitāti, gan sekmē lauksaimniecisko un mežsaimniecisko darbību. Tāpēc zemes īpašnieki, kuri bez savas finansiālas līdzdalības iegūst atjaunotu un prasībām atbilstoši funkcionējušu meliorācijas sistēmu, varētu gūt papildu pašvaldības atbalstu arī koplietošanas meliorācijas sistēmas uzturēšanā.

Revidentu ieskatā vēlme paplašināt pašvaldību iespējas segt pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu uzturēšanas vai atjaunošanas izmaksas ir skatāma kopsakarā ar vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes nodrošināšanu pret visiem pašvaldības iedzīvotājiem.

Revīzijā konstatēts, ka līdz 2019.gada oktobrim 42 pašvaldības ir izmantojušas iespēju noteikt pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusu 431 ūdensnotekai 632,72 kilometra garumā un 32 liela diametra kolektoriem 12,01 kilometra garumā²¹⁴. Tas kopumā ir mazāk nekā 1,5% no koplietošanas sistēmu garuma²¹⁵.

Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanai pašvaldības var piesaistīt Eiropas Savienības fonda (ELFLA) finansējumu. Vienam pretendentam programmēšanas periodā pieejamais maksimālais attiecināmo izmaksu apmērs ir 300 000 euro²¹⁶ un tas nav atkarīgs no pašvaldības lieluma, koplietošanas meliorācijas sistēmu skaita (garuma) vai citiem faktoriem.

Līdz 2019.gada vidum Lauku atbalsta dienests ir apstiprinājis 39 pašvaldību iesniegtos projektus. **Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšana ir nozīmīgs priekšnosacījums meliorācijas sistēmu atjaunošanai.** To apliecina arī pašvaldību lēmumos norādītais. Piemēram, pašvaldības lēmumā²¹⁷ norādīts, ka par pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa piešķiršana ļaus pretendēt uz Eiropas Savienības atbalstu.

Valsts kontroles veiktās pašvaldību aptaujas rezultāti liecina, ka argumentācija pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas piešķiršanai ir atšķirīga. Piemēram, bez finansējuma aspekta svarīga ir arī meliorācijas sistēmas ietekme uz pašvaldības īpašumiem, attīrīšanas iekārtām, nozīmīgām

lauksaimniecības vai meža zemes platībām, tāpat nozīmīgs ir arī pagasta pārvalžu un iedzīvotāju viedoklis vai iniciatīva, meliorācijas sistēmu kritiskais tehniskais stāvoklis u.c.

Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecību, ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina attiecīgās zemes īpašnieki vai tiesiskie valdītāji. Pašvaldība tajā var piedalīties²¹⁸, ja saņemts sertificēta būvspeciālista atzinums²¹⁹, ka pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu ietekmē pali, vēja radīti ūdens uzplūdi teritorijās gar jūras krastu un upju grīvās, plūdu dēļ radusies meliorācijas sistēmas avārija vai avārijas draudi²²⁰. Šādos gadījumos pašvaldība ir tiesīga arī segt darbu izmaksas²²¹.

Ministru kabineta noteikumi²²² paredz gadījumus, kad pašvaldībai ir pienākums pieprasīt meliorācijas sistēmās veikto darbu izmaksas segt zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam. Tas jāveic, ja pašvaldība piedalās tādu sistēmu uzturēšanā, kas neatbilst normatīvajiem aktiem par meliorācijas sistēmas ekspluatāciju un uzturēšanu un rada avārijas draudus²²³ jeb, citiem vārdiem sakot, ja avārijas draudi radušies nekoņas meliorācijas sistēmas dēļ.

Valsts kontroles veiktās pašvaldību aptaujas rezultāti un intervijas revidentu apmeklētajās pašvaldībās liecina, ka pašvaldības iesaistās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanā, bet iespēja pieprasīt meliorācijas sistēmās veikto darbu izmaksas segt zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam, kā to paredz Ministru kabineta noteikumi²²⁴, praksē netiek izmantota.

Pašvaldības uzskata, ka izmaksu segšanas pieprasīšana zemes īpašniekiem ir administrēšanas ziņā dārgs un laikietilpīgs process²²⁵. Tāpēc tās pašas īsteno meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektus un sedz darbu izmaksas, pamatojot to ar gadījumiem, kad saskaņā ar normatīvo aktu²²⁶, tās ir tiesīgas izmaksas segt.

Tā kā pašvaldības jau ir īstenojušas pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektus un turpmāk sistēmās būs jāveic arī uzturēšanas darbi, normas par izmaksu segšanas pieprasīšanu no zemes īpašniekiem vai tiesiskajam valdītājiem piemērošana būs aktuāla, lai atjaunotās meliorācijas sistēmas uzturētu darba kārtībā.

Starpinstitūciju meliorācijas darba grupā²²⁷ ir panākta vienošanās par normatīvo aktu²²⁸ grozījumu nepieciešamību, tajā skaitā par:

- iespēju pašvaldības saistošajos noteikumos noteikt kārtību pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecības un uzturēšanas izmaksu segšanai;
- lēmuma par pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa piešķiršanu pieņemšanas vienkāršošanu – nodrošinot iespēju lēmumu pieņemt, ja tam piekrīt vairāk nekā 51% zemes īpašnieku.

Revidentu ieskatā vēlme paplašināt pašvaldību iespējas uzturēšanas vai atjaunošanas izmaksu segšanai ir skatāma kopsakarā ar vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes nodrošināšanu pret visiem pašvaldības iedzīvotājiem un zemes īpašniekiem. Zemes īpašnieki, kuru koplietošanas meliorācijas sistēmas ir atjaunotas ar Eiropas Savienības fondu atbalstu un pašvaldības līdzdalību, jau šobrīd iegūst lielas priekšrocības salīdzinājumā ar citiem zemes īpašniekiem – bez finansiālas līdzdalības iegūstot atjaunotu un prasībām atbilstoši funkcionējušu meliorācijas sistēmu. Atjaunotā meliorācijas sistēma pozitīvi ietekmē gan dzīves kvalitāti, kas īpaši aktuāli Pierīgas pašvaldībās, gan sekmē lauksaimniecisko un mežsaimniecisko darbību.

Iespēja pašvaldības saistošajos noteikumos paredzēt izmaksu segšanas kārtību risinātu izmaksu segšanas administrēšanas jautājumu, tomēr vienlaikus tas varētu vēl vairāk palielināt nevienlīdzību zemes īpašnieku starpā – pašvaldībām iesaistoties ne tikai meliorācijas sistēmu atjaunošanā, bet arī to turpmākā uzturēšanā. Tāpēc situācijā, kad pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa noteikšana ir cieši saistīta ar sekojošām darbībām meliorācijas sistēmas sakārtošanā, piesaistot Eiropas Savienības fondu finansējumu, ir jādomā par kritērijiem, kas nodrošinātu caurskatāmāku statusa piešķiršanas procesu un nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret visiem pašvaldības iedzīvotājiem, kā arī pašvaldību starpā.

Izteiktā korelācija starp pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas statusa piešķiršanu un tam sekojošo Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanu liecina, ka vismaz pagaidām pašvaldībām nozīmīgo meliorācijas sistēmu sakārtošana tiek veikta tikai tad, ja tam ir pieejams Eiropas Savienības fondu finansējums.

Ieteikums

Lai nodrošinātu vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret visiem pašvaldību iedzīvotājiem, Zemkopības ministrijai izvērtēt pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmās veikto darbu izmaksu segšanas administrēšanas iespējas un nepieciešamības gadījumā iniciēt izmaiņas normatīvajos aktos, vienlaikus nodrošinot arī priekšnosacījumus caurskatāmā un saprotamos kritērijos balstītai pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas statusa piešķiršanai.

1.5. Vai ir nodrošināta efektīva meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzība?

Meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu uzrauga valsts un pašvaldību institūcijas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā²²⁹.

Neskatoties uz vairākkārtējām uzraudzības kārtības izmaiņām, meliorācijas jomas speciālisti par vienu no būtiskākajām problēmām, kas veicina meliorācijas sistēmu degradāciju un kurai pienācīga risinājuma nav vismaz 20 gadus, uzskata meliorācijas sistēmu uzraudzību.

Revīzijas laikā pārbaudījām, kā tiek nodrošināta meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzība un vai tā ir efektīva.

Uzraudzība tiek veikta, lai nodrošinātu kāda procesa vai parādības nepārtrauktu novērošanu, novērtēšanu un analīzi. Tomēr ne Meliorācijas likums, ne citi normatīvie akti neizskaidro, kas vispār ir meliorācijas sistēmu uzraudzība un kādas darbības tās ietvaros ir jāveic iesaistītajām valsts un pašvaldību institūcijām.

Pēdējo 10 gadu laikā meliorācijas sistēmu uzraudzība pamatā izpaužas šauri – kā paļaušanās uz Administratīvo pārkāpumu kodeksu un tajā noteikto administrējošo valsts iestāžu (Lauku atbalsta dienesta u.c.) un pašvaldību kompetenci.

Revīzijā konstatēts, ka pašvaldības lielākoties uzrauga pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas. Savukārt Lauku atbalsta dienests meliorācijas sistēmu kopšanu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs izlases veidā pārbauda tikai vienlaikus ar atbalsta saņemšanai pieteikto platību pārbaudēm, tāpēc trūkumi meliorācijas sistēmu uzturēšanā tiek konstatēti nepilnā apjomā, nenodrošinot visu meliorācijas sistēmu uzraudzību. Tas liecina, ka visaptverošas meliorācijas sistēmu uzraudzības valstī nav.

Zemkopības ministrija, izvērtējot līdzšinējo administratīvās kontroles praksi un tās efektivitāti, ir secinājusi, ka visefektīvāk administratīvo kontroli meliorācijas jomā varētu veikt pašvaldību amatpersonas, savukārt Lauku atbalsta dienests arī turpmāk pievērstu uzmanību meliorācijas sistēmu darbībai atbalsta saņemšanai pieteiktajās platībās.

Lai nodrošinātu pašvaldību amatpersonu iesaisti, ir veikti grozījumi Meliorācijas likumā, kas stāsies spēkā vienlaikus ar Administratīvās atbildības likumu. Grozījumi paredz, ka pārkāpumu procesu par meliorācijas sistēmu piesārņošanu, aizaudzēšanu un citiem pārkāpumiem īstenos pašvaldības būvvaldes amatpersona un pašvaldības vides kontroles amatpersona.

Lai arī Zemkopības ministrijas ieskatā pašvaldību amatpersonu iesaiste ir efektīvākais risinājums administratīvās kontroles nodrošināšanai, revīzijā konstatētais neliecina, ka ministrija pašvaldībās ir veikusi pietiekamu esošās situācijas izvērtējumu. Revidenti konstatēja, ka pašvaldībām ir atšķirīga izpratne par meliorācijas sistēmu uzraudzības īstenošanu un kontroles nodrošināšanai nav ne pietiekamas kompetences, ne arī tām ir pieejami resursi, tajā skaitā finanšu resursi.

Turklāt revidentu vērtējumā jaunā pieeja neatrisinās meliorācijas sistēmu uzraudzībā pastāvošās problēmas – tā joprojām būs vērsta uz sodu piemērošanu, nebūs visaptveroša un ar vienotu pieeju.

Administratīvo sodu piemērošanā balstīta pieeja meliorācijas sistēmu uzraudzībai pilnībā neaptver tās būtību – procesa vai parādības nepārtrauktu novērošanu, novērtēšanu un analīzi ar mērķi veikt nepieciešamās korekcijas.

Meliorācijas sistēmas funkcionē neatkarīgi no pašvaldību robežām, bet arī pēc Meliorācijas likuma grozījumiem uzraudzība paliks sadalīta starp pašvaldībām, kurām ir dažāda izpratne par meliorācijas sistēmu uzraudzību.

Palielinot pašvaldību lomu meliorācijas sistēmu uzraudzībā, Zemkopības ministrijai ir jāatrisina uzraudzības jautājumi sistēmās, kuru darbībā iesaistītas un ieinteresētas vairākas pašvaldības, kā arī jānodrošina vienota pieeja visās pašvaldībās.

Tāpēc revidentu ieskatā uzraudzības stiprināšanai Zemkopības ministrijai ir nepieciešams ieviest uzraudzībā iesaistīto iestāžu un pašvaldību darbību koordinējošu funkciju.

Ņemot vērā Zemkopības ministrijai pieejamos cilvēkresursus, nepārskatot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” statusu vai nemeklējot citu risinājumu, meliorācijas sistēmu uzraudzība arī turpmāk paliks neatrisināta problēma.

Meliorācijas sistēmu būvju un ierīču ekspluatācijas instrukcijā²³⁰, kas bija spēkā līdz 2006.gadam, noteikts, ka meliorācijas sistēmu uzraudzība ir meliorācijas sistēmu būvju un ierīču darbības regulāra pārlūkošana, kā arī meliorētās zemes mitruma stāvokļa novērtēšana. Tomēr meliorācijas jomā spēkā esošie normatīvie akti²³¹ nenosaka, kas ir meliorācijas sistēmu uzraudzība un kādas darbības tās ietvaros ir jāveic iesaistītajām valsts un pašvaldību institūcijām. Bez tam, nav iespējams identificēt, kādu tieši normatīvo aktu noteiktajā kārtībā²³² uzraudzība būtu jāveic.

Likumprojekta “Meliorācijas likums” anotācijā²³³ ir norādīts, ka likumprojekta 11.panta (*meliorācijas sistēmas ekspluatāciju un uzturēšanu uzrauga valsts un pašvaldību institūcijas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā*) redakcija veidota, vadoties no Administratīvo pārkāpumu kodeksa 60., 64., 66. un 66¹.panta administrējošo valsts iestāžu un pašvaldību kompetences. Tas nozīmē, ka pārkāpumus par meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu neievērošanu izskata Lauku atbalsta dienests²³⁴, savukārt par drenāžas sistēmu, meža nosusināšanas grāvju bojāšanu vai iznīcināšanu – pašvaldību administratīvās komisijas un Valsts meža dienests²³⁵.

Meliorācijas likums²³⁶ paredz, ka pārkāpumu procesu (piemēram, par meliorācijas sistēmu piesārņošanu, aizaudzēšanu u.c.) turpmāk īsteno pašvaldības būvvaldes amatpersona un pašvaldības vides kontroles amatpersona. Vienlaikus Lauku atbalsta dienests turpinās pārbaudīt, kā meliorācijas sistēmu kopšanas prasības ievēro lauksaimnieki. Šāda kārtība stāsies spēkā pēc Administratīvās atbildības likuma spēkā stāšanās (2020.gada 1.jūlijā)²³⁷.

Uzraudzība jeb monitorings ir sistēma, kas nodrošina kāda procesa vai parādības nepārtrauktu novērošanu, novērtēšanu un analīzi, lai veiktu korekcijas²³⁸. Gan esošais, gan plānotais meliorācijas sistēmu uzraudzības modelis pamatā balstās uz administratīvo sodu piemērošanu un platībmaksājumu samazināšanu lauksaimniekiem. Šāda pieeja revidentu vērtējumā pilnībā neaptver uzraudzības būtību – procesa vai parādības nepārtrauktu novērošanu, novērtēšanu un analīzi.

Ņemot vērā, ka Meliorācijas likuma grozījumi, kas likumu papildina ar VII nodaļu, ir pieņemti revīzijas laikā un vēl nav stājušies spēkā, revīzijā ir vērtēta līdzšinējā meliorācijas sistēmu uzraudzības prakse, īpaši pievēršot uzmanību pašvaldību iesaistei meliorācijas sistēmu uzraudzībā.

Kādas pārbaudes par meliorācijas sistēmu kopšanas prasību ievērošanu veic Lauku atbalsta dienests?

Viens no laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem ir meliorācijas sistēmu kopšana, tāpēc, lai pretendētu uz platībmaksājumiem, lauksaimniekiem ir jākopj savā atbildībā esošās meliorācijas sistēmas – ūdensnotekas, novadgrāvji un drenu sistēmas²³⁹.

Meliorāciju sistēmu kopšana ir viena no Savstarpējās atbilstības prasībām²⁴⁰, līdz ar to Lauku atbalsta dienests pārbauda meliorācijas sistēmu uzturēšanas atbilstību normatīvajā aktā²⁴¹ noteiktajām prasībām, tajā skaitā koku un krūmu novākšanu ūdensnoteku gultnēs viena metra platumā, atvašu nopļaušanu vismaz reizi divos gados, drenu aku piesērējuma tīrīšanu u.c.²⁴²

Revīzijā konstatēts, ka Lauku atbalsta dienesta pārbaudēm ir pakļauti mazāk nekā 2%²⁴³ no vienotajam platībmaksājumam apstiprinātajām lauksaimniecībā izmantojamo zemju platībām, un atbalsta maksājumu samazinājums nepārsniedz 0,1% no kopējiem Lauku atbalsta dienesta izmaksātajiem platībmaksājumiem (informāciju par pārbaudēm pakļautajām platībām un konstatētajiem pārkāpumiem skatīt 8.tabulā).

8.tabula

Lauku atbalsta dienesta pārbaudēs konstatētie meliorācijas sistēmu kopšanas pārkāpumi²⁴⁴

	2014.gads	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads	Kopā
Platība, kurā veikta savstarpējās atbilstības pārbaude (ha)	38 871	29 928	27 436	34 156	28 179	158 570
Konstatētie pārkāpumi	405	154	160	111	86	916
Platības, kuras ietekmē nekoptās meliorācijas sistēmas (ha)	8500	2700	3200	2900	2500	19800
Atbalsta maksājumu samazinājums, euro	131 998	36 213	50 087	65 848	37 972	322 118

Revīzijā konstatēts, ka nekopto meliorācijas sistēmu ietekmētās platības samazinās, kas varētu liecināt par būtisku situācijas uzlabošanu. Vienlaikus jomas speciālisti nepiekrīt, ka situācija uzlabojas un norāda uz meliorācijas sistēmu uzturēšanā noteikto prasību neievērošanu, kā rezultātā meliorācijas sistēmas pārstāj darboties un veidojas zemes pārmitrinājums²⁴⁵.

Arī revidenti, izvērtējot 32 Lauku atbalsta dienestā iesniegto meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektus²⁴⁶, konstatēja, ka gan projektu iesniegumos, gan būvprojektos ir norādes ne tikai par meliorācijas sistēmu nolietošanos to ilgstošās ekspluatācijas dēļ, bet arī trūkumiem to uzturēšanā un ekspluatācijā, piemēram, novadgrāvju gultnes apaugušas ar krūmiem un dažādu vecumu kokiem, kas neatbilst noteiktajām kopšanas prasībām.

Revīzijā, lai noskaidrotu, vai un kādas nepilnības meliorācijas sistēmu kopšanā ir konstatējis Lauku atbalsta dienests, tika apkopota informācija par 558 zemes vienībām, kurās īstenoti projekti meliorācijas sistēmu (grāvju, drenu sistēmu) atjaunošanai. Laika posmā no 2014. līdz 2018.gadam pārbaudes ir veiktas 280 no 558 zemes vienībām un pārkāpumi (nekopti, aizauguši meliorācijas grāvji u.c.) ir konstatēti 12 zemes vienībās jeb 4,3% no pārbaudītajām zemes vienībām.

Ņemot vērā Lauku atbalsta dienesta pārbaudžu biežumu un to mērķi, visu izlasē iekļauto zemes gabalu pārbaudi varētu veikt reizi 10 gados, kas revidentu ieskatā nevar nodrošināt pilnvērtīgu meliorācijas sistēmu kopšanas uzraudzību. To apliecina arī valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanas

pieredze – pārtraucot ūdensnotekas kopšanu, tā dažu gadu laikā sāk aizaugt²⁴⁷, tāpēc trūkumus meliorācijas sistēmu kopšanā var neatklāt pat vairāku gadu garumā.

Kopumā ir secināms, ka **Lauku atbalsta dienesta pārbaudes nevar nodrošināt visu meliorācijas sistēmu uzraudzību.**

Kā meliorācijas sistēmu uzraudzībā ir iesaistītas pašvaldības?

Meliorācijas likums nosaka, ka pašvaldību institūcijas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā uzrauga meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu²⁴⁸. Saistošajos noteikumos pašvaldības var paredzēt papildu prasības pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī atbildību par minēto prasību pārkāpšanu²⁴⁹.

Lai iegūtu informāciju par līdzšinējo pašvaldību iesaisti meliorācijas sistēmu uzraudzībā, revidenti aptaujāja 60 izlasē iekļautās pašvaldības, kā arī veica intervijas četrās pašvaldībās.

Apkopojot atbildes uz jautājumu “Kādas darbības meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzībā veic pašvaldība?” var konstatēt, ka pašvaldībās nav vienotas izpratnes par to, kā izpaužas meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzība. Pašvaldības aptaujā norādīja, ka meliorācijas sistēmu uzraudzībai tās:

- apseko, uztur un atjauno pašvaldības un pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas;
- izskata un saskaņo meliorācijas sistēmu izbūves, pārbūves un atjaunošanas projektus, pieņem šos objektus ekspluatācijā;
- strādā ar koplietošanas meliorācijas sistēmu īpašniekiem, tajā skaitā fiksē pārkāpumus;
- konsultē iedzīvotājus u.c.

No 64 aptaujātajām un intervētajām pašvaldībām – 13 pašvaldības norādīja, ka tās neveic nekādas darbības. 35 pašvaldību norādītās darbības pēc būtības vairāk attiecas uz meliorācijas sistēmu būvniecību un ikdienas uzturēšanu, ne uzraudzību.

Arī atbildes, kas sniegtas uz jautājumu “Vai pašvaldības rīcībā ir informācija par meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu ievērošanu meliorācijas sistēmās, kuras atrodas pašvaldības teritorijā”, liecina, ka pašvaldības neveic aktīvu darbību meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas uzraudzībā. Tikai 14 no 64 pašvaldībām norādīja, ka tām ir pieejama informācija par ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu ievērošanu, kuru tās iegūst apsekojot meliorācijas sistēmas vai saņemot iedzīvotāju sūdzības.

Revidentu ieskatā pašvaldību nelielā iesaiste meliorācijas sistēmu uzraudzībā ir izskaidrojama arī ar meliorācijas speciālistu pieejamību pašvaldībās – tikai 16 no aptaujātajām 64 pašvaldībām norādīja, ka tām ir speciālists ar meliorācijas jomu saistītu jautājumu risināšanai. Turklāt 11 gadījumos no 16 tie ir zemes lietu vai vides speciālisti, ceļu inženieri, kam meliorācijas jautājumi ir tikai viens no pienākumiem.

Pašvaldību loma meliorācijas sistēmu uzraudzībā pieaugs, jo no 2020.gada 1.jūlija²⁵⁰ administratīvo kontroli pār pārkāpumiem meliorācijas jomā pilnā apmērā īsteno pašvaldības (pašvaldības būvvaldes amatpersona un pašvaldības vides kontroles amatpersona), kas Zemkopības ministrijas ieskatā stimulēs pašvaldības administratīvo teritoriju pārvaldībā piesaistīt meliorācijas speciālistus²⁵¹.

Zemkopības ministrija, izvērtējot līdzšinējo uzraudzības praksi un tās efektivitāti administratīvajā kontrolē meliorācijas jomā, tajā skaitā, arī ņemot vērā speciālistu kompetenci un iespējas, ir secinājusi, ka visefektīvāk administratīvo kontroli varētu veikt pašvaldību amatpersonas²⁵². Tomēr revīzijā konstatētās atšķirības speciālistu nodrošinājumā un kompetencē, izpratnē par uzraudzību, informētībā par Meliorācijas likuma grozījumiem un to būtību²⁵³, liecina, ka ministrija pašvaldībās nav veikusi pietiekamu esošās situācijas izvērtējumu un lēmums par kontroļu nodrošināšanu nav pietiekami izsvērts – pašvaldībām kontroles nodrošināšanai nav ne pietiekamas kompetences, ne arī tām ir pieejami resursi, tajā skaitā finanšu resursi un cilvēkresursi.

Arī administratīvo sodu piemērošanā balstīta pieeja meliorācijas sistēmu uzraudzībai pilnībā neaptver tās būtību – procesa vai parādības nepārtrauktu novērošanu, novērtēšanu un analīzi ar mērķi veikt nepieciešamās korekcijas.

Meliorācijas sistēmas funkcionē neatkarīgi no pašvaldību robežām, bet arī pēc Meliorācijas likuma grozījumiem uzraudzība paliks sadalīta starp pašvaldībām. Tāpēc Zemkopības ministrijai ir jāspēj rast risinājumu vienotas pieejas meliorācijas sistēmu uzraudzībā nodrošināšanai visās pašvaldībās (arī ņemot vērā administratīvi teritoriālās reformu), kā arī pašvaldību savstarpējai sadarbībai uzraudzībai tādās meliorācijas sistēmās, kuru darbībā iesaistītas un ieinteresētas vairākas pašvaldības tām kopīgu problēmu risināšanai. Revidentu ieskatā Zemkopības ministrijai, lai stiprinātu uzraudzību, ir nepieciešams nodrošināt pašvaldību darbību koordinējošu funkciju.

Kāda ir Zemkopības ministrijas loma meliorācijas sistēmu uzraudzības nodrošināšanai?

Neviens no Zemkopības ministrijas Meža departamenta reglamentā²⁵⁴ noteiktajiem nodaļas uzdevumiem nav saistīts ar meliorācijas sistēmu uzraudzību. Zemkopības ministrijā dažādu ar meliorācijas jomu saistītu jautājumu risināšanā ir tieši iesaistīti tikai divi ministrijas darbinieki. Zemkopības ministrija meliorācijas sistēmu uzraudzība nav deleģējusi ne VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, ne kādai citai institūcijai. Ministrijas ieskatā²⁵⁵, ņemot vērā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” juridisko formu, to nepieļauj Valsts pārvaldes iekārtas likums²⁵⁶.

Palielinot pašvaldību lomu meliorācijas sistēmu uzraudzībā, nepieciešams pastāvīgi koordinēt uzraudzībā iesaistīto institūciju darbību un informācijas apriti. Revidentu vērtējumā ar Zemes pārvaldības un meliorācijas nodaļas pašreizējiem resursiem tās nav iespējams – ir nepieciešami citi risinājumi. Piemēram, pārskatot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, statusu, kompetenci u.c.

Zemkopības ministrija 2017.gadā ir veikusi VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, kas nodrošina valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu²⁵⁷, turpmākās darbības izvērtējumu un sagatavojusi viedokli par valsts līdzdalības nepieciešamību kapitālsabiedrībā, kā arī kapitālsabiedrības turpmāko juridisko statusu, apkopojot to informatīvajā ziņojumā. Izvērtējuma rezultātā ir secināts, ka valsts līdzdalība ir saglabājama līdzšinējā – valsts kapitālsabiedrības – statusā, nepārveidojot to par valsts aģentūru²⁵⁸. Galvenie apsvērumi līdzšinējā statusa saglabāšanai bija, piemēram, šādi:

- augstāka institūcijas darbības efektivitāte;
- meliorācijas sistēmu atjaunošanā ieguldīto Eiropas Savienības līdzekļu atmaksāšanas risks;

- trūkumi valsts aģentūru tiesiskajā regulējumā – ierobežotas iespējas adekvāti reaģēt uz ārējo apstākļu izraisītām saimnieciskās darbības izmaiņām, nevar mainīt izmaksu sadalījumu, maksāt adekvātu atalgojumu;
- Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes pozitīvais viedoklis.

Revidenti uzskata, ka izvērtējums par juridisko statusu nav pilnīgs, jo par iepriekš minētajiem apsvērumiem detalizēta informācija, tajā skaitā aprēķini, informatīvajā ziņojumā nav pieejama. Papildu informāciju par apsvērumu pamatojumu Zemkopības ministrija revidentiem neiesniedza arī revīzijas laikā²⁵⁹.

Tāpat Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes pozitīvais viedoklis kā apsvērums ne vienmēr var būt objektīvs, jo, kā konstatējām citā revīzijā²⁶⁰, ne kārtība, kādā Zemkopības ministrijā tiek izstrādāti tiesību akti, līdzdarbojoties nevalstiskajām organizācijām, ne arī NVO (Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes) finansēšana no valsts budžeta nenodrošina objektīva viedokļa paušanu. Tā rezultātā ir iespējama neobjektīva lēmuma pieņemšana.

Vienlaikus revīzijas laikā konstatētais liecina, ka vismaz atsevišķi apsvērumam nebija pietiekami izsvērti vai ir maldinoši, piemēram:

- meliorācijas jomas speciālistu atalgojums VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nav augstāks par Zemkopības ministrijas resora iestāžu līdzvērtīgu darbinieku atalgojuma līmeni, vienlaikus kapitālsabiedrības valdes atalgojums pārsniedz iestāžu vadītāju atalgojumu;
- finansējums meliorācijas sistēmu uzturēšanai tiek izmantots cita VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbības virziena – nekustamā īpašuma pārvaldīšanas – izdevumu segšanai (skatīt revīzijas ziņojuma 1.3.nodaļu).

Ņemot vērā, ka detalizēta informācija par apsvērumiem, kāpēc VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” nebūtu pārveidojama par valsts aģentūru, nav pieejama, izvērtējums par juridisko statusu, iespējams, ir mērķtiecīgi gatavots tieši kapitālsabiedrības statusa saglabāšanai.

Turklāt, izvērtējot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” finanšu rādītājus (skatīt 7.pielikumu), varam konstatēt, ka būtiski sarūk ieņēmumu daļa no nekustamo īpašumu apsaimniekošanas, bet pieaug meliorācijas daļa ieņēmumos (2017.gadā – 71%, 2018.gadā – 86%, 2019.gada 1.pusgadā – 89%). Ievērojot Eiropas Savienības fondu projektu uzskaites īpatnības - ERAF projektu finanšu plūsma ieņēmumos un izdevumiem tiek uzrādīta tikai tajā pārskata gadā, kad projekta objekts tiek nodots ekspluatācijā, bet ELFLA projektu finanšu plūsma vispār netiek atspoguļota VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” peļņas zaudējumu aprēķinā. Tādejādi ieņēmumu daļa no nekustamo īpašumu apsaimniekošanas ir vēl maznozīmīgāka. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir saņēmuši arī valsts atbalstu, piemēram, 2017.gadā 12 050 *euro* apmērā materiālās bāzes pilnveidošanai.

No kapitālsabiedrības statusa saglabāšanas lielāko labumu gūst tās valde, saņemot ievērojamu atlīdzības apjomu, kas ir gandrīz 10% no kopējā atlīdzības fonda²⁶¹. Valdes locekļi līdzās mēnešalgai saņem prēmijas, naudas balvas jubilejās un atvaļinājuma pabalstus. Saskaņā ar likumu²⁶² valdes loceklim var pielikt apdrošināšanu un atsaukšanas pabalstu, kā arī izmaksāt prēmiju reizi gadā pēc gada pārskata apstiprināšanas. Likums²⁶³ neparedz naudas balvas un atvaļinājuma pabalstu izmaksu valdei. Revīzijā konstatēts, ka periodā no 2017. līdz 2019.gadam VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” valde, neievērojot tiesību aktus²⁶⁴, ir pieņēmusi lēmumus²⁶⁵ un izmaksājusi 23 702 *euro* naudas balvās un atvaļinājuma pabalstos valdes locekļiem.

Kapitālsabiedrības izdevumu valdes atlīdzībai laika periodā no 2016. līdz 2018.gadam ir pieauguši no 173 406 līdz 223 840 *euro*, jeb par 29%, neraugoties uz to, ka 2018.gada oktobrī valdes locekļu skaits ir samazināts no trim uz diviem. Savukārt atalgojums darbiniekiem šajā periodā ir pieaudzis no 1 690 848 *euro* līdz 2 354 086 *euro*, vai par 39%, lielākoties pamatojoties uz to, ka darbinieku skaits ir pieaudzis no 143 uz 153 darbiniekiem. Rēķinot vidēji uz vienu nodarbināto atalgojums valdei ir pieaudzis par 38%, kamēr atalgojums darbiniekiem ir pieaudzis par 28%.

Zemkopības ministrija kā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kapitāldaļu turētāja ir norādījusi, ka tiek nodrošināta vispārējā stratēģiskā mērķa – *īstenot pārvaldījumā nodoto valsts teritorijas attīstībai stratēģiski svarīgu valsts īpašumu: meliorācijas sistēmu, hidrotehnisko būvju un meliorācijas kadastra uzturēšanu, nodrošinot lauksaimniecības un mežsaimniecības zemju resursu ekonomiski izdevīgu, videi draudzīgu un sociāli atbildīgu ilgtspēju* – īstenošana, pamatojot to ar noteikto rezultātīvo rādītāju sasniegšanu, kas savukārt ir bijis pamats prēmiju izmaksai. Tā, piemēram, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” peļņa 2018.gadā ir 9107 *euro*, bet par šī gada²⁶⁶ darbības rezultātiem valdei izmaksātās prēmijas sasniedz 20 620 *euro*, kas ir ievērojami vairāk kā attiecīgā gada peļņa. Savukārt 2017.gadā²⁶⁷, prēmijas ir izmaksātas 32 301 *euro* apmērā²⁶⁸.

Kapitālsabiedrības valdes atlīdzība pārsniedz Zemkopības ministrijas resora iestāžu vadības atlīdzību, bet VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” meliorācijas jomas speciālistu atalgojums ir līdzvērtīgs Zemkopības ministrijas resora iestāžu darbinieku atalgojuma līmenim²⁶⁹.

Jāsecina, ka izvēlēta juridiskā forma – kapitālsabiedrība – no valsts viedokļa nav ekonomiski efektīva. Situācijā, kad kapitālsabiedrība pārvalda valsts budžeta un Eiropas fondu līdzekļus, bet komercdarbība pamatā tiek veikta, pārvaldot nozares ministrijas nekustamos īpašumus, to pēc būtības nevar uzskatīt par komercdarbību.

Revidentu ieskatā Zemkopības ministrijai ir jāpārskata VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” statuss, jo aģentūras statusa noteikšana varētu paplašināt meliorācijas sistēmu uzraudzības koordinēšanu un nodrošinātu efektīvāku valsts budžeta līdzekļu izlietojumu. Arī ierastā prakse administratīvo lietu pakļautībā liecina, ka administratīvos aktus parasti izdod publiskas personas.

Kopsakarā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” statusa izvērtējumu Zemkopības ministrijai ir jāveic izvērtējums arī par VSIA “Meliorprojekts”²⁷⁰, kas pēdējos gadus darbojas ar zaudējumiem. Zemkopības ministrijai izvērtējums par valsts līdzdalības saglabāšanu VSIA “Meliorprojekts” bija jāveic līdz 2019.gada beigām²⁷¹, bet tas nav izdarīts.

Jāuzsver, ka 2017.gadā Zemkopības ministrija pēc pieprasījuma saņēma atzinumu no Konkurences padomes, kurā norādīts, ka valsts līdzdalība VSIA “Meliorprojekts” noteiktā termiņā izbeidzama, nekavējoties nododot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” vai citai personai Latvijas meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju oriģinālu tehnisko dokumentāciju un melioratīvās hidrometrijas novērojumu un mērījumu dokumentāciju²⁷².

Ieteikumi

Lai nodrošinātu visaptverošu meliorācijas sistēmu uzraudzību un efektīvi izmantotu pieejamos resursus, Zemkopības ministrijai:

- radīt priekšnosacījumus, ka meliorācijas sistēmu uzraudzībā iesaistītajām institūcijām (pašvaldībām) ir vienota izpratne un pieeja uzraudzības īstenošanā;

- koordinēt meliorācijas sistēmu uzraudzības īstenošanu un informācijas par meliorācijas sistēmu stāvokli apriti;
- izvērtēt iespēju mainīt VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” un VSIA “Meliorprojekts” juridisko statusu un kompetenci, iesaistot meliorācijas sistēmu uzraudzībā un tās koordinēšanā kapitālsabiedrībās pieejamo kapacitāti, tajā skaitā meliorācijas speciālistus.

2. Vai Zemkopības ministrijas darbības meliorācijas politikas īstenošanā un uzraudzībā ir pietiekamas, lai veicinātu efektīvu meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu?

2.1. Vai meliorācijas jomā noteiktie mērķi un sasniedzamie rādītāji ir pietiekami meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas veicināšanai?

Attīstības plānošana ir principu, mērķu un to sasniegšanai nepieciešamās rīcības izstrāde, lai īstenotu politiski noteiktas prioritātes un nodrošināt sabiedrības un teritorijas attīstību²⁷³.

Budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm²⁷⁴. Valsts budžeta programmas (apakšprogrammas) mērķis parāda, ko iestāde plāno sasniegt, izmantojot valsts budžeta programmas (apakšprogrammas) līdzekļus, un tā ir orientēta uz konkrētu, mērāmu un sasniedzamu rezultātu²⁷⁵.

Rezultāts un tā rezultatīvais rādītājs atspoguļo labumu, ko valsts un sabiedrība iegūst, izlietojot ieguldījumu. Rezultātus un rezultatīvos rādītājus izmanto, lai novērtētu sabiedrībai būtisku mērķu sasniegšanu pārskata periodā, kā arī budžeta līdzekļu izlietošanas pamatojumu un efektivitāti²⁷⁶.

Revīzijas laikā pārbaudījām, vai meliorācijas jomā ir noteikti mērķi un sasniedzamie rādītāji un tie ir pietiekami meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas veicināšanai.

Hierarhiski augstākajos nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentos ir noteikti meliorācijas jomai saistoši mērķi un uzdevumi, tostarp līdzvērtīgu dzīves apstākļu radīšana visiem iedzīvotājiem, dabas kapitāla, kā bāzes ilgtspējīgai ekonomiskai izaugsmei, saglabāšana. Nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un uzdevumi saskan ar ANO ilgtspējīgās attīstības mērķiem – uzlabot zemes un augsnes kvalitāti, palielināt produktivitāti un ražošanu, pielāgoties klimata pārmaiņām, samazināt dabas katastrofu tiešos ekonomisko zaudējumus – tomēr to novirzīšana pārtrūkst Zemkopības ministrijas līmenī.

Meliorēto zemju ilgtspējīga apsaimniekošana ir viena no 10 Zemkopības ministrijas prioritātēm²⁷⁷, ministrija attīstības plānošanas dokumentu meliorācijas jomā līdz šim vēl nav izstrādājusi. Vienīgais Zemkopības ministrijas izstrādātais plānošanas dokuments, kurā ir

noteikts kāds rezultatīvais rādītājs, ir “Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam”, tomēr tas attiecas tikai uz meliorācijas sistēmām meža zemēs.

Jau kopš 2014.gada Zemkopības ministrijas ikgadējos darba plānos ir iekļauta attīstības plānošanas dokumenta meliorācijas jomā izstrāde. Tomēr tikai 2019.gadā ir sagatavots informatīvā ziņojuma “Par prioritārajiem virzieniem meliorācijas politikā” projekts. Revidentu vērtējumā tas neatbilst attīstības plānošanas dokumenta pazīmēm. Šis dokuments nenosaka politikas rezultātu un rezultatīvos rādītājus un no tiem izrietošos uzdevumus, kā arī nav noteikti uzdevumu izpildes termiņi, finansējums un noteikto rīcības virzienu īstenošanā līdzatbildīgās ministrijas un citas institūcijas.

Informatīvā ziņojuma projekta sagatavošana kopumā ir vērtējama pozitīvi, jo sabiedrībai turpmāk būs pieejama informācija par meliorācijas jomā pastāvošajām problēmām un līdz 2030.gadam aktuālajiem mērķiem. Tomēr **pieeja meliorācijas jautājumu risināšanai, kas pamatā balstās uz “aicināšanu un rosināšanu”, nav uzskatāma par veiksmīgu – informatīvā ziņojuma projektā nav noteiktas ne līdzatbildīgās nozares, ne konkrēti mērķi, kuru sasniegšanai ir nepieciešama citu nozaru vai pašvaldību iesaiste.** Īpaši situācijā, kad izpratne par meliorācijas sistēmām joprojām nav pietiekama, par ko liecina arī Zemkopības ministrijas 2020.gada sākumā ir veikta aptauja.

Nepastāvot spēkā esošam attīstības plānošanas dokumentam meliorācijas jomā, **budžeta plānošanas dokumentos noteiktie rezultatīvie rādītāji ir gandrīz vienīgie, kas vispār kaut kādā mērā raksturo meliorācijas jomā notiekošos procesus.** Tomēr no budžeta rādītājiem vien sabiedrībai nav saprotams labums, ko tā iegūst no valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietošanas.

Budžeta plānošanas dokumentos noteiktie rezultatīvie rādītāji līdztekus vēl vairākiem citiem rādītājiem ir jāsasniedz VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”. To noteikšanai nepieciešamo datu uzkrāšanā revidenti ir konstatējuši nepilnības – rādītāju uzkrāšana tiek dublēta, dažādās atskaitēs un pārskatos tiek iekļauta pretrunīga un kļūdaina informācija. Tas liecina, ka iekšējās kontroles nav efektīvas.

Turklāt VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegto pakalpojumu analīze liecina, ka **no valsts budžeta dotācijas finansē pakalpojumus, kam tā nav paredzēta. Tādā veidā samazinot meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomus.**

Ņemot vērā, ka Zemkopības ministrijas izstrādātais informatīvā ziņojuma projekts nav uzskatāms par pilnvērtīgu attīstības plānošanas dokumentu, ministrijai būtu jāizstrādā tāds

dokuments, kurā būtu ietverti arī konkrēti politikas rezultāti un to rezultatīvie rādītāji. Revidentu ieskatā tas nepieciešams, lai vienīgie meliorācijas jomā noteiktie rezultatīvie rādītāji nebūtu jāmeklē budžeta plānošanas dokumentos.

Lai sabiedrībai būtu izprotams labums, ko tā iegūst no valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietošanas, Zemkopības ministrijai sadarbībā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” būtu jāizvērtē noteiktie rezultatīvie rādītāji, vienlaikus novēršot arī datu uzkrāšanā konstatētās nepilnības un pārskatot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” klientiem sniegto pakalpojumu finansēšanas kārtību.

Vai nacionālā līmeņa un citu nozaru plānošanas dokumentos ir noteikti meliorācijas jomai saistoši mērķi un sasniedzamie rādītāji?

Hierarhiski augstākajos nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentos ir noteikti meliorācijas jomai saistoši mērķi un uzdevumi, tāpat tie ir noteikti arī citu nozaru attīstības plānošanas dokumentos, īpaši kontekstā ar klimatu pārmaiņu ietekmē pieaugušo plūdu risku un meliorācijas sistēmu lomu tā mazināšanai.

*Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam*²⁷⁸ prioritātes *Telpiskās attīstības perspektīva* iekļauti šādi mērķi:

- radīt līdzvērtīgus dzīves un darba apstākļus visiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no dzīvesvietas;
- saglabāt Latvijas savdabību – daudzveidīgo dabas un kultūras mantojumu, tipiskās un unikālās ainavas.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam²⁷⁹ kā vienu no risinājumiem lauku telpas resursu efektīvākai izmantošanai paredz zemes ielabošanas pasākumus, sniedzot atbalstu lauku saimniecībām meliorācijas un zemes ielabošanas pasākumu veikšanai.

*Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam*²⁸⁰ rīcības virziena “Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana” mērķa – saglabāt dabas kapitālu kā bāzi ilgtspējīgai ekonomiskajai izaugsmei un sekmēt tā ilgtspējīgu izmantošanu, mazinot dabas un cilvēka darbības radītos riskus vides kvalitātei – sasniegšanai ir noteikti šādi veicamie uzdevumi:

- palielināt ūdenstilpju un lauksaimniecībā izmantojamās zemes izmantošanu pārtikas ražošanai, tajā skaitā uzlabojot publisko ūdens režīmu regulējošo infrastruktūru;
- stimulēt zemes un citu dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un bioloģisko daudzveidību, pielietojot vidi saudzējošas tehnoloģijas.

*Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānā*²⁸¹ ir norādīts, ka meliorācijas sistēmu atjaunošana ir viens no pasākumiem tautsaimniecībai nozīmīgu resursu mežsaimniecībā, lauksaimniecībā un zivsaimniecībā pasargāšanai no klimata pārmaiņu negatīvās ietekmes.

Latvijas hierarhiski augstākajos attīstības plānošanas dokumentos uz meliorāciju attiecināmie mērķi un uzdevumi saskan ar diviem ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem²⁸²:

- otrais mērķis paredz *veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecību* – līdz 2030.gadam nodrošinot ilgtspējīgas pārtikas ražošanas sistēmas un īstenojot noturīgu lauksaimniecības praksi, kas palielina produktivitāti un ražošanu, palīdz saglabāt ekosistēmas, nostiprina spēju pielāgoties klimata pārmaiņām, galējiem laika apstākļiem, sausumam, plūdiem un citām dabas katastrofām un pakāpeniski uzlabo zemes un augsnes kvalitāti;
- 11.mērķis paredz *padarīt pilsētas un apdzīvotas vietas iekļaujošas, drošas, pielāgoties spējīgas un ilgtspējīgas* – līdz 2030.gadam būtiski samazināt dabas katastrofu, tostarp ar ūdeni saistītu katastrofu, tiešos ekonomiskos zaudējumus attiecībā pret pasaules iekšzemes kopproduktu (skatīt 19.attēlu).

19.attēls. ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi²⁸³

Vai Zemkopības ministrijas izstrādātajos plānošanas dokumentos lauksaimniecības un meža nozarēs nosaka meliorācijas jomai saistošus mērķus un sasniedzamos rādītājus?

Zemkopības ministrija izstrādā politiku lauksaimniecības, meža nozares un zivsaimniecības meža un lauksaimniecības zemes resursu (arī meliorācijas) pārvaldības jomā²⁸⁴. *Zemkopības ministrijas darbības stratēģijā 2017.–2019.gadam* viena no desmit prioritātēm ir meliorēto zemju ilgtspējīga apsaimniekošana un valsts meliorācijas sistēmu uzturēšana, tostarp saistībā ar Eiropas Savienības struktūrfondu projektiem un plūdu riska faktoru samazināšanas pasākumiem²⁸⁵. Stratēģijā ir noteikti arī vairāki uzdevumi meliorācijas jomā, tomēr tie pamatā ir attiecināmi uz VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbību nevis meliorācijas jomu kopumā. Lai arī Zemkopības ministrijas 2019.gada darbības plānā paredzēts, ka līdz 2019.gada beigām jābūt apstiprinātai jaunai stratēģijai, tādas 2020.gada sākumā vēl nav.

Lauksaimniecības un lauku attīstības politika pamatā ir noteikta “*Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.–2020.gadam*”²⁸⁶, kas ir plānošanas dokuments Eiropas Savienības kopējās lauksaimniecības politikas ieviešanā (un attiecīgi Eiropas Savienības lauksaimniecības fondu līdzekļu sadalē). Šajā

dokumentā norādīts, ka meliorācijas sistēmu pārbūvei un atjaunošanai ir svarīga loma, tāpēc gan lauku saimniecībām, gan mežu īpašniekiem un publiskās infrastruktūras uzturētājiem Latvijas Lauku attīstības programmā tam ir paredzēts investīciju atbalsts.

Tomēr ne Zemkopības ministrijas stratēģijā 2017.–2019.gadam, ne Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.–2020.gadam, kas paredz atbalstu meliorācijas sistēmu atjaunošanai, nav noteikti uz meliorācijas jomu tieši attiecināmi rezultatīvie rādītāji.

Vienīgais nozares plānošanas dokuments²⁸⁷, kurā ir noteikts ar meliorācijas jomu saistīts mērķis un rezultatīvais rādītājs, ir *Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam*. Tomēr šis dokuments attiecas tikai uz daļu no meliorācijas sistēmām – meža zemēm.

Rezultatīvā rādītāja izpilde 2018.gadā būtiski atpaliek no plānotā – valsts mežos rādītāja izpilde ir tikai divas trešdaļas no plānotā, savukārt privātajos mežos trīs ceturtdaļas no plānotā (rezultatīvo rādītāju un tā izpildi skatīt 9.tabulā).

9.tabula

Meža un saistīto nozaru pamatnostādņēs 2015.–2020.gadam noteiktais rezultatīvais rādītājs

Rezultatīvais rādītājs	2018.gads		2020.gads	
	plāns	fakts ²⁸⁸	plāns	fakts
Renovēto meža meliorācijas sistēmu garums, km privātajos /valsts mežos	2000/6000	1500/3881	4600/9100	x

Neskatoties uz to, ka meliorēto zemju ilgtspējīga apsaimniekošana ir viena no Zemkopības ministrijas prioritātēm, kā arī meliorācijas sistēmu atjaunošanas un uzturēšanas nepieciešamība izriet no hierarhiski augstākā līmeņa plānošanas dokumentiem, attīstības plānošanas dokuments meliorācijas jomā līdz šim vēl nav izstrādāts.

Jau kopš 2014.gada viens no uzdevumiem Zemkopības ministrijas darba plānos ir ar meliorāciju saistīta attīstības plānošanas dokumenta sagatavošana (Meliorācijas politikas pamatnostādnes). Zemkopības ministrija šo uzdevumu nav izpildījusi un tā vietā ministrija 2019.gadā sagatavoja informatīvā ziņojuma projektu “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā”, kas iesniegts saskaņošanai un virzīšanai izskatīšanai Ministru kabinetā²⁸⁹.

Saskaņā ar pieņemto praksi, mazāk kompleksu un sarežģītu politiku pārvaldību var nodrošināt arī viena resora ietvaros, atbilstoši likumos noteiktajam deleģējumam izstrādājot normatīvos aktus, organizējot apmācības, apkopojot praksi un, ja nepieciešams, sniedzot šo informāciju Ministru kabinetā informatīvā ziņojuma formā.

Tomēr meliorācijas sistēmas nav tikai viena resora atbildība. To ilgtspējību ietekmē gan telpiskās plānošanas politikas raksturs, gan valdības un pašvaldību pieņemtie lēmumi, gan arī stimuli privātpašniekiem, gan arī priekšstats par hidroloģiskā tīkla un procesu vienotību. Tāpēc, lai risinātu kompleksas problēmas, ir nepieciešams vienoties un saskaņot vairāku resoru intereses, atsevišķu politiku mērķus, koncentrēt finanšu resursus, kas nav tikai viena resora rīcībā, kā arī nodrošināt pasākumu izpildes saskaņotību, lai panāktu resursu efektīvu izmantošanu.

Lai to nodrošinātu, atbildīgās ministrijas pienākums ir noteiktā kārtībā izstrādāt rīcībpolitiku (politikas plānošanas dokumenta veidā) un iesniegt to lēmuma pieņemšanai Ministru kabinetā. Šāda pieeja ļauj

saskaņot mērķus, noteikt sasniedzamo rezultātus, izvērtēt pieejamos un papildu nepieciešamos resursus, kā arī koordinēt resoru ietvarā plānotos pasākumus tā, lai iegūtu maksimālo atdevi no valsts resursu ieguldījumiem.

Informatīvā ziņojuma projektā ir noteikts meliorācijas attīstības virsmērķis, mērķis un trīs apakšmērķi (skatīt 20.attēlu).

Virsmērķis	Klimata pārmaiņu seku mazināšana
Mērķis	Zemes un vides resursu ilgtspējas nodrošināšana lauksaimniecības, mežsaimniecības un tautsaimniecības infrastruktūras objektu saglabāšanai, izmantošanai un attīstībai, vienlaikus rūpējoties par kvalitatīvas dzīves vides nodrošināšanu un iedzīvotāju civilo drošību
Apakšmērķi	Klimata pārmaiņu mazināšanai un klimata pārmaiņām pielāgota efektīvas meliorācijas nodrošināšana
	Kvalitatīvas hidromelioratīvās informācijas nodrošināšana
	Sabiedrības izpratnes par meliorācijas nozīmību veicināšana, jauno meliorācijas speciālistu piesaiste un speciālistu profesionālās kompetences pilnveidošana

20.attēls. Meliorācijas attīstības virsmērķis, mērķis un apakšmērķi²⁹⁰

Katram apakšmērķim ir pakārtoti vairāki līdz 2030.gadam aktuāli rīcības virzieni, piemēram, sabiedrības izpratnes stiprināšanai ir plānota konsultāciju sniegšana, informatīvie semināri, pieredzes apmaiņas pasākumi u.c.

Zemkopības ministrija 2020.gada sākumā ir veikusi aptauju²⁹¹ un noskaidrojusi, ka 40% aptaujas dalībnieku nav nepieciešamo zināšanu, bet 23% aptaujas dalībnieku tās ir daļējas. Tas liecina, ka, izpratne par meliorācijas sistēmām nav pietiekama un būtu stiprināma.

Revīzijā konstatēts, ka informatīvā ziņojuma projektā²⁹² nav iekļauti tādi aspekti, kā, piemēram:

- plānotās politikas teritoriālā perspektīva;
- politikas rezultāti un to rezultatīvie rādītāji, kas liecinātu par noteikto mērķu sasniegšanas progresu;
- uzdevumu īstenošanas uzsākšanas un pabeigšanas termiņi;
- atbildīgās un līdzatbildīgās institūcijas;
- indikatīvs ietekmes uz valsts un pašvaldību budžetiem novērtējums.

Informatīvā ziņojuma projektam pievienotais Ministru kabineta protokollēmuma projekts aicina ministrijas, izstrādājot nozaru politiku, kas tieši vai netieši skar meliorācijas jomu, nodrošināt meliorācijas politikas mērķu integrēšanu nozaru politikas plānošanas dokumentos un rosina pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādē ievērot informatīvajā ziņojumā noteiktos meliorācijas sistēmu attīstības mērķus.

Revidentu ieskatā sagatavotais informatīvā ziņojuma projekts nav uzskatāms par attīstības plānošanas dokumentu meliorācijas jomā un pat tad, ja projekts tiks “akceptēts” un definētās politikas īstenošanai

tiks veiktas zināmas darbības, politikas ietekmi²⁹³ konkrētu sasniedzamo rādītāju neesamības dēļ novērtēt nebūs iespējams.

Turklāt šāds dokuments nerisinās meliorācijas jomā iesaistītajām institūcijām nozīmīgus jautājumus. Valsts kontroles veiktā pašvaldību aptauja liecina, ka vairāk nekā pusei no aptaujātajām pašvaldībām attīstības plānošanas dokuments meliorācijas jomā ir nozīmīgs, lai rastu atbildes uz jautājumiem par meliorācijas sistēmu sakārtošanas iespējām, tajā skaitā finansējumu, speciālistu nodrošinājumu, prioritātēm, atbildības sadalījumu starp jomā iesaistītajām institūcijām u.c.

Tomēr, neskatoties uz konstatētajiem trūkumiem, tas, ka informatīvā ziņojuma projekts ir sagatavots, ir vērtējams pozitīvi, salīdzinot ar situāciju, ja tāds nebūtu sagatavots vispār. Sabiedrībai turpmāk būs pieejama informācija par meliorācijas jomā pastāvošajām problēmām un līdz 2030.gadam aktuālajiem mērķiem. Tomēr **pieeja, kas pamatā balstās uz “aicināšanu un rosināšanu”, nav uzskatāma par veiksmīgu – jo informatīvā ziņojuma projektā nav noteiktas ne līdzatbildīgās nozares, ne konkrēti mērķi, kuru sasniegšanai ir nepieciešama citu nozaru vai pašvaldību iesaiste.**

Vai budžeta apakšprogrammās ir noteikti meliorācijas jomai saistoši mērķi un sasniedzamie rādītāji?

Valsts budžeta līdzekļi meliorācijas jomai tiek piešķirti divās budžeta apakšprogrammās (skatīt 21.attēlu).

26.02.00 “Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana”	26.03.00 “Ikgadējie maksājumi par Daugavas kaskādes HES zemes resursiem nodarīto kaitējumu kompensēšanu”
Īstenot valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanu un ekspluatāciju, aizsargājot infrastruktūras objektus, lauksaimniecības zemes, meža zemes un apdzīvotas vietas no applūšanas, kā arī nodrošinot lauku teritoriju ilgtspējīgu apsaimniekošanu un informāciju par meliorācijas kadastra un hidrometrijas datiem.	Novērst plūdu risku Daugavas HES ūdenskrātuvju ietekmētajās teritorijās.

21.attēls. Budžeta apakšprogrammās noteiktie mērķi

Budžeta apakšprogrammās noteikto mērķu sasniegšanas un resursu izlietojuma raksturošanai kopumā ir noteikti astoņi darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji (skatīt 10.tabulu un 3.pielikumu).

10.tabula

Darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji

	2017.gads (plāns izpilde)	2018.gads (plāns izpilde)	2019.gads (plāns izpilde)	2020.gads (plāns izpilde)
Darbības un rezultatīvie rādītāji budžeta apakšprogrammā 26.02.00				
Valsts meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana				
Darbinātas polderu sūkņu stacijas (skaits)	32 32	32 32	32 x	32 x
Uzturēto polderu aizsargdambju garums, km	105 109,3	105 135,7 ²⁹⁴	110 x	110 x
Meliorācijas kadastra un melioratīvās hidrometrijas informācijas kārtošana				
Sakārtota informācija par meliorētām zemju platībām milj.ha /% pret visu nepieciešamo	2,19/100 2,19/100	2,19/100 2,19/100	2,19/100 X	2,19/100 x
Valsts nozīmes ūdensnoteku izpildedokumentācijas piesaiste ĢIS tūkst. km/ % pret visu nepieciešamo	6,0/44 6,0/44	9,0/66 9,0/66	10,5/77 x	12,0/88 x
Hidrometrisko posteņu skaits	38 32	43 43	48 x	52 x
Valsts un valsts nozīmes ūdensnoteku ekspluatācija un uzturēšana				
Uzturēto ūdensnoteku garums, tūkst. km	1,26 1,34 ²⁹⁵	1,40/1,40	1,40/x	1,40/x
Darbības un rezultatīvie rādītāji budžeta apakšprogrammā 26.03.00				
Valsts meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana				
Darbinātas polderu sūkņu stacijas (skaits)	8 8	8 8	8 x	8 x
Uzturēto polderu aizsargdambju garums, km	8,4 8,4	8,4 8,7	8,1 x	8,1 x
Dziļās drenāžas garums, km	10,8 10,8	10,8 10,8	10,8 x	10,8 x

Nepastāvot spēkā esošam attīstības plānošanas dokumentam meliorācijas jomā, **budžeta plānošanas dokumentos noteiktie rezultatīvie rādītāji, kas pēc būtības ir darbību raksturojoši rādītāji, ir gandrīz vienīgie, kas vispār kaut kādā mērā raksturo meliorācijas jomā notiekošos procesus.** Jāņem vērā, ka valsts budžeta finansējums ir paredzēts tikai valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai, tāpēc noteiktie rezultatīvie rādītāji raksturo tikai valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmās vai meliorācijas kadastra uzturēšanā ieguldīto resursu ietekmi, bet tie nevar raksturot meliorācijas attīstību kopumā.

Revidenti uzskata, ka no noteiktajiem rezultatīvajiem rādītājiem vien sabiedrībai nav saprotams labums, ko tā iegūst no piešķirto budžeta līdzekļu izlietošanas. Piemēram, ko sabiedrība iegūst no 32 sūkņu staciju darbības vai kas sabiedrībai mainās no tā, ka katru gadu palielinās uzturēto ūdensnoteku garums (kilometros)?

Vai VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir noteikusi valsts meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanā saistošus mērķus un sasniedzamos rādītājus?

VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” stratēģijā 2017.–2019.gadam²⁹⁶ ir noteikti vairāki ar meliorācijas jomu saistīti mērķi un rezultatīvie rādītāji, kas atbilst budžeta apakšprogrammās paredzētajai dotācijai un ar to saistītajiem mērķiem un sasniedzamajiem rādītājiem. Jauna stratēģija periodam no 2020.gada vēl nav sagatavota.

Valsts budžeta apakšprogrammās noteiktie rādītāji, kā arī papildu rezultatīvie rādītāji ir ietverti “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” līguma par valsts pārvaldes funkciju un uzdevumu veikšanu²⁹⁷ pielikumā (ikgadējais rezultatīvo rādītāju plāns). Piemēru par rezultatīvajiem rādītājiem aizsargdambju un polderu sūkņu staciju ekspluatācijā un uzturēšanā skatīt 22.attēlā.

Valsts budžeta apakšprogramma	Ikgadējais rezultatīvo rādītāju plāns
Darbinātas polderu sūkņu stacijas (skaits) Uzturēto polderu aizsargdambju garums, km	Sūkņu staciju darbināšana (gab) Aizsargdambju uzturēšana, km Sūkņu apkope, remonts un nomaiņa (gab) Aizsargdambju ekspluatācija (apsekošana, tehniskā stāvokļa kontrole), km Aizsargdambju remonts, km

22.attēls. Budžeta apakšprogrammā un ikgadējā rezultatīvo rādītāju plānā noteiktie rezultatīvie rādītāji

Revīzijā konstatēts, ka rezultatīvais rādītājs “Aizsargdambju ekspluatācija (apsekošana un būvju tehniskā stāvokļa kontrole)”²⁹⁸ neraksturo VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” paveiktā darba būtību un apjomu. Minētie rādītāji rada iespaidu, ka katru gadu notiek visu meliorācijas sistēmu tehniskā stāvokļa kontrole, lai arī faktiski apsekošanu dabā, dokumentējot tās rezultātus, veic tikai salīdzinoši nelielai daļai sistēmu – pamatā tām, kuras tuvākajā laikā plāno uzturēt vai atjaunot.

Jau 2014.gadā Zemkopības ministrijas iekšējais audits²⁹⁹ konstatēja, ka atsevišķi noteiktie rezultatīvie rādītāji pēc būtības tādi nav, piemēram, “Elektroenerģijas patēriņš (gab)”. Tā rezultātā 2019.gadā rādītāji ir precizēti. Tomēr joprojām ir noteikti vairāki rezultatīvie rādītāji, kas pēc būtības tādi nav. Tie vairāk raksturo mērķa sasniegšanai nepieciešamos resursus, nevis budžeta apakšprogrammas³⁰⁰ mērķa sasniegšanas pakāpi.

Rezultatīvais rādītājs “Melioratīvās tehniskās dokumentācijas glabāšana” (m²) vairāku gadu garumā ir nemainīgs un parāda platību (m²), kādā tiek glabāti dokumenti. Rādītājs ir noteikts tikai starp Zemkopības ministriju un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” noslēgtajā līgumā un nesniedz priekšstatu par ieguvumu no dažādu rasējumu, projektu dokumentācijas un citu dokumentu glabāšanas noteiktā un nemainīgā platībā (m²). Arī minētā rādītāja izpildes kontrolei netiek pievērsta uzmanība, jo Atskaitē norādītā rādītāja izpilde 2018.gada 72 reizes pārsniedz plānoto. Atskaitē norādītā izpilde ir 29 745 m², faktiski – 410 m².

Valsts budžeta līdzekļi tiek piešķirti arī, lai nodrošinātu informāciju par meliorācijas kadastra datiem. Tomēr tādi rezultatīvie rādītāji kā “Licenču uzturēšana” vai “Meliorācijas kadastra datu digitalizācija/aktualizācija” vairāk norāda uz mērķa sasniegšanai nepieciešamajiem resursiem, nevis raksturo tā sasniegšanas pakāpi.

Par to, ka virkne rezultatīvo rādītāju pēc būtības tādi nav, liecina arī rādītāju uzkrāšanas procesa sistemātiskums. Revīzijā konstatēts, ka organizēta un sistemātiska datu uzkrāšana, kurā iesaistītas dažāda līmeņa VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” struktūrvienības, tiek veikta tikai par dažiem rādītājiem, piemēram, meliorācijas sistēmu uzturēšanu, tehnisko noteikumu izsniegšanu u.c.

Bez tam revidenti konstatēja trūkumus rezultatīvo rādītāju izpildes noteikšanai nepieciešamo datu uzkrāšanā. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sagatavo atskaides, kuras:

- ir novecojušas³⁰¹, savstarpēji dublējas³⁰²;
- nav nepieciešamas noteikto rezultatīvo rādītāju izpildes noteikšanai. Piemēram, sektoru vadītāji uzskaita (dabā) apsekoto meliorācijas sistēmu garumu, bet šāds rādītājs (par apsekošanu dabā) nav noteikts. Tā vietā kā apsekotu katru gadu norāda visu VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” pārziņā esošo meliorācijas sistēmu garumu – neatkarīgi no tā, vai apsekošana dabā ir veikta;
- ietver informāciju par daudz plašāku pakalpojumu klāstu (konsultācijas, meliorācijas sistēmu reģistrēšana meliorācijas kadastrā, meliorācijas sistēmu norakstīšana, pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmu reģistrēšana u.c.), nekā to paredz budžeta apakšprogrammas mērķis. Minētā informācija nav nepieciešama arī rezultatīvo rādītāju izpildes noteikšanai. Piemēram, 2018.gadā sektoru vadītāji ir snieguši 24 375 dažādus pakalpojumus³⁰³. No tiem 18 476 pakalpojumi³⁰⁴ ir sniegti noteiktā rezultatīvā rādītāja izpildei. Tas liecina, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” **no valsts budžeta dotācijas finansē pakalpojumus, kam tā nav paredzēta. Tādā veida samazinot meliorācijas sistēmu uzturēšanas apjomus.**

Revidentu ieskatā Zemkopības ministrijai sadarbībā ar VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” būtu jāizvērtē noteiktie rezultatīvie rādītāji, vienlaikus novēršot arī datu uzkrāšanā konstatētās nepilnības un pārskatot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” klientiem sniegto pakalpojumu finansēšanas kārtību.

Revidenti konstatēja arī vairākas nepilnības meliorācijas sistēmās veikto uzturēšanas darbu uzskaitē un atspoguļošanā dažādās VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” atskaitēs un pārskatos, kā arī Zemkopības ministra apstiprinātajā meliorācijas sistēmu sarakstā³⁰⁵ (konstatētās nepilnības skatīt 11.tabulā). Tas liecina par vāju kontroles vidi.

11.tabula

Veikto meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu atskaitēs³⁰⁶ un meliorācijas sistēmu sarakstā
konstatētās nepilnības

Konstatējumi	Piemēri
Atskaitēs norādītais uzturēšanas darbu apjoms (km) pārsniedz ūdensnotekas (aizsargdambjadambja) kopējo garumu (km), neatbilst attaisnojuma dokumentos norādītajam darbu apjomam, ūdensnotekas (aizsargdamja) posmam ³⁰⁷ .	Aizsargdambī, kura garums ir 3,2 kilometri, uzturēšanas darbi ir veikti 20,24 kilometru garumā, kas ir gandrīz astoņas reizes vairāk nekā faktiskais darbu apjoms ³⁰⁸ . Aizsargdambī uzturēšanas darbi veikti 5,81 kilometra garumā, atskaitē norādīts posms 00/00-91/00, kas ir 9,1 kilometri.
Atskaitēs norādītais uzturēšanas darbu apjoms (km) ir mākslīgi palielināts.	Vieni un tie paši darbi atskaitēs norādīti divas reizes, palielinot uzturēšanas darbu apjomu (km).
Atskaitēs norādītais par lokālo bojājumu novēršanas apjomu (km) dažādās atskaitēs un pārskatos ir savstarpēji pretrunīgs, neatbilst attaisnojuma dokumentiem.	Uzturēšanas darbu 2018.gada atskaitēs norādītais apjoms – 79,79 kilometri, gada pārskatā ³⁰⁹ un Zemkopības ministrijai iesniegtajā rezultatīvo rādītāju atskaitē – 31,9 kilometri. Revīzijas laikā precizētais apjoms – 50,63 kilometri, kas neatbilst nevienam no sākotnēji atskaitēs norādītajam.
Atskaitēs norādītā meliorācijas sistēma, kurā ir veikti uzturēšanas darbi, neatbilst attaisnojuma dokumentos norādītajam.	Atskaitē norādīts, ka uzturēšanas darbi ir veikti dambī D-1, saskaņā ar attaisnojuma dokumentiem tie ir veikti dambjos D-2 un D-3. Neatbilstības iemesls – kopš 2008.gada neaktualizēti dati ³¹⁰ .
Meliorācijas sistēmu sarakstā norādīts neatbilstošs meliorācijas sistēmu pēdējās būvniecības gads ³¹¹ .	Vismaz četru aizsargdambju un 26 ūdensnoteku pēdējās būvniecības gads norādīts nepareizi un sniedz rada maldīgu priekšstatu par meliorācijas sistēmu iespējamo stāvokli.

Revidentu ieskatā Zemkopības ministrijai ir jāveicina un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir jāpievērš uzmanība iekšējo procesu sakārtošanai, tajā skaitā iekšējām kontrolēm, sniegto pakalpojumu atbilstībai noteiktajām valsts funkcijām, padarot rezultatīvo rādītāju izpildei nepieciešamo datu uzkrāšanu caurskatāmāku, vienkāršāku un lētāku.

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas sniegto informāciju³¹²:

2020.gadā starp Zemkopības ministriju un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir noslēgts jauns valsts pārvaldes uzdevuma deleģēšanas līgums, kurā ir precizēti rezultatīvie un finanšu rādītāji, kā arī atskaitītānās kārtība.

Ieteikumi

Lai veicinātu meliorēto zemju ilgtspējīgu apsaimniekošanu un noteiktie rezultatīvie rādītāji atspoguļotu labumu, kādu sabiedrība iegūst no meliorācijas sistēmu apsaimniekošanai izlietotā finansējuma Zemkopības ministrijai:

- sadarbojoties ar citām ieinteresētajām/līdzatbildīgajām ministrijām, izstrādāt noteikumiem³¹³ atbilstošu attīstības plānošanas dokumentu (vai attīstības dokumentam pielīdzināmu dokumentu) meliorācijas jomā, nosakot politikas rezultātus un to rezultatīvos rādītājus, uzdevumu īstenošanas uzsākšanas un pabeigšanas termiņus, atbildīgās un līdzatbildīgās institūcijas, kā arī indikatīvu ietekmes novērtējumu uz valsts un pašvaldību budžetiem;

- pārskatīt budžeta apakšprogrammu³¹⁴ darbības rezultātus un to rezultatīvos rādītājus, kā arī līgumā par valsts pārvaldes funkciju un uzdevumu veikšanu³¹⁵ noteiktos rezultatīvos rādītājus, izvērtējot, vai rezultāts un tā rezultatīvais rādītājs atspoguļo labumu, ko valsts un sabiedrība iegūst no piešķirtā finansējuma izlietošanas un samazinot formālu rādītāju uzkrāšanu;
- izvērtēt, vai VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” sniegtie pakalpojumi (konsultācijas u.c.) atbilst budžeta apakšprogrammas mērķim³¹⁶, un nodrošināt, ka valsts budžeta dotācija tiek izlietota paredzētajam mērķim;
- stiprināt sabiedrības izpratni par meliorācijas nozīmību, tajā skaitā par meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas nepieciešamību, kā arī par personu, kuru īpašumos atrodas meliorācijas sistēmas, pienākumiem.

2.2. Vai meliorācijas politikas veidošanai un uzraudzībai ir pieejama un tiek izmantota pietiekama, aktuāla un precīza informācija?

Lai identificētu jomā pastāvošās problēmas, noteiktu to risināšanai atbilstošus mērķus un vēlāk izvērtētu īstenotās politikas ietekmi, politikas veidotājiem ir jābūt pieejamai aktuālai un precīzai informācijai.

Revīzijas laikā pārbaudījām, vai meliorācijas politikas veidošanai un uzraudzībai ir pieejama un tiek izmantota pietiekama, aktuāla un precīza informācija.

Politikas veidošanai un uzraudzībai ir nepieciešama pietiekama, aktuāla un precīza informācija, tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka meliorācijas jomā šāda informācija ir pieejama ierobežotā apjomā.

Zemkopības ministrija ir norādījusi, ka meliorācijas politiku tā veido, balstoties uz upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, plūdu riska novērtējumu un pārvaldības plāniem, zinātniski pamatotiem pētījumiem, kā arī meliorācijas kadastra datiem.

Meliorācijas kadastrs, kas saskaņā ar normatīvajā aktā³¹⁷ noteikto, ir aktuāla, sistēmiska, digitāla vienota datubāze par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām un kas ietver informāciju par meliorācijas sistēmas kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli (tajā skaitā inženiertehniskos risinājumus un ziņas par tehnisko stāvokli), sistēmas statusu un citus teksta un telpiskos datus, ir nozīmīgs informācijas avots par meliorācijas sistēmām. Tomēr praksē tas ir nepilnīgs.

Lai gan meliorācijas kadastrs ir domāts kā vienota datubāze par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām, tas galvenokārt ietver informāciju par meliorētajām lauksaimniecības zemju platībām, turklāt arī tā ir “sakārtota”, izmantojot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” rīcībā esošo seno jeb “padomju laiku” tehnisko dokumentāciju. Informācija par meliorācijas sistēmām meža zemēs, apdzīvotās

vietās, dārzkopības sabiedrību teritorijās pieejama nepilnīgā apjomā vai nav pieejama vispār.

Meliorācijas kadastra aktualizēšanai ir jāveic meliorācijas sistēmu inventarizācija, kuras laikā tiek novērtēts arī meliorācijas sistēmu tehniskais stāvoklis. Pēdējā visaptverošā meliorācijas sistēmu inventarizācija lauksaimniecības un meža zemēs ir veikta pirms trīsdesmit gadiem, un kopš tā laika veikta ierobežotā apjomā, piemēram, plānojot meliorācijas sistēmu atjaunošanu.

Par vienu no risinājumiem meliorācijas kadastra informācijas atjaunošanai Zemkopības ministrija uzskata meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektus. Tomēr tas nerisina šo jautājumu pilnā apmērā, jo aptver salīdzinoši nelielu daļu no kopējā meliorācijas sistēmu apjoma, piemēram, 2007.–2013.gada fondu plānošanas periodā atjaunoti tikai 5,6% no kopējā ūdensnoteku garuma. Turklāt arī pēc meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu īstenošanas un pat pēc uzturēšanas darbu veikšanas meliorācijas kadastrā ietvertā informācija atšķiras no situācijas dabā, piemēram, ūdensnoteka dabā ir īsāka, nekā norādīts meliorācijas kadastrā. Tas ļauj secināt, ka meliorācijas sistēmu uzturēšana vai atjaunošana, paļaujoties uz meliorācijas kadastra datiem, izmaksās dārgāk, jo uzturēšanas darbi “tiks veikti” ūdensnotekas posmā, kas dabā vispār neeksistē.

Tā rezultātā nav pieejama visaptveroša, pietiekama, precīza un aktuāla informācija par visām meliorācijas sistēmām, tajā skaitā to esamību dabā, stāvokli un dinamiku, kas revidentu vērtējumā ne tikai ietekmē pārdomātu lēmumu pieņemšanu, bet arī rada risku par meliorācijas kadastrā neiekļautu meliorācijas sistēmu saglabāšanu.

Revīzijā konstatētais liecina, ka novārtā ir atstāta arī pētījumu veikšana meliorācijas jomā. Lai arī Zemkopības ministrija ir rosinājusi pētījumu veikšanu – par meliorācijas ietekmi apdzīvotās teritorijās, lauksaimniecības un meža zemēs u.c. –, tie nav veikti.

Nav veikts izvērtējums arī par to, cik lielā mērā pagājušā gadsimta būvētās meliorācijas sistēmas vispār atbilst mūsdienu vajadzībām, tajā skaitā izmaiņām saimniekošanas paradumos un metodēs, zemes lietošanas mērķos un klimata pārmaiņām. Turklāt jāņem vērā arī pretrunīgie viedokļi par meliorācijas sistēmu ietekmi uz hidroloģisko režīmu un bioloģisko daudzveidību. Ņemot vērā, ka lielākā daļa meliorācijas sistēmu Latvijā ir būvētas 20.gadsimta periodā no 60. līdz 90.gadiem un ir pieskaņotas tā laika saimniekošanas modelim un klimatiskajiem apstākļiem, kā arī tās nav savlaicīgi koptas un atjaunotas, nav pētījumu par izveidotās meliorācijas sistēmas atbilstību mūsdienu vajadzībām, tajā skaitā izmaiņām zemes lietošanas mērķos, saimniekošanas paradumos un metodēs. Turklāt nevar

neņemt vērā arī pretrunīgos viedokļus par meliorācijas sistēmu ietekmi uz hidroloģisko režīmu un bioloģisko daudzveidību. Līdz šim veiktie pētījumi³¹⁸ liecina, ka meliorācijas sistēmu neesamība vai to sliktais stāvoklis ietekmē mežaudžu un dažādu lauksaimniecības kultūru ražību.

Revidentu ieskatā Zemkopības ministrijai ir jārisina jautājums par meliorācijas jomai aktuālu pētījumu veikšanu un to iedzīvināšanu arī investīciju atbalsta plānošanā, jo, neapzinot aktuālo situāciju meliorācijas jomā, nav iespējams izveidot efektīvu investīciju atbalsta sistēmu lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

Zemkopības ministrijas Meža departamenta Zemes pārvaldības un meliorācijas nodaļa izstrādā priekšlikumus politikas plānošanas dokumentu projektiem, sagatavo normatīvo un tiesību aktu projektus un informatīvo ziņojumu projektus meliorācijas jomā³¹⁹.

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas sniegto skaidrojumu³²⁰:

Meliorācijas politiku veido, balstoties uz upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, plūdu riska novērtējumu un pārvaldības plāniem, pētījumiem un meliorācijas kadastra datiem, sadarbojoties ar Latvijas pašvaldības pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām, nozares interešu grupām un citām institūcijām, un savstarpējas komunikācijas ceļā identificējam jautājumus meliorācijas politikas pilnveidošanai, piemēram, par pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmām.

Revīzijā konstatēts, ka Zemkopības ministrija politikas plānošanai un uzraudzībai nepieciešamo informāciju iegūst pēc vajadzības, neveidojot monitoringa sistēmu politikas plānošanai nozīmīgu datu uzkrāšanai.

Vai politikas veidošanai, īstenošanai un uzraudzībai ir pieejama informācija par meliorācijas sistēmu esamību un to stāvokli?

Galvenais informācijas avots par meliorācijas sistēmām ir meliorācijas kadastrs, kuru uztur VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”. Meliorācijas kadastrs saskaņā ar normatīvajā aktā³²¹ noteikto ir aktuāla, sistēmiska, digitāla vienota datubāze par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām, kas ietver informāciju par meliorācijas sistēmas kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli (tajā skaitā inženiertehniskos risinājumus un ziņas par tehnisko stāvokli), sistēmas statusu u.c. informāciju. Tomēr praksē tas ir nepilnīgs.

Lai gan meliorācijas kadastrs ir domāts kā vienota datubāze, tas galvenokārt ietver informāciju par meliorētajām lauksaimniecības zemju platībām, turklāt tā ir “sakārtota”, izmantojot VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” rīcībā esošo seno tehnisko dokumentāciju. Ievērojot to, ka “padomju laikos” meliorācijas plāni bija stratēģiskā informācija, tā bija apzināti sagrozīta. Informācija par meliorācijas sistēmām meža zemēs, apdzīvotās vietās, dārzkopības sabiedrību teritorijās pieejama nepilnīgā apjomā vai nav pieejama vispār³²². Tāpēc informācija kadastrā var neatbilst situācijai dabā, piemēram, nav zināms, kādā stāvoklī meliorācijas sistēmas ir neapdzīvotās un aizsargotās lauksaimniecības zemēs (5,5% meliorētās lauksaimniecības zemes)³²³. Tās aktualizēšana var radīt papildu izdevumus

zemes īpašniekiem, piemēram, lai dabā neeksistējošas sistēmas “izņemtu” no meliorācijas kadastra vai arī reģistrētu meliorācijas kadastrā neuzrādītas, bet dabā eksistējošas sistēmas.

Zemkopības ministrija revīzijas noslēgumā norādīja³²⁴:

Zemkopības ministrija ir saņēmusi starptautisko sadarbības valstu atzinību un uzslavas par meliorācijas kadastra izveidi, jo daudzās pat attīstītākās valstīs meliorācijas dati vispār nav apkopoti.

Meliorācijas likums paredz, ka meliorācijas kadastra aktualizēšanai tiek veikta meliorācijas sistēmu inventarizācija³²⁵, kuras laikā var apzināt kadastrā neesošas būves, kā arī novērtēt to tehnisko stāvokli. Informāciju meliorācijas kadastrā var aktualizēt arī, pamatojoties uz dokumentiem par meliorācijas sistēmu būvniecību, tehniskās pārbaudes atzinumu u.c.³²⁶.

Visaptveroša inventarizācija lauksaimniecības un meža zemēs veikta laika posmā no 1987. līdz 1992.gadam³²⁷. Jau 2003.gadā Meliorācijas likuma apspriešanas laikā konstatēts, ka meliorācijas kadastrā ir nepilnības un trūkst objektīvas informācijas par meliorācijas sistēmu stāvokli, tāpēc meliorācijas kadastra aktualizēšanai reizi 10 gados būtu jāveic meliorācijas sistēmu inventarizācija³²⁸. Arī spēkā esošais Meliorācijas likums³²⁹ (pieņemts 2010.gadā) meliorācijas kadastra aktualizēšanai paredz veikt meliorācijas sistēmu inventarizāciju – tomēr tikai pirmreizēju³³⁰.

Revīzijā konstatēts, ka, neskatoties uz Meliorācijas likumā noteikto meliorācijas sistēmu inventarizācijas nepieciešamību, tā faktiski netiek veikta – nav inventarizētas valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas, arī pašvaldības inventarizācijas pamatā veic, tikai plānojot meliorācijas sistēmu atjaunošanu³³¹.

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas sniegto viedokli³³²:

Inventarizācija nozīmē lielus laika un finanšu resursus (līdz 10 000 000 euro), kuru valsts budžeta fiskālajā telpā patlaban nav. Patiesās situācijas apzināšanu pozitīvi ietekmē ar Eiropas Savienības atbalstu īstenotie meliorācijas sistēmu atjaunošanas projekti, kas nodrošina meliorācijas kadastra aktualizēšanu³³³.

Tomēr meliorācijas sistēmu atjaunošanas projekti nerisina šo jautājumu pilnā apmērā. Piemēram, Eiropas Savienības fondu 2007.–2013.gada plānošanas periodā, kas ir tikai 5,6%³³⁴ no kopējā ūdensnoteku garuma. Turklāt arī pēc projektu īstenošanas un pat vairākkārtējas uzturēšanas darbu veikšanas meliorācijas kadastrā ietvertā informācija atšķiras no situācijas dabā. Piemēram, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” pat vairākus gadus pēc projektu īstenošanas atklāj situācijai dabā neatbilstošus valsts nozīmes meliorācijas sistēmu datus meliorācijas kadastrā un precizē tos. Paļaujoties uz meliorācijas kadastra datiem, meliorācijas sistēmu atjaunošanas vai uzturēšanas darbus “var veikt” dabā neeksistējošos ūdensnoteku posmos. Piemēram, revīzijā konstatēti trīs gadījumi³³⁵, kur uzturēšanas darbu apjoms valsts nozīmes ūdensnotekās bija nepamatoti palielināts.

Ņemot vērā konstatētās meliorācijas kadastra datu nepilnības, **Zemkopības ministrijai kā politikas veidotājai nav pieejama visaptveroša, pietiekama, precīza un aktuāla informācija par visām meliorācijas sistēmām valstī, tajā skaitā to esību, stāvokli un tā izmaiņu dinamiku. Tas revidentu vērtējumā ne tikai ietekmē pārdomātas meliorācijas politikas veidošanu, bet arī rada risku par kadastrā vēl neiekļautu meliorācijas sistēmu saglabāšanu.**

Vai politikas plānošanai ir pieejama pētījumu balstīta informācija?

Vairākos līdz šim veiktos pētījumos³³⁶ ir norādīts, ka meliorācija palielina mežaudžu un dažādu lauksaimniecības kultūru ražību (līdz pat 40%) un pagarina darba sezonu. Vienlaikus nav pētījumu par to, kā ražību ietekmē nepietiekami uzturētu un atjaunotu meliorācijas sistēmu stāvoklis.

Ņemot vērā, ka lielākā daļa meliorācijas sistēmu Latvijā ir būvētas 20.gadsimta periodā no 60. līdz 90.gadiem un pieskaņotas tā laika saimniekošanas modelim un klimatiskajiem apstākļiem, kā arī tās nav savlaicīgi koptas un atjaunotas, nav pētījumu par izveidotās meliorācijas sistēmas atbilstību mūsdienu vajadzībām, tajā skaitā izmaiņām zemes lietošanas mērķos, saimniekošanas paradumos un metodēs. Turklāt pastāv pretrunīgi viedokļi par meliorācijas sistēmu ietekmi uz hidroloģisko režīmu un bioloģisko daudzveidību.

Revīzijas laikā iegūta informācija, ka pētījumi meliorācijas jomā ir veikti nelielā apmērā un pēdējos gados veiktie pētījumi pamatā ir vērsti uz meliorācijas ietekmes novērtēšanu klimata pārmaiņu mazināšanā, kā arī videi draudzīgām meliorācijas sistēmām. Piemēram, kopš 2015.gada finansējums ir pieejams pētījumiem, kas saistīti ar meliorācijas ietekmes novērtēšanu klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā. Tikai 2019.gadā finansējums ir paredzēts arī metodikas izstrādei, lai identificētu esošās meliorācijas sistēmas un novērtētu to tehnisko stāvokli, izmantojot ģeotelpisko informāciju³³⁷.

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas sniegto informāciju³³⁸:

zinātniskie pētījumi tiek veikti atbilstoši pieejamiem finanšu resursiem.

Lauku attīstības programmā 2014.–2020.gadam meliorācijas sistēmu atjaunošanai ir pieejami aptuveni 5% no kopējā publiskā finansējuma³³⁹, vienlaikus dažādiem citiem ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības veicināšanai finansējums ir plānots daudz lielākā apmērā, piemēram, ieguldījumiem lauku saimniecībā tas pārsniedz 20% no kopējā publiskā finansējuma³⁴⁰.

Revidentu ieskatā Zemkopības ministrijai ir jārisina jautājums par meliorācijas jomai aktuālu pētījumu veikšanu un to iedzīvināšanu arī investīciju atbalsta plānošanā, jo, neapzinot aktuālo situāciju meliorācijas jomā, nav iespējams izveidot efektīvu investīciju atbalsta sistēmu lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu aktuālu informāciju par meliorācijas sistēmas kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli (tajā skaitā inženiertehniskos risinājumus un ziņas par tehnisko stāvokli) un sistēmas statusu, par visām valsts teritorijā esošajām meliorācijas sistēmām, Zemkopības ministrijai noteikt termiņus, kādos jāveic meliorācijas kadastra informācijas atjaunošana, veicot meliorācijas sistēmu inventarizāciju vai pielietojot citas laikmetam atbilstošas alternatīvas metodes.

Lai nodrošinātu zināšanu bāzi meliorācijas politikas veidošanai, Zemkopības ministrijai izvērtēt iespēju iniciēt pētījumu meliorācijas jomā veikšanā, tajā skaitā novērtējot, vai 20.gadsimta periodā no 60. līdz 90.gadiem Latvijā būvētās meliorācijas sistēmas atbilst mūsdienu vajadzībām.

Zemkopības ministrijas viedoklis

Zemkopības ministrija izsaka pateicību Valsts kontrolei, jo īpaši Ceturtajam revīzijas departamentam, par izrādīto interesi un konstruktīvo sadarbību meliorācijas politikas pilnveidošanā un sniedz sekojošu viedokli.

Par veikto revīziju.

Iepazīstoties ar Valsts kontroles revīzijas ziņojumu, Zemkopības ministrija guva pārlicību, ka kopumā Zemkopības ministrijas īstenotā politika meliorācijas pārvaldības jomā tiek īstenota efektīvi, to apliecina arī pēdējos 13 gados paveiktais – meliorācijas sistēmu sakārtošanā visā Latvijā ir ieguldīts ne vien apjomīgs un intensīvs darbs, bet arī būtisks finansējums. Lai gan valsts budžeta finansējums ir pieticīgs, kopš 2007. gada no Eiropas Savienības finanšu instrumentiem ir piesaistīti vairāk nekā 230 miljoni EUR meliorācijas sistēmu atjaunošanai un pārbūvei. Pēdējo 13 gadu laikā ir atjaunots un pārbūvēts vairāk nekā 30% meliorācijas sistēmu – gan valsts, valsts nozīmes, pašvaldību, koplietošanas, gan viena īpašuma meliorācijas sistēmas, nodrošinot nepieciešamo mitruma režīmu vairāk nekā 0,7 milj.ha meliorēto zemju. Daļēji tas bija iespējams, pateicoties valsts SIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” profesionālai darbībai un sasniegtajiem darbības rezultātiem.

Zemkopības ministrijas īstenoto aktivitāšu rezultātā pieaugusi arī sabiedrības izpratne par meliorācijas nozīmību. Zemkopības ministrija veiks sabiedrības informēšanu arī turpmāk.

Par revīzijas secinājumiem.

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas meliorācijas politikas īstenošanu apgrūtināja ilggadēja finansējuma nepietiekamība meliorācijas sistēmu uzturēšanai, ekspluatācijai, atjaunošanai un pārbūvei, privāto zemju īpašnieku zināšanu trūkums par meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu un meliorācijas nozīmi.

Pateicoties Eiropas Savienības finanšu atbalsta instrumentu piesaistei un pilsoniskās sabiedrības izpratnes attīstībai situācija valstī meliorācijas jomā pakāpeniski uzlabojas.

Zemkopības ministrijas vērtējumā Valsts kontroles viedoklis par revīzijas kritēriju izpildi nav noteikts objektīvi, bet balstīts uz subjektīvu viedokli. Kā arī Zemkopības ministrija nevar piekrist ziņojuma apgalvojumam, ka nav nākotnes skatījuma meliorācijas attīstībā, jo nākotnes skatījums ir atspoguļots Zemkopības ministrijas sagatavotajā informatīvajā ziņojumā “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā”, kas ir publiski pieejams un izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 2019.gada 4.jūlijā (prot.Nr.26 39.§). Kā arī Zemkopības ministrija nepiekrīt Valsts kontroles vērtējumam, ka jaunā pieeja neatrisinās meliorācijas sistēmu administratīvajā uzraudzībā pastāvošās problēmas. Ir veikti grozījumi Meliorācijas likumā, kas stāsies spēkā vienlaikus ar Administratīvās atbildības likumu. Grozījumi paredz, ka pārkāpumu procesu par meliorācijas sistēmu piesārņošanu, aizsardzēšanu un citiem pārkāpumiem īsteno pašvaldības būvvaldes amatpersona un pašvaldības vides kontroles amatpersonas, kuras labāk pārzina situāciju savā administratīvajā teritorijā. Šis jautājums ir izdiskutēts pietiekami plaši un Zemkopības ministrijas ieskatā no šodienas skatu punkta raugoties ir vienīgais solis ceļā uz meliorācijas sistēmu efektīvāku uzraudzību.

Lai gan arī Zemkopības ministrijas ieskatā melioratīvā kadastra informācija ir pilnveidojama, Zemkopības ministrija ir saņēmusi starptautisko sadarbības valstu atzinību par meliorācijas kadastra izveidi, jo daudzās attīstītākās valstīs meliorācijas dati nav apkopoti vienotā un sabiedrībai pieejamā sistēmā. Tomēr, kā ikviena datu bāze, arī meliorācijas kadastrs ir pilnveidojams un darbs pie tā notiek nepārtraukti.

Par revīzijas ieteikumiem.

Kopumā Valsts kontroles ieteikumi ir orientēti uz plašāku sabiedrības informēšanu, aktuālā meliorācijas sistēmu stāvokļa izvērtēšanu un pētniecību, un, domājams, palīdzēs pilnveidot Zemkopības ministrijas īstenoto politiku.

Par revīzijas ieteikumu ieviešanu.

Zemkopības ministrija iespēju un kompetences robežās veiks darbības, lai ieviestu Valsts kontroles ieteikumus, kā arī turpinās godprātīgu darbu un uzsāktu virzienu meliorācijas ilgtspējas veicināšanā. Ieteikumi tiešā veidā neuzlabos Zemkopības ministrijas darbu, jo lielākajā mērā ir atkarīgi no valsts budžeta un Eiropas Savienības daudzgadu budžeta līdzekļu plānošanas.

Zemkopības ministrija izvērtēs cēloņus, kuru dēļ ir radies valsts kontroles konstatētais pārkāpums, izvērtēs VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" valdes atbildību un veiks visas darbības, lai nepieļautu līdzīga rakstura pārkāpumus nākotnē.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir pārliecināties, vai meliorācijas sistēmas tiek apsaimniekotas tā, lai veicinātu zemes mitruma regulāciju un aizsardzību no applūšanas.

Juridiskais pamatojums

Atbilstības/lietderības revīzija “Vai meliorācijas sistēmu apsaimniekošana³⁴¹ ir ilgtspējīga un efektīva?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Ceturtā revīzijas departamenta 2018.gada 14.maija revīzijas grafiku Nr.2.4.1-18/2018.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītāja vecākā valsts revidente Vineta Šņepste, vecākā valsts revidente Ineta Rancāne un valsts revidente Aina Kairova.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Zemkopības ministrija ir atbildīga par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms un ierobežojumi

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par revīzijas apjomā iekļautās revidējamās vienības veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu to, ka meliorācijas sistēmas tiek apsaimniekotas tā, lai veicinātu zemes mitruma regulāciju un aizsardzību no applūšanas.

Revīzija tika veikta par laika periodu no 2014.gada 1.janvāra līdz 2019.gada 30.jūnijam. Pilnīgai priekšstata iegūšanai par atsevišķiem ar meliorācijas jomu saistītiem jautājumiem informācija tika apkopota arī par laiku ārpus minētā posma.

Revīzijas apjomā iekļauta Zemkopības ministrija kā vadošā iestāde lauksaimniecības, meža un zivsaimniecības nozarēs, kura izstrādā lauksaimniecības, meža nozares un zivsaimniecības politiku meža un lauksaimniecības zemes resursu (arī meliorācijas) pārvaldības jomā, organizē un koordinē politikas īstenošanu, un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”³⁴².

Lai iegūtu pierādījumus par faktisko situāciju meliorācijas sistēmu uzturēšanā un uzraudzībā, Valsts kontrole 2019.gadā, neiekļaujot revīzijas apjomā, ir aptaujājusi 60 izlasē iekļautas pašvaldības.

Revīzijas ierobežojumi:

- revīzijā tika izmantoti dati un informācija, uz kuras patiesumu mēs esam paļāvušies:
 - Lauku atbalsta dienesta iesniegtie dati par Lauku attīstības programmas 2014.–2020.gadam pasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” apstiprinātajiem meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektiem;

- VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” iesniegtie dati par meliorācijas sistēmu atjaunošanu un uzturēšanu, kā arī iesniegtā informācija par saņemtajām sūdzībām.
- Zemkopības ministrijas sniegtā informācija par alternatīvajām valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu finansēšanas iespējām;
- revīzijā netika pārbaudīta:
 - Lauku atbalsta dienesta darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām, meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu administrēšanā;
 - VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu ietvaros veiktās iepirkumu procedūras;
 - revīzijā netika vērtēta veikto ieguldījumu produktivitāte, jo veiktajiem ieguldījumiem ir ilgtermiņa raksturs;
 - koplietošanas un viena īpašuma meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas atbilstība normatīvo aktu prasībām. Šādas pārbaudes netika veiktas, jo šāda informācija nav pieejama un tās iegūšana nebūtu iespējama ar samērīgu resursu patēriņu.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- dokumentu analīze:
 - ārējo un iekšējo³⁴³ normatīvo aktu prasību un citu ar revidējamo jomu saistīto dokumentu, tajā skaitā pētījumu, analīze;
 - Zemkopības ministrijas, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” un Lauku atbalsta dienesta iesniegto dokumentu analīze;
 - Lauku atbalsta dienestā un Centrālajā finanšu un līgumu aģentūrā iesniegto meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu dokumentu analīze;
 - Zemkopības ministrijas iekšējā audita ziņojumu³⁴⁴ analīze;
- intervijas ar:
 - Zemkopības ministrijas un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” centrālās administrācijas, reģionālo nodaļu un sektoru atbildīgajām personām;
 - Lauku atbalsta dienesta Lauksaimniecības un lauku attīstības departamenta Pārstrādes un infrastruktūras daļas ekspertu, kurš sniedz eksperta atzinumus par meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektiem;
 - VSIA “Meliorprojekts” valdes priekšsēdētāju, Hidromelioratīvās būvniecības speciālistu sertifikācijas centra vadītāju un Latvijas Melioratoru biedrības valdes locekli;
 - četru apmeklēto pašvaldību speciālistiem, tajā skaitā meliorācijas jomas un būvvaldes speciālistiem;
- 60 izlasē iekļauto pašvaldību aptauja.

Revīzijas kritēriji

Galvenais jautājums – Vai meliorācijas sistēmas³⁴⁵ tiek apsaimniekotas tā, lai veicinātu zemes mitruma regulāciju un aizsardzību no applūšanas?

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
1. Vai tiek nodrošināta efektīva un tiesību aktiem atbilstoša meliorācijas sistēmu apsaimniekošana, uzraudzība un finansēšana?		
1.1. Vai finansējums meliorācijas sistēmu apsaimniekošanai ir piešķirts mērķtiecīgi, pamatotā apmērā un izlietots lietderīgi?	Ir izstrādāts meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns, tajā skaitā noteiktas prioritāri atjaunojamās valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas.	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Nav izstrādāts tāds meliorācijas sistēmu atjaunošanas plāns, kurā būtu ietvertas un izvērtētas visas valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas. Tajā vietā publiski ir pieejams ar ERAF atbalstu prioritāri atjaunojamo meliorācijas sistēmu saraksts³⁴⁶, savukārt “iekšējai lietošanai” ir sagatavots ar ELFLA atbalstu atjaunojamo valsts nozīmes ūdensnoteku saraksts³⁴⁷ un informācija par tām publiski ir pieejama tikai pēc projektu apstiprināšanas Lauku atbalsta dienestā. Abi saraksti aptver tikai 17% no visām ūdensnotekām, un 24% aizsargdambju un sūkņu staciju, bet par lielākās daļas meliorācijas sistēmu atjaunošanas perspektīvām informācija nav pieejama, tajā skaitā arī pašvaldībām un zemes īpašniekiem, lai tie varētu izvērtēt savu iesaisti meliorācijas sistēmu atjaunošanā.
	Ir izstrādāts iekšējais normatīvais akts ³⁴⁸ par kārtību, kādā valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas tiek virzītas Eiropas Savienības atbalsta saņemšanai.	☑ Kritērijs ir izpildīts. Ir izstrādāts iekšējais normatīvais akts – VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kārtība “Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai”.
	Iekšējā normatīvajā aktā noteiktie projektu atlases kritēriji valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu atjaunošanai ir pamatoti un tiek konsekventi ievēroti. Projektu atlase tiek veikta pēc kritērijiem, kas veicina meliorācijas sistēmu kā vienota kopuma atjaunošanu.	☑ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Iekšējā normatīvajā aktā³⁴⁹ noteiktie projektu atlases kritēriji raksturo konkrētās meliorācijas sistēmas tehnisko stāvokli un ietekmi uz apdzīvotām teritorijām, lauksaimniecības un meža zemi, infrastruktūru, tomēr revīzijā konstatēts, ka meliorācijas sistēmas atjaunošanai nozīmīgi var būt arī citi, iekšējā normatīvajā aktā nenoteikti, kritēriji. Turklāt kritēriju vērtēšanas rezultātam nav būtiskas nozīmes, lai pieņemtu lēmumu par meliorācijas sistēmu atjaunošanu, jo atbalsta saņemšanai tiek virzītas arī ūdensnotekas ar minimālu kritēriju vērtēšanas laikā noteiktu punktu skaitu – sākot no pieciem punktiem no 29 maksimāli iespējamiem.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
	Ir veikta nepieciešamā darbība, lai noteiktu un nodrošinātu ilgtspējīgu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšanu.	☑ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Zemkopības ministrija ir meklējusi risinājumus, tajā skaitā alternatīvai valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšanai, tomēr tie joprojām nav rasti. Revīzijā konstatēts, ka kārtējā gada meliorācijas sistēmu uzturēšanas izdevumus ietekmē arī finansējums, kas pieejams Eiropas Savienības fondu finansētu projektu vadības izdevumiem kurš tiek izmantots projektu īstenošanā iesaistīto darbinieku mēnešalgas finansēšanai. Tā rezultātā katrs trešais <i>euro</i> meliorācijas speciālistiem un administratīvajam personālam ir izmaksāts no projektu vadībai pieejamā finansējuma un, iestājoties pārrāvumam Eiropas Savienības fondu finansētu projektu īstenošanā, būs jāatrod papildu ikgadējs valsts budžeta finansējums gandrīz 800 tūkstošu <i>euro</i> apmērā vai jālemj par citām korektīvajām darbībām. Šāds finansēšanas modelis nenodrošina ilgtspējīgu valsts un valsts meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas finansēšanu.
	Ir izveidots tāds deleģētā uzdevuma uzraudzības mehānisms, kas nodrošina valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai piešķirtā finansējuma lietderīgu (atbilstoši mērķim un ekonomiski) izlietošanu.	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Zemkopības ministrijas izveidotais deleģētā uzdevuma uzraudzības mehānisms paredz, ka VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” katru ceturksni atskaitās par rezultātīvo un finanšu rādītāju izpildi. Zemkopības ministrija pārbauda iesniegto informāciju, salīdzinot faktiskos rādītājus ar plānotajiem, vienlaikus detalizēti nevērtējot, vai Atskaitē norādītie rezultātīvie un finanšu rādītāji ir pamatoti. Par to liecina revīzijas laikā konstatētie trūkumi rezultātīvo rādītāju uzkrāšanā un finanšu rādītāju noteikšanā. Revīzijas noslēgumā Zemkopības ministrija ir sniegusi informāciju par rezultātīvo un finanšu rādītāju, kā arī atskaitīšanās kārtības precizēšanu no 2020.gada, tomēr šīs izmaiņas ir ārpus revidējamā laika posma un revidenti tās nevērtēja.
1.2 Vai ir nodrošināta efektīva un tiesību aktiem atbilstoša meliorācijas sistēmu ekspluatācija, uzturēšana un uzraudzība?	Tiesību aktos ir skaidri noteiktas prasības, kādas jāievēro meliorācijas sistēmas izmantošanā, kopšanā un saglabāšanā.	☑ Kritērijs ir izpildīts. Prasības ir noteiktas Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumos Nr.714 “Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi”.
	Meliorācijas sistēmas tiek ekspluatētas un uzturētas tā, lai nodrošinātu to izmantošanu atbilstoši paredzētajam mērķim un nepasliktinot citu	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai pieejamais finansējums nenodrošina iespēju meliorācijas sistēmu uzturēšanu veikt tādā apjomā, kas nodrošinātu normatīvajā aktā³⁵¹ noteikto prasību ievērošanu, radot priekšnosacījumus, lai meliorācijas sistēmas darbība nodrošinātu zemes ilgtspējīgu izmantošanu, nepasliktinātu citu zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju zemes izmantošanas iespējas un meliorācijas sistēmas darbību, nepieļautu

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
	zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju zemes izmantošanas iespējas un meliorācijas sistēmas darbību ³⁵⁰ jeb nodrošinot to darbības ilgtspēju.	meliorētās zemes vai piegulošās teritorijas degradāciju ³⁵² . Tādējādi meliorācijas sistēmas uzturēšana nenodrošina to darbības ilgtspēju. Arī izvērtējot 50 meliorācijas sistēmu atjaunošanas projektu lietas ³⁵³ , ir konstatēts, ka atjaunojamās meliorācijas sistēmas ir ne tikai noliecējušās to ilgstošās ekspluatācijas dēļ, bet arī nekoptas.
	Ir noteikta kārtība valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai, un tā nodrošina caurskatāmu meliorācijas sistēmu iekļaušanu ikgadējā uzturēšanas darbu grafikā.	⊙ Kritērijs ir izpildīts daļēji. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ir apstiprināta kārtība ³⁵⁴ meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai, tomēr tā nenodrošina caurskatāmu meliorācijas sistēmu iekļaušanu ikgadējā uzturēšanas darbu grafikā – uzturēšanas darbu veikšanas nepieciešamība tiek pamatota ar kārtībā nenoteiktiem kritērijiem, kritēriju vērtēšanas laikā pieļautajām kļūdām u.c.
	Ir skaidri noteikti mērķi un iestāžu kompetences sadalījums meliorācijas sistēmu uzraudzībā.	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Meliorācijas likums un uz tā pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi nenosaka, kas ir meliorācijas sistēmu uzraudzība un kādas darbības tās ietvaros ir jāveic iesaistītajām valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī nav iespējams identificēt, kādu tieši normatīvo aktu noteiktajā kārtībā uzraudzība būtu jāveic.
	Īstenotā meliorācijas sistēmu uzraudzība veicina to ekspluatāciju un uzturēšanu atbilstoši tiesību aktā ³⁵⁵ noteiktajām prasībām.	⊙ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Lauku atbalsta dienesta veiktās savstarpējās atbilstības pārbaudes (tajā skaitā par meliorācijas sistēmu kopšanu) veicina meliorācijas sistēmu ekspluatāciju un uzturēšanu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs. Vienlaikus meliorācijas sistēmu kopšanas nepilnību identificēšana nav Lauku atbalsta dienesta veikto pārbažu galvenais mērķis, bet tas ir tikai viens no Savstarpējās atbilstības nosacījumu uzraudzības aspektiem.

2. Vai Zemkopības ministrijas darbības meliorācijas politikas īstenošanā un uzraudzībā ir pietiekamas, lai veicinātu efektīvu meliorācijas sistēmu apsaimniekošanu?

2.1. Vai ir noteikti mērķu sasniegšanai atbilstoši uzdevumi un tie ir savstarpēji saskaņoti?	Ir noteikti uzdevumi izvirzīto mērķu sasniegšanai, tie ir pamatoti un savstarpēji saskaņoti.	⊙ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un uzdevumi saskan ar ANO ilgtspējīgās attīstības mērķiem – uzlabot zemes un augsnes kvalitāti, palielināt produktivitāti un ražošanu, pielāgoties klimata pārmaiņām, samazināt dabas katastrofu tiešos ekonomisko zaudējumus – tomēr to novirzīšana līdz to ieviešanai “pārtrūkst” Zemkopības ministrijas līmenī, jo uzdevumi ir noteikti tikai ministrijas stratēģijā un pamatā attiecas uz VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbību. Zemkopības ministrija ir izstrādājusi informatīvo ziņojumu “Par prioritārajiem rīcības virzieniem meliorācijas politikā”, kurā ir noteikti uzdevumi mērķu sasniegšanai, tomēr informatīvais ziņojums neietver uzdevumu īstenošanas un
--	--	--

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
		pabeigšanas termiņus, nepieciešamo finansējuma apmēru u.c. kā arī revīzijas laikā tas vēl nebija izskatīts Ministru kabinetā.
2.2. Vai ir noteikti sasniedzamie rādītāji un tie ir pietiekami politikas uzraudzībai?	Ir noteikti novērtējami sasniedzamie rādītāji.	⊗ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Sasniedzamie rādītāji ir noteikti tikai budžeta plānošanas kontekstā, un jāņem vērā, ka valsts budžeta finansējums ir paredzēts tikai valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanai, tāpēc budžeta plānošanas dokumentā nav noteikti sasniedzamie rādītāji, kas būtu vērsti uz meliorācijas sistēmu kopumā.
2.3. Vai meliorācijas politikas veidošanai un uzraudzībai ir pieejama un tiek izmantota pietiekama informācija?	Noteiktie sasniedzamie rādītāji nodrošina izvirzīto mērķu sasniegšanas pakāpes novērtēšanu.	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Budžeta plānošanas kontekstā noteiktie darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji sniedz zināmu priekšstatu par to, kā ir izlietoti valsts budžeta līdzekļi, tomēr tie pilnībā neatspoguļo labumu, ko sabiedrība iegūst no piešķirto budžeta līdzekļu izlietošanas un nav mērķu sasniegšanas pakāpi raksturojoši.
	Ir veikta regulāra noteikto sasniedzamo rādītāju vērtēšana, analizēti noviržu iemesli un nepieciešamības gadījumā veiktas izmaiņas.	⊗ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Budžeta plānošanas kontekstā noteiktie darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji tiek vērtēti, tomēr Zemkopības ministrijas izveidotais deleģētā uzdevuma uzraudzības mehānisms pamatā balstās uz plānoto un faktisko rādītāju salīdzināšanu, rādītājus detalizēti nevērtējot. Par to liecina revīzijā konstatētie trūkumi rādītāju izpildes kontrolē.
	Politikas veidošanai un novērtēšanai ir pieejama un tiek izmantota aktuāla un kvalitatīva informācija.	⊗ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Politikas veidošanai un novērtēšanai ir pieejama meliorācijas kadastra informācija, kas pagaidām vēl nav pilnīga, jo pēdējo 30 gadu laikā nav veikta visaptveroša meliorācijas sistēmu inventarizācija. Turklāt veiktie zinātniskie pētījumi pamatā ir vērsti uz meliorācijas ietekmes novērtēšanu klimata pārmaiņu mazināšanā, nevis uz meliorācijas ietekmes novērtējumu lauksaimniecības zemēs, meža zemēs un apbūvētajās teritorijās, tajā skaitā polderu teritorijās un ūdensnoteku regulēto posmu teritorijās.

Sektora vadītājs

U.Kalniņš

Departamenta direktore

I.Vilka

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Termini un skaidrojumi

Saīsinājums/ termins	Skaidrojums
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
VSIA	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību
HES	Hidroelektrostacija

1.pielikums. Meliorācijas jomā iesaistītās institūcijas

Institūcija	Iesaiste meliorācijas jomā
Zemkopības ministrijas resora institūcijas	
Zemkopības ministrija	Izstrādā lauksaimniecības, meža nozares un zivsaimniecības politiku meža un lauksaimniecības zemes resursu (arī meliorācijas) pārvaldības jomā ³⁵⁶ .
Lauku atbalsta dienests	Pārbauda meliorācijas sistēmu kopšanu kā vienu no laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem ³⁵⁷ . Pārbaudes veic tikai vienlaikus ar atbalstam pieteikto lauksaimniecībā izmantojamo zemju platību pārbaudēm.
Valsts meža dienests	Atbilstoši kompetencei kontrolē aizsargjoslas stāvokli ³⁵⁸ . Valdījumā nodotajā valsts meža zemē ekspluatē meliorācijas sistēmas, izņemot tās sistēmas, kurām ir valsts vai valsts nozīmes meliorācijas sistēmas statuss.
Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Organizē studijas “Vide un ūdenssaimniecība”, kur tiek dotas iespējas apgūt zināšanas, kas ļauj labi orientēties vides, ūdenssaimniecības, meliorācijas, notekūdeņu attīrīšanas problēmās, kā arī atkritumu saimniecībā un dabas resursu ilgtspējīgā izmantošanā.
VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”	VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, pamatojoties uz Meliorācijas likumā noteikto: - nodrošina valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu (arī Rīgas hidroelektrostacijas ūdenskrātuves inženieraizsardzības būvju) būvniecību, uzturēšanu un ekspluatāciju; - uztur melioratīvās hidrometrijas hidrometriskos posteņus; - izdod tehniskos noteikumus noteiktām darbībām (būvju un inženierkomunikāciju būvniecībai, pārvietošanai un pārbūvei, meža ieaudzēšanai, kokaugu stādījumu ieaudzēšanai lauksaimniecībā izmantojamā meliorētajā zemē u.c.) meliorētajās zemēs un ekspluatācijas aizsargjoslās ap meliorācijas būvēm un ierīcēm; - uztur un aktualizē meliorācijas kadastra datus; - glabā melioratīvās tehniskās dokumentācijas arhīvu.
AS “Latvijas valsts meži”	Sniedz sabiedrībai digitālā veidā informāciju par meliorācijas sistēmām tās valdījumā un īpašumā esošajā zemē ³⁵⁹ . AS “Latvijas valsts meži” valdījumā nodotajā valsts meža zemē ekspluatē un uztur meliorācijas sistēmas ³⁶⁰ .
VSIA “Meliorprojekts”	Kapitālsabiedrība veidota ar mērķi sekmēt Zemkopības ministrijas politikas īstenošanu lauku attīstības, zemes un ūdens resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas un lauku infrastruktūras, ainavas saglabāšanas un vides sakārtošanas jomā un sniegt inženierizpēti un būvprojektēšanas pakalpojumus par ekonomiski pamatotām cenām, nodrošinot sabiedrības interesēm atbilstošu valsts kontroli pār valstiski nozīmīgu funkciju īstenošanu īpašā tautsaimniecības nozarē – hidromelioratīvajā būvniecībā. Kapitālsabiedrība sagatavo meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju būvnormatīvu, atzinumus par būvprojektiem, izpilda būvlaukumu un zemes platību topogrāfisko uzmērīšanu, uztur meliorācijas valsts kadastra pamata bāzes – lauksaimniecības, meža un apdzīvotu vietu meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju projektu un inženierizpēti oriģinālmateriālu – tehnisko arhīvu ³⁶¹ .

SIA “Latvijas Lauku konsultāciju Organizē mācību seminārus par meliorācijas jautājumiem. un izglītības centrs”

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas resora institūcijas

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	Apstiprina apsaimniekošanas plānu katram upju baseinu apgabalam. Apsaimniekošanas plānu, arī plūdu riska pārvaldības plānu, atjauno ne retāk kā reizi sešos gados ³⁶² .
Valsts vides dienests	Reģionālās vides pārvaldes izsniedz atļauju ūdens resursu lietošanai darbībām, kuras ietekmē vai var ietekmēt ūdens kvalitāti, daudzumu vai ūdens ekosistēmas. ³⁶³ Pieprasa un bez maksas saņem no privātpersonām, valsts un pašvaldību iestādēm vides valsts kontroles veikšanai nepieciešamo informāciju, kas ir privātpersonas vai iestādes rīcībā, dabas resursu uzskaites dokumentus un citus dokumentus, lai kontrolētu dabas resursu ieguves, lietošanas, vides piesārņošanas apjomus, iepakojuma plūsmu, atkritumu apsaimniekošanu, <u>būvniecību</u> un citas vidi ietekmējošas darbības ³⁶⁴ .
Dabas aizsardzības pārvalde	Visos Latvijas mežos apstiprina meža <u>apsaimniekošanas plānus</u> Latvijas Natura 2000 — Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijās ³⁶⁵ . Izsniedz rakstisku atļauju vai saskaņojumu dažādu darbību vai pasākumu veikšanai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ³⁶⁶ . Valdījumā nodotajā valsts meža zemē ekspluatē un uztur meliorācijas sistēmas, izņemot tās sistēmas, kurām ir valsts vai valsts nozīmes meliorācijas sistēmas statuss.

Citas institūcijas

Valsts robežsardze	Saskaņo būvniecības ieceri (pirms iesniegšanas būvvaldei), ja būvdarbi plānoti pierobežas joslā ³⁶⁷ .
Pašvaldības	Pašvaldību būvvaldes kontrolē meliorācijas sistēmu būvniecību ³⁶⁸ . Pašvaldību institūcijas uzrauga meliorācijas sistēmas ekspluatāciju un uzturēšanu ³⁶⁹ .
Hidromelioratīvās būvniecības speciālistu sertifikācijas centrs	Veic būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību
Latvijas pašvaldību savienība, dažādas nevalstiskās organizācijas (arī Latvijas Melioratoru biedrība)	Piedalās darba grupu sanāksmēs, semināros.

2.pielikums. Astoņu ELFLA projektu izvērtējums atbilstoši VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” atlases kārtībai projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai

Meliorācijas sistēmas nosauku	VK piešķirtais kritērijs saskaņā ar kārībā ³⁷⁰ noteiktajiem atlases kritērijiem ³⁷¹ :						VK	ZMNĪ	Papildus informācija		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)					
Valsts nozīmes ūdensnotekas Bormaņu grāvis, ŪSIK kods 41616:01, pik.06/20-78/70 atjaunošana Bebru, Kokneses pagastā, Kokneses novadā	0	5	3	1	3	1	13	16	Objekts zonā.	neatrodas Ietekmē	riska 45 saimniecības
Valsts nozīmes ūdensnotekas Pelava ŪSIK kods 4164:01, pik.115/00-135/20 atjaunošana Vietalvas pagastā, Pļaviņu novadā	0	3	2	1	3	1	10	11	Objekts zonā.	neatrodas Ietekmē	riska 192 saimniecības
Valsts nozīmes ūdensnotekas Melnupe, ŪSIK kods 5262:01, pik.423/00-457/00, 530/50-602/17 atjaunošana Zeltiņu, Alsviķu pagastos, Alūksnes novadā	10	3	2	1	3	1	20	24	Objekts zonā.	neatrodas Ietekmē	riska 50 saimniecības
Valsts nozīmes ūdensnotekas Bitšķēpu strauts, ŪSIK kods 3822552:01, pik.00/00-40/00 pārbūve (Annenieku pagasts, Dobeles novads)	0	3	2	1	3	0	9	7	Objekts atrodas riska zonā.	potenciālā Ietekmē	143 saimniecības
Valsts nozīmes ūdensnotekas Moseika, ŪSIK kods 683232:01, pik.00/00-55/32 atjaunošana Šķilbēnu pagastā, Viļakas novadā	0	3	2	1	3	0	9	20	Objekts zonā.	neatrodas Ietekmē un 13 saimniecības īpašumus	riska četras zemes

Valsts nozīmes ūdensnotekas Pūņu grāvis, ūSIK kods 37494:01, pik. 00/00-50/61 atjaunošana, Talsu novads	0	3	3	0	3	0	9	10	Objekts neatrodas riska zonā. Ietekmē 13 saimniecības un 18 zemes īpašumus
Valsts nozīmes ūdensnotekas Pūces upe, ūSIK kods 3428732:01, pik.09/90-67/69 atjaunošana Kalētu pagastā, Priekules novadā	0	3	3	0	3	0	9	12	Objekts neatrodas riska zonā. Ietekmē 12 saimniecības un 15 zemes īpašumus
Valsts nozīmes ūdensnotekas Birztala, ūSIK kods 342862:01, pik. 65/05-149/97; 184/03- 253/80 atjaunošana Kalētu, Gramzdas un Priekules pagastā, Priekules novadā	10	3	3	1	3	0	20	17	Objekts neatrodas riska zonā. Ietekmē 54 saimniecības un 87 zemes īpašumus

3.pielikums. Valsts funkciju “Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana” un “Ikgadējie maksājumi par Daugavas kaskādes HES zemes resursiem nodarīto kaitējumu kompensēšanu” finanšu rādītāju izpilde (budžeta apakšprogrammas 26.02.00 un 26.03.00)

Pasākumi	Izdevumi ³⁷² , euro					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019 (plāns)
Budžeta apakšprogramma 26.02.00						
Polderu sūkņu staciju ekspluatācija un uzturēšana	838 775	841 256	819 806	871 557	823 491	810 497
Aizsargdambju ekspluatācija un uzturēšana	109 300	129 979	112 913	323 531	153 342	152 944
Ūdensnoteku ekspluatācija un uzturēšana	712 704	850 474	843 179	1 270 988	1 309 849	1 659 295
Meliorācijas kadastra uzturēšana	558 810	571 950	566 700	576 700	577 677	582 678
Hidrometrisko posteņu uzturēšana un modernizācija	73 670	79 824	141 337	72 780	165 834	121 400
Melioratīvās tehniskās dokumentācijas glabāšana	38 540	39 660	39 660	39 660	39 660	39 660
Kopā 26.02.00	2 331 799	2 513 143	2 523 595	3 155 216	3 069 853	3 366 474
Budžeta apakšprogramma 26.03.00						
Polderu sūkņu staciju ekspluatācija un uzturēšana	x	x	x	417 633	425 364	429 899
Aizsargdambju ekspluatācija un uzturēšana	x	x	x	334 627	322 371	322 371
Kopā 26.03.00	x	x	x	752 260	747 735	752 260
KOPĀ abās programmās	2 331 799	2 513 143	2 523 595	3 907 476	3 817 588	4 118 734

4.pielikums. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” stratēģijā 2017.–2019.gadam meliorācijas jomā noteiktie mērķi

Stratēģiskie mērķi	Stratēģisko mērķi raksturojošie rādītāji	Bāzes līmenis 2016.gadā	Plānotie rādītāji			Sagaidāmās izpildes izmaksas, tūkst. euro		
			2017.gads	2018.gads	2019.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads
Nodrošināt iedzīvotāju dzīves vides kvalitātes iespējas polderētājās zemes platībās	Darbināto polderu sūkņu staciju skaits	32	32	32	32	856	856	856
	Uzturēto polderu aizsargdambju garums, km	60	105	105	105	76	76	76
Veicināt ilgtspējīgu zemes resursu produktivitāti, kā arī infrastruktūras attīstību	Regulēto, uzturēto ūdensnoteku garums, km	800	1262	1399	1859	621	690	915
Novērst plūdu riskus Ogres un Ikšķiles pilsētās, novērst apdraudējumu apkārtējās infrastruktūras appludināšanai	Darbināto polderu sūkņu staciju skaits	8	8	8	8	430	430	430
	Uzturēto polderu aizsargdambju garums, km	8,4	8,4	8,4	8,4	322	322	322
Novērst appludināšanas varbūtības apdraudējumu būvju tehnisko noteikumu izdošanas un projektēšanas stadijā	Tehnisko noteikumu un kadastra datu sniegšana, skaits gabalos	17 000	17 000	17 000	17 000	122	122	122
Sniegt sabiedrībai informāciju par interesējošas teritorijas daļas attīstības iespējām un ierobežojumiem	Sakārtota informācija par meliorētām zemju platībām, milj. ha	1,89	2,19	2,19	2,19	455	455	455
	Sakārtotās informācijas īpatsvars % pret visu nepieciešamo	90	100	100	100	x	x	x
Atjaunot valsts meliorācijas sistēmu vērtību	ELFLA finansējums, tūkst. euro	2365	9 000	10 000	11 000	x	x	x

5.pielikums. Kritēriji prioritāri uzturamo meliorācijas sistēmu noteikšanai³⁷³

Kritērijs	Punktu skaits
Meliorācijas sistēmu uzturēšana un izmantošana 5 gadu periodā pēc to atjaunošanas (ar valsts un Eiropas Savienības atbalstu īstenotie projekti)	10
Apdzīvotas teritorijas ar iedzīvotāju skaitu:	
virs 2 tūkstošiem	5
zem 2 tūkstošiem	3
Lauksaimniecības zemes:	
virs 1000ha	5
no 500 līdz 1000ha	3
zem 500ha	2
Meža zemes:	
virs 1000ha	4
no 500 līdz 1000ha	2
zem 500ha	1
Dzelzceļi, autoceļi un citi infrastruktūras objekti	3
Sūdzības, kuras parakstījušas:	
vairāk nekā 50 personas	2
līdz 50 personām	1

6.pielikums. Izdevumu attiecināšanas proporcijas, %³⁷⁴

Pasākums	Degvielas izdevumi	Transporta izdevumi	Komunālo pakalpojumu izdevumi
Polderu sūkņu staciju ekspluatācija un uzturēšana	1	27	15
Aizsargdambju ekspluatācija un uzturēšana	7	5	2
Ūdensnoteku ekspluatācija un uzturēšana	57	43	15
Meliorācijas kadastra uzturēšana	26	19	66
Meliorācijas hidrometrisko posteņu uzturēšana	7	5	3
Meliorācijas tehniskās dokumentācijas glabāšana	2	1	0
Kopā	100	100	100

7.pielikums. VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” finanšu rādītāji

	2016. gads	%	2017. gads	%	2018. gads	%	2019. gads ³⁷⁵	%
VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” finanšu rādītāji								
Ieņēmumi, kopā	4 843 476	100,00%	6 175 959	100,00%	12 853 450	100,00%	8 588 076	100,00%
no īpašumu apsaimniekošanas	2 326 456	48,03%	1 811 857	29,34%	1 841 624	14,33%	909 565	10,59%
no valsts funkciju veikšanas	2 517 020	51,97%	4 364 102	70,66%	3 941 026	30,66%	2 148 094	25,01%
no ERAF projektu īstenošanas	0	0	0	0	7 070 800	55,01%	5 530 417	64,40%
Peļņa	18 473	0,38%	25 704	0,42%	9 107	0,07%	175 308	2,04%
VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” īstenotie Eiropas Savienības fondu (ELFLA, ERAF) projekti								
Prognozēta naudas plūsma³⁷⁶	2 480 000	100,00%	15 000 000	100,00%	20 000 000	100,00%	26 000 000	100,00%
ELFLA projekti	2 365 000	95,36%	9 000 000	60,00%	10 000 000	50,00%	11 000 000	42,31%
ERAF projekti	115 000	4,64%	6 000 000	40,00%	10 000 000	50,00%	15 000 000	57,69%
ELFLA projektu īstenošana:³⁷⁷								
īstenoto projektu skaits	23		38		53		16	n/d
summa	2 365 175		5 045 368		8 290 277		3 468 915	n/d
iesniegto projektu skaits	34		37		33		n/d	n/d
summa	8 110 069		7 081 407		7 693 728		n/d	n/d
ERAF projektu īstenošana:³⁷⁸								
īstenoto projektu skaits	0		0		22		7	n/d
summa	0		0		14 246 227		9 264 911	n/d
iesniegto projektu skaits	6		11		15		0	n/d
summa	9 589 497		11 866 692		n/d		0	n/d
VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” darbinieku skaits un darba samaksas izdevumi, tajā skaitā valdei³⁷⁹								
Nodarbināto skaits	143		151		154			n/d
Valdes locekļu skaits	3		3		2		2	
Izdevumi darba samaksai kopā	1 864 254	100,00%	2 110 817	100,00%	2 577 926	100,00%	n/d	n/d
izdevumi darba samaksai valdei	173 406	9,30%	211 964	10,04%	223 840	8,68%	n/d	n/d
tajā skaitā prēmijas, atvaļinājuma pabalsti un naudas balvas ³⁸⁰	18 638	1,00%	24 753	1,17%	40 376	1,57%	n/d	n/d
Uz pamatdarbību attiecinātie darba samaksas izdevumi ³⁸¹	746 343	40,03%	583 740	27,65%	606 796	23,54%	n/d	n/d

	2016. gads	%	2017. gads	%	2018. gads	%	2019. gads ³⁷⁵	%
Uz administratīvajiem izdevumiem attiecinātie darba samaksas izdevumi ³⁸²	1 052 641	56,46%	1 093 427	51,80%	1 181 148	45,82%	n/d	n/d
Uz projektiem attiecinātie darba samaksas izdevumi ³⁸³	65 270	3,50%	433 650	20,54%	789 982	30,64%	n/d	n/d

Atsauces

- ¹ Latvijas agrārā reforma (1930): http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp|issue:g_001_0302013962|article:DIVL17|issueType:undefined, skatīts 2020.gada 28.janvārī.
- ² Lai nacionālā bagātība nenogrimst dūkstīs, pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/68565>, skatīts 2020.gada 28.janvārī.
- ³ Lauku attīstības programma 2014.–2020.gadam (apstiprināta Eiropas Komisijā 2015.gada 13.februārī, pēdējie grozījumi 2019.gada 8.maijā), 134.lpp.
- ⁴ Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 2019.gada 4.jūlijā), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.
- ⁵ Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030.gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 2019.gada 17.jūlija rīkojumu Nr.380 (prot. Nr. 33 74. §)), 12.lpp.
- ⁶ Informatīvais ziņojums “Par finansiālo palīdzību Latvijai no Eiropas Savienības Solidaritātes fonda”, pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2018-12-11#69>, skatīts 2019.gada 7.novembrī.
- ⁷ Ministru kabineta 2017.gada 25. oktobra rīkojums Nr. 617 “Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem””, Ministru kabineta 2018. gada 13.marta noteikumi Nr.157 “Kārtība, kādā lauksaimniekiem piešķir Eiropas Savienības ārkārtas atbalstu par neiesētajiem vai zaudētajiem ziemāju sējumiem”, informācija par finansējuma piešķiršanu no Eiropas Savienības Solidaritātes fonda, pieejama: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20181106IPR18323/parliament-approves-EU17-7-million-in-eu-aid-after-intense-floods-in-latvia>, skatīts 2019.gada 7.novembrī.
- ⁸ Summa ietver dažādu meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai izlietos līdzekļus, summas atšifrējumu skatīt revīzijas ziņojuma sadaļu “Īss ieskats meliorācijas jomā”.
- ⁹ Reģistrācijas numurs 90000064161.
- ¹⁰ Ar apsaimniekošanu revīzijas ietvaros tiek apzīmēta meliorācijas sistēmu pārbūve, atjaunošana, ekspluatācija un uzturēšana.
- ¹¹ Reģistrācijas numurs 40003338357, turpmāk – VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”.
- ¹² Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr.128 “Meliorācijas kadastra noteikumi” 2.punkts un 5.1.punkts.
- ¹³ Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 “Zemkopības ministrijas nolikums” 4.1.19. apakšpunkts.
- ¹⁴ Meliorācijas likuma 19.pants.
- ¹⁵ Meliorācijas likuma 27.pants.
- ¹⁶ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.714 “Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi”.
- ¹⁷ Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai (apstiprināta VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11), Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodikas 16. un 17.punkts (apstiprināta VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5).
- ¹⁸ Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai (apstiprināta VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11), Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika (apstiprināta VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5).
- ¹⁹ Zinātniskā pētījuma “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050.gadam” projekta atskaites 133., 134.lpp., pieejams: https://www.llu.lv/sites/default/files/files/projects/S320_I.Pilvere_18-100-INV18-5-000001.pdf, skatīts 2019.gada 20.novembrī.
- ²⁰ Meliorācijas likuma 27.pants.
- ²¹ Divu gadu laikā – 2017. un 2018.gads.
- ²² Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 79.panta septītā un astotā daļa un Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2.pants.
- ²³ Atlīdzības izdevumi 2016.gadā – 56%, 2017.gadā – 42% un 2018.gadā – 47% no kopējiem izdevumiem.
- ²⁴ Atlīdzība valdei (uz meliorācijas jomu attiecinātā) 2017.gadā – 200 357 euro, 2018.gadā – 209 318 euro, kopējie izdevumi atlīdzībai (uz meliorācijas jomu attiecinātie) attiecīgi 1 450 437 euro un 1 697 037 euro.
- ²⁵ Revidentu aplēse, ņemot vērā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” aprēķinātos viena kilometra uzturēšanas izdevumus.

²⁶ 2017.–2019.gadā piešķirtais finansējums.

²⁷ Grozījumi Meliorācijas likumā, spēkā no 2015.gada 1.janvāra.

²⁸ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 “Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā” 14.2.apakšpunkts.

²⁹ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 “Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā” 14.1.apakšpunkts.

³⁰ Meliorācijas likuma 1.panta 1.punkts.

³¹ Lai nacionālā bagātība nenogrimst dūkstīs, pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/68565>, skatīts 2020.gada 28.janvārī.

³² Latvijas būvnormatīvs LBN 224-15 “Meliorācijas sistēmas un hidrotehniskās būves” (apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 30.jūnija noteikumiem Nr.329 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 224-15 “Meliorācijas sistēmas un hidrotehniskās būves””), Vadlīniju bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai ūdensnotekās un meliorācijas grāvjos un plūdu risku mazināšanai 1.daļa “Ūdenstecēm raksturīgo bioloģisko funkciju nodrošināšana ūdensnotekās” pieejams: <https://drive.google.com/file/d/1GwOKxmRYhXvrVzWJaUu-OdG77riwZEke/view>, skatīts 2019.gada 18.decembrī.

³³ Fotogrāfija no tīmekļa vietnes Depositphotos.

³⁴ Fotogrāfija no tīmekļa vietnes Depositphotos.

³⁵ Meliorācijas likuma 7.pants.

³⁶ Ministru kabineta 2019.gada noteikumu Nr.128 “Meliorācijas kadastra noteikumi” 2.punkts.

³⁷ Meliorācijas likuma 1. un 8.pants, Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr.128 “Meliorācijas kadastra noteikumi” 11.punkts.

³⁸ Zemkopības ministra 2018.gada 8.novembra rīkojums Nr.122 “Par valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu 2018.gada datu kopsavilkuma apstiprināšanu”, Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru 2019.gada 4.jūlija sanāksmē), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.

³⁹ Valsts autoceļu tīkls (bez meža ceļiem), pieejams: https://lvceli.lv/wp-content/uploads/2019/07/Latvijas_Valsts_Celi_2018.pdf, skatīts 2020.gada 10.janvārī.

⁴⁰ Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru 2019.gada 4.jūlija sanāksmē), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.

⁴¹ Attēls no Meliorācijas kadastra, pieejams: www.melioracija.lv, skatīts 2019.gada 21.novembrī.

⁴² Norādīts kā piemērs viena īpašuma sistēmai, tomēr arī drenu sistēmas var būt vairākos īpašumos.

⁴³ Informatīvais ziņojums “Par papildu finansējumu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai”, pieņemts zināšanai Ministru kabineta 2019.gada 9.jūlija sēdē (Ministru kabineta sēdes protokols Nr.32, 55.§, TA - 844).

⁴⁴ Pārskats par Meža attīstības fonda pasūtīto pētījumu “Latvijas meža resursu ilgtspējīgas, ekonomiski pamatotas izmantošanas un prognozēšanas modeļu izstrāde” (2009.gads), Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskā pētījuma “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050.gadam” (2018.gada novembris), 134.lpp., pieejams: https://www.llu.lv/sites/default/files/files/projects/S320_I.Pilvere_18-100-INV18-5-000001.pdf, skatīts 2019.gada 20.novembrī.

⁴⁵ Informatīvais ziņojums “Zemes politikas pamatnostādņu 2008–2014.gadam gala ietekmes novērtējums” (pieņemts zināšanai, Ministru kabineta 2015.gada 1.septembra sēdes Nr.44 protokols, 34.§, TA-1298), 1.nodaļa.

⁴⁶ Zemes politikas pamatnostādņu 2008.–2014.gadam (atbalstītas ar Ministru kabineta 2008.gada 13.oktobra rīkojumu Nr.613, (prot. Nr.68, 32.§)), 2.2.1. apakšnodaļa.

⁴⁷ Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskā pētījuma “Zemes izmantošanas optimizācijas iespēju novērtējums Latvijas klimata politikas kontekstā” gala atskaite (2019.gada janvāris), 50.lpp.

⁴⁸ Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskā pētījuma “Zemes izmantošanas optimizācijas iespēju novērtējums Latvijas klimata politikas kontekstā” gala atskaite (2019.gada janvāris), 50.lpp.

⁴⁹ Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru 2019.gada 4.jūlija sanāksmē), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.

- ⁵⁰ Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam (atbalstītas ar Ministru kabineta 2015.gada 5.oktobra rīkojumu Nr.611 (prot. Nr. 45, 91. §)), 20.lpp.
- ⁵¹ Informatīvais ziņojums "Par papildu finansējumu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai", pieņemts zināšanai Ministru kabineta 2019.gada 9.jūlija sēdē (Ministru kabineta sēdes protokols Nr.32, 55.§, TA - 844).
- ⁵² Informatīvā ziņojuma "Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā" projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru 2019.gada 4.jūlija sanāksmē), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.
- ⁵³ Valsts civilās aizsardzības plāns, apstiprināts ar Ministru kabineta 2011.gada 9.augusta rīkojumu Nr.369 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu".
- ⁵⁴ Attēls no Meliorācijas kadastra, pieejams: www.melioracija.lv, skatīts 2019.gada 21.novembrī.
- ⁵⁵ Meliorācijas likuma 2.pants.
- ⁵⁶ Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums" 4.1.9.apakšpunkts.
- ⁵⁷ Reģistrācijas numurs 50003017621.
- ⁵⁸ Reģistrācijas numurs 40003466281.
- ⁵⁹ Reģistrācijas numurs 40003347699.
- ⁶⁰ Meliorācijas likums (spēkā līdz 2010.gada 25.janvārim).
- ⁶¹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" Vidējā termiņa darbības stratēģija 2017.-2019., (apstiprināta ar kārtējās dalībnieku sapulces 2017.gada 7.septembra lēmumu (protokols Nr.42, 2. punkts)), pieejama: http://www.zmni.lv/wp-content/uploads/2016/08/zmni-videja-termina-darbibas-strategija-2017-2019.gadam_.pdf, skatīta 2019.gada 20.novembrī.
- ⁶² Atbilstoši Ministru kabineta 2015.gada 10.marta noteikumu Nr.126 "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" 76.5.punktā noteiktajam.
- ⁶³ Ministru kabineta 2004. gada 22. oktobra rīkojums Nr. 792 "Par projektēšanas un informācijas valsts uzņēmuma "Meliorprojekts" pārveidošanu par valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību".
- ⁶⁴ Zemkopības ministrijas 2019.gada 8.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ⁶⁵ Meliorācijas likuma 19., 20., 23., 24.pants, 22.panta pirmā daļa un 22.¹ panta pirmā daļa.
- ⁶⁶ Izņemot Meliorācijas likuma 19.pantā noteikto.
- ⁶⁷ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi".
- ⁶⁸ Meliorācijas likuma 27., 28., 30.pants un 29.panta pirmā daļa.
- ⁶⁹ Norēķinu kārtība ir noteikta Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumos Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā".
- ⁷⁰ Ziņojums "Lauku attīstības programma 2007.–2013. Ex-post novērtējums", 176.lpp., pieejams: <http://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/LAP%202007-2013%20ex-post%20nov%C4%93rt%C4%93jums.pdf>, skatīts 2019.gada 5.oktobrī.
- ⁷¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 2014.gada 16.septembra noteikumu Nr.550 "Hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi" 3.punktā sniegto terminu "būves atjaunošana" un "būves pārbūve" skaidrojumu.
- ⁷² Ņemot vērā, ka lielākā daļa VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" īstenoto projektu ir aizsargdambju un ūdensnoteku atjaunošanas projekti, revīzijas konstatējumos, secinājumos un ieteikumos tiek lietots termins "atjaunošana".
- ⁷³ Eiropas Reģionālās attīstības fonds un Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai.
- ⁷⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta valdes sēdē Nr.11.
- ⁷⁵ Ministru kabineta noteikumu projekta "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.1.2.specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt plūdu riskus lauku teritorijās" īstenošanas noteikumi" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) pielikums, pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40378089>, skatīts 2019.gada 20.novembrī.
- ⁷⁶ Revidentu aplēse veikta, pamatojoties uz meliorācijas sistēmu sarakstā norādīto pēdējās būvniecības gadu. Visaptveroša informācija par veiktajiem uzturēšanas darbiem vai lokālo bojājumu novēršanas darbiem nav pieejama, tāpēc revidenti nevērtēja šo darbu veikšanu.
- ⁷⁷ Ministru kabineta noteikumu projekta "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.1.2.specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt plūdu riskus lauku teritorijās" īstenošanas noteikumi" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) pielikums, pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40378089>, skatīts 2019.gada 20.novembrī.

- ⁷⁸ Saraksts ir sagatavots VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" iekšējai lietošanai un attiecas uz 2014.–2020.gada plānošanas periodu. Sarakstā iekļautas jau atjaunotas meliorācijas sistēmas un sistēmas, kuru atjaunošana vēl nav sākusies.
- ⁷⁹ Potenciālie atjaunošanas projekti ir norādīti arī sūdzību reģistrā, tomēr lēmums par tiem vēl nav pieņemts.
- ⁸⁰ Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumu Nr.19 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.1.2. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt plūdu riskus lauku teritorijās" īstenošanas noteikumi" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) pielikums.
- ⁸¹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta valdes sēdē Nr.11.
- ⁸² Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumi Nr.600 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"".
- ⁸³ Iekšējā normatīvajā aktā izmantotais termins "kritēriju svārs" revīzijas ziņojumā aizstāts ar terminu "punktu skaits".
- ⁸⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 30.septembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ⁸⁵ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 19.jūnija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ⁸⁶ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta Valdes sēdē Nr.11.
- ⁸⁷ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 19.jūnija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ⁸⁸ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodikas "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika" 3. un 4.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.marta Valdes sēdē Nr.5.
- ⁸⁹ Interviju VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" Latgales reģiona meliorācijas nodaļas Jēkabpils sektorā 2019.gada 12.jūlijā un Zemgales reģionālajā nodaļā 2018.gada 12.septembrī protokoli.
- ⁹⁰ Lauku atbalsta dienesta 2019.gada 13.jūnijā iesniegtie dati par 187 Lauku atbalsta dienesta apstiprinātajiem projektiem.
- ⁹¹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 24.oktobra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ⁹² Valsts nozīmes ūdensnotekas Melnpe, ŪSIK kods 5262:01, pik.423/00-457/00, 530/50-602/17 atjaunošana Zeltiņu, Alsviķu pagastos, Alūksnes novadā un valsts nozīmes ūdensnotekas Bormaņu grāvis, ŪSIK kods 41616:01, pik.06/20-78/70 atjaunošana Bebru, Kokneses pagastā, Kokneses novadā.
- ⁹³ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta Valdes sēdē Nr.11.
- ⁹⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta Valdes sēdē Nr.11.
- ⁹⁵ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta Valdes sēdē Nr.11.
- ⁹⁶ Intervijas VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" Latgales reģiona meliorācijas nodaļas Jēkabpils sektorā 2019.gada 12.jūlijā protokols.
- ⁹⁷ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta Valdes sēdē Nr.11.
- ⁹⁸ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" sniedza skaidrojumu, ka par divām no astoņām ūdensnotekām ir bijusi telefoniska sūdzība un iesniegums ar lūgumu izvērtēt atjaunošanu.
- ⁹⁹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta valdes sēdē Nr.11.
- ¹⁰⁰ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 30.septembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁰¹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 30.septembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁰² Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi".
- ¹⁰³ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumu Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi" 7.punkts.
- ¹⁰⁴ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumu Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi" 2. un 7.punkts.
- ¹⁰⁵ Zemkopības ministrijas darbības stratēģija 2017.–2019.gadam, pieejama: <https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/strategija.pdf>, skatīts 2019.gada 20.septembrī.
- ¹⁰⁶ Meliorācijas likuma 27.pants.
- ¹⁰⁷ Aprēķini veikti, pamatojoties uz 2019.gada plānotajiem uzturēšanas darbu apjomiem.
- ¹⁰⁸ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA "Zemkopības ministrijas

nekustamie īpašumi” metodika “Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika”, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹⁰⁹ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kārtība “Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai”, apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.

¹¹⁰ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kārtība “Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai”, apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” metodika “Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika”, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹¹¹ Zemkopības ministrijas darbības stratēģija 2017.–2019.gadam, pieejama: <https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/strategija.pdf>, skatīts 2019.gada 20.septembrī.

¹¹² Nepieciešamais uzturētais garums ir norādīts likumprojekta “Grozījumi Meliorācijas likumā” anotācijā, pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/FEF81BAAC4CB02D9C225773000497187?OpenDocument>, skatīts 2019.gada 30.novembrī, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” gada pārskati, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2016.gada 10.maija prezentācija par meliorācijas sistēmu apsaimniekošanas aktualitātēm. Attēlā kā ūdensnoteku kopējais garums ir norādīts 2018.gada rādītājs.

¹¹³ Informatīvais ziņojums “Par papildu finansējumu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai”, pieņemts zināšanai Ministru kabineta 2019.gada 9.jūlija sēdē (Ministru kabineta sēdes protokols Nr.32, 55.§, TA - 844).

¹¹⁴ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ierastā prakse ir noteikta, vērtējot meliorācijas sistēmu uzturēšanu 2017., 2018.un 2019.gadā.

¹¹⁵ Revidenti veica aprēķinu, ņemot vērā 2019.gadā uzturēto ūdensnoteku garumu un ierasto praksi veikt atjaunoto ūdensnoteku atjaunošanu un uzturēšanu reizi gadā vai reizi divos gados.

¹¹⁶ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” ierastā prakse ir noteikta, vērtējot meliorācijas sistēmu uzturēšanu 2017., 2018.un 2019.gadā.

¹¹⁷ Revidenti veica aprēķinu, ņemot vērā 2019.gadā uzturēto ūdensnoteku garumu un ierasto praksi veikt atjaunoto ūdensnoteku atjaunošanu un uzturēšanu reizi gadā vai reizi divos gados.

¹¹⁸ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2018.gada 30.jūlija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.

¹¹⁹ Attēli no revidentu arhīva.

¹²⁰ Revīzijas laikā tika analizēti 50 Lauku atbalsta dienestā apstiprināti meliorācijas sistēmu atjaunošanas projekti, kurus īsteno VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”, pašvaldības, lauksaimniecības un meža zemju īpašnieki.

¹²¹ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumu Nr.714 “Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi” 2. un 7.punkts.

¹²² Ministru kabineta 2010.gada 3. augusta noteikumu Nr.714 “Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi” 2. un 7.punkts.

¹²³ Papildus ikgadēji plānotajiem uzturēšanas darbiem, ja tas ir nepieciešams, tiek novērsti arī lokālie bojājumi, tomēr šo darbu apjomi nav būtiski un tabulā tie nav norādīti.

¹²⁴ Zemkopības ministrijas un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2019.gada 20.marta vienošanās Nr.10 7.pielikumā norādītie plānotie rādītāji.

¹²⁵ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.714 “Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi”.

¹²⁶ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kārtība “Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai”, apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” metodika “Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika”, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹²⁷ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2019.gada 2.oktobra un 11.novembra e-pasta vēstules Valsts kontrolei.

¹²⁸ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” kārtība “Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai”, apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” metodikas “Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika” 16. un 17.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹²⁹ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” metodikas “Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika” 16. un 17.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³⁰ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” metodikas “Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika” 4.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³¹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.

¹³² VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.

¹³³ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodikas "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika" 4.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodika "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika", apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³⁵ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodikas "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika" 16. un 17.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³⁶ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodikas "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika" 16. un 17.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³⁷ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodikas "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika" 16. un 17.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹³⁸ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumu Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi" 7.punkts.

¹³⁹ Revidentu aprēķins pamatojoties uz 2017., 2018. un 2019.gada meliorācijas sistēmu uzturēšanas darbu iepirkumu rezultātiem.

¹⁴⁰ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.

¹⁴¹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.

¹⁴² Ūdensnotekas (913) un aizsargdambji (54), kuri 2017., 2018.un 2019.gadā nav vērtēti pēc noteiktajiem kritērijiem, kā arī nav veikti uzturēšanas darbi, kā arī šajās meliorācijas sistēmās netiek veikti un nav plānoti atjaunošanas darbi.

¹⁴³ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.

¹⁴⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 11.oktobra e-pasta vēstule Valsts kontrolei. 2017.–2019.gads.

¹⁴⁶ Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumu Nr.600 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"" 62.punkts.

¹⁴⁷ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 11.oktobra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.

¹⁴⁸ Latgales reģiona vadītāja 2017.gadā apkopotā informācija un meliorācijas sistēmu 2017., 2018.un 2019.gada uzturēšanas darbu grafiki.

¹⁴⁹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11, VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" metodikas "Ūdensnoteku un aizsargdambju apsekošanas metodika" 16. un 17.punkts, apstiprināta 2015.gada 10.maija valdes sēdē Nr.5.

¹⁵⁰ Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskā pētījuma "Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050.gadam" projekta atskaites 133., 134.lpp., pieejama: https://www.llu.lv/sites/default/files/files/projects/S320_I.Pilvere_18-100-INV18-5-000001.pdf, skatīts 2019.gada 20.novembrī.

¹⁵¹ Meliorācijas likuma 27.pants.

¹⁵² Finanšu rādītāji, kurus VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" saskaņo ar Zemkopības ministriju, ir izdevumi katra ar meliorācijas sistēmu un meliorācijas kadastra uzturēšanu saistītā pasākuma līmenī.

¹⁵³ Meliorācijas likuma 27.pants.

¹⁵⁴ Budžeta apakšprogramma 26.02.00.

¹⁵⁵ Divu gadu laikā – 2017. un 2018.gads.

- ¹⁵⁶ Revidentu aplēse, ņemot vērā VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" aprēķinātos viena kilometra uzturēšanas izdevumus.
- ¹⁵⁷ 2017.–2019.gadā piešķirtais finansējums.
- ¹⁵⁸ Saskaņā ar Ministru kabineta 2017.gada 19.septembra rīkojuma Nr.512 "Par apropriācijas pārdali" 1.4.apakšpunktu tiek atbalstīts apropriācijas pārdalei no Finanšu ministrijas budžeta apakšprogrammas 41.01.00 "Iemaksas Eiropas Kopienas budžetā" uz Zemkopības ministrijas budžeta apakšprogrammu 26.02.00 182 000 *euro*, lai novērstu lauksaimniecības zemju un apbūves zemes applūšanas riskus un nodrošinātu valsts nozīmes ūdensnoteku un aizsargdambju uzturēšanu.
- ¹⁵⁹ 2014.–2018.gads – faktiskā izpilde, 2019.gads – plānotais finansējums.
- ¹⁶⁰ Budžeta apakšprogramma 26.02.00 "Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana".
- ¹⁶¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 2017.gada 19.septembra rīkojuma Nr.512 "Par apropriācijas pārdali" 1.4.apakšpunktu tiek atbalstīts apropriācijas pārdalei no Finanšu ministrijas budžeta apakšprogrammas 41.01.00 "Iemaksas Eiropas Kopienas budžetā" uz Zemkopības ministrijas budžeta apakšprogrammu 26.02.00 182 000 *euro*, lai novērstu lauksaimniecības zemju un apbūves zemes applūšanas riskus un nodrošinātu valsts nozīmes ūdensnoteku un aizsargdambju uzturēšanu.
- ¹⁶² Līdz 2017.gadam par Daugavas HES ūdenskrātuvju krastu nostiprināšanas darbu veikšanu valsts akciju sabiedrība "Latvenergo" pārskaitīja VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 752 260 *euro*, bet pēc grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā un Ūdens apsaimniekošanas likumā līdzekļi plūdu risku novēršanai tiek piešķirti kā ikgadēja budžeta dotācija - budžeta apakšprogramma 26.03.00 "Ikgadējie maksājumi par Daugavas kaskādes HES zemes resursiem nodarīto kaitējumu kompensēšanu".
- ¹⁶³ Aprēķins veikts, neņemot vērā neto apgrozījumā iekļautos ieņēmumus no ERAF projektu īstenošanas.
- ¹⁶⁴ Informatīvais ziņojums "Par papildu finansējumu valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācijai un uzturēšanai", pieņemts zināšanai, Ministru kabineta 2019.gada 9.jūlija sēdē (Ministru kabineta sēdes Nr.32, 55.§, TA-844).
- ¹⁶⁵ Zemkopības ministrijas 2019.gada 15.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei, darba grupas par meliorācijas sistēmām apdzīvotās vietās 2017.gada 21.decembra sanāksmes darba materiāls.
- ¹⁶⁶ Zemkopības ministrijas 2014.gada 15.janvāra līgums Nr.2014/3.
- ¹⁶⁷ Zemkopības ministrijas 2014.gada 15.janvāra līguma Nr.2014/3 1.pielikums.
- ¹⁶⁸ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 12.jūlija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁶⁹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 17.jūlija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁷⁰ Budžeta apakšprogrammas: 26.02.00 "Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana", 26.03.00 "Ikgadējie maksājumi par Daugavas kaskādes HES zemes resursiem nodarīto kaitējumu kompensēšanu".
- ¹⁷¹ Atskaites sagatavošanu paredz Zemkopības ministrijas 2014.gada 15.janvāra līgums Nr.2014/3.
- ¹⁷² Pasākumi budžeta apakšprogrammā 26.02.00: polderu sūkņu staciju ekspluatācija un uzturēšana, aizsargdambju ekspluatācija un uzturēšana, ūdensnoteku ekspluatācija un uzturēšana, meliorācijas kadastra uzturēšana, melioratīvo hidrometrisko posteņu uzturēšana, melioratīvās tehniskās dokumentācijas glabāšana.
- ¹⁷³ Revidentu aprēķinātais izmaksu īpatsvars ir vidējais rādītājs no 2015.–2018.gada datiem par finanšu rādītāju faktisko izpildi. Proporciju, kādā izdevumi tiek sadalīti starp darbības jomām, nosaka VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2018.gada 16.maija kārtības Nr.3.1-22/22 "Personāla un darba vides uzturēšanas izdevumu finansējuma Meliorācijas likumā deleģēto valsts funkcijas "Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana" un pārvaldījumā esošo nekustamo īpašumu apsaimniekošanas aprēķināšana" 1.punkts.
- ¹⁷⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2018.gada 16.maija kārtības Nr.3.1-22/22 "Personāla un darba vides uzturēšanas izdevumu finansējuma Meliorācijas likumā deleģēto valsts funkcijas "Meliorācijas kadastra uzturēšana, valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana" un pārvaldījumā esošo nekustamo īpašumu apsaimniekošanas aprēķināšana" 1.punkts.
- ¹⁷⁵ 2017.un 2018.gads.
- ¹⁷⁶ Divu gadu laikā – 2017. un 2018.gads.
- ¹⁷⁷ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 17.jūlija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁷⁸ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 12.jūlija e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁷⁹ Saskaņā ar revidentu aplēsi, rēķinot pēc darbinieku iesaistes projektu īstenošanā un meliorācijas sistēmu uzturēšanā proporcijas 2017.un 2018.gadā, degvielas izdevumi, kas attiecināmi uz projektu vadību, sasniedz 38 500 *euro* gadā.
- ¹⁸⁰ Pasākuma "Polderu sūkņu staciju ekspluatācija un uzturēšana" finanšu rādītājs "Elektroenerģijas patēriņš".

- ¹⁸¹ Pasākuma "Polderu sūkņu staciju ekspluatācija un uzturēšana" finanšu rādītājs "Sūkņu staciju remonts".
- ¹⁸² Revidenti analizēja 2018.gada tiešos izdevumus.
- ¹⁸³ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2018.gada 14.septembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁸⁴ Mainīgas atlīdzības, dažādu pakalpojumu un citu izdevumu proporcijas.
- ¹⁸⁵ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 14.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁸⁶ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2017.gada 25.aprīļa rīkojums Nr.1-2/3 "Par izmaiņām 2016.gada 30.septembra rīkojumā Nr.1-2/6 "Par darba slodzes sadalījumu, īstenojot Valsts un Eiropas Savienības atbalsta Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020.gadam pasākuma "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" apakšpasākumu "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā".
- ¹⁸⁷ Attiecīgi 90% un 60% darba slodze attiecas uz projektu vadību.
- ¹⁸⁸ Atlīdzības izdevumi analizēti 2017., 2018. gadā un 2019.gada pirmajā pusgadā.
- ¹⁸⁹ Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumu Nr.19 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.1.2. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt plūdu riskus lauku teritorijās" īstenošanas noteikumi" 16.1.apakšpunkts.
- ¹⁹⁰ Finanšu ministrijas 2019.gada 27.februāra vadlīniju "Vadlīnijas attiecināmo un neattiecināmo izmaksu noteikšanai 2014.–2020.gada plānošanas periodā" 15.12.apakšpunkts.
- ¹⁹¹ Pēc revidentu aplēsēm, piemēram, 2018.gadā no meliorācijas sistēmu uzturēšanai pieejamā valsts budžeta finansējuma ir apmaksāti dažādi ar projektiem saistīti atlīdzības izdevumi 118 060 *euro* apmērā, tajā skaitā atvaļinājuma nauda, atvaļinājuma pabalsts u.c.
- ¹⁹² Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumu Nr.19 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.1.2. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt plūdu riskus lauku teritorijās" īstenošanas noteikumi" 16.1.apakšpunkts.
- ¹⁹³ Sektora vadītājas/projekta vadītājas/projekta koordinatores mēnešalga laika periodā no 2018.gada maija līdz augustam.
- ¹⁹⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" plānotais darba samaksas finansējums ERAF projektos iesaistītiem darbiniekiem 2018.gadam.
- ¹⁹⁵ No jūnija ir paaugstināta darbinieka mēnešalga, bet pieaugums nav saistīts ar darbinieka iesaisti projektu vadībā.
- ¹⁹⁶ Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumu Nr. 598 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību lauku un zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020.gada plānošanas periodā" 54.1.punkts.
- ¹⁹⁷ Projektu skaits no to īstenošanas uzsākšanās brīža 2014.–2020.gada fondu plānošanas periodā līdz 2019.gada vidum.
- ¹⁹⁸ Norādīta mēnešalga, kas sektoru vadītājiem bija noteikta 2018.gada sākumā.
- ¹⁹⁹ Finansējums meliorācijas sistēmu un kadastra uzturēšanai.
- ²⁰⁰ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2018.gada 30.augusta e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁰¹ Revidentu aplēse, ņemot vērā VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" aprēķinātos viena kilometra uzturēšanas izdevumus.
- ²⁰² VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 21.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁰³ Revidenti novērtēja 2017.un 2018.gada atskaitēs iekļauto informāciju.
- ²⁰⁴ Viena kilometra izmaksu aprēķināšanai revidenti izmantoja VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" iesniegto informāciju par finansiālajiem rādītājiem un izdevumiem darba uzdevumu griezumā 2018.gadā, nevērtējot atskaitēs norādītās informācijas pamatotību, kā arī Zemkopības ministrijai iesniegtajā atskaitē par finanšu un rezultatīvo rādītāju izpildi norādīto informāciju par ūdensnoteku garumu, kurās ir veikti apauguma noņemšanas un remonta darbi. Kopšanas darbu izdevumu aprēķināšanai ir izmantoti izdevumi no EKK 2241.
- ²⁰⁵ Atlīdzības izdevumi 2016.gadā – 56%, 2017.gadā – 42% un 2018.gadā – 47% no kopējiem izdevumiem.
- ²⁰⁶ Atlīdzība valdei (uz meliorācijas jomu attiecinātā) 2017.gadā – 200 357 *euro*, 2018.gadā – 209 318 *euro*, kopējie izdevumi atlīdzībai (uz meliorācijas jomu attiecinātie) attiecīgi 1 450 437 *euro* un 1 697 037 *euro*.
- ²⁰⁷ Revidentu aprēķins, izmantojot informāciju par 2018.gadā veiktajiem uzturēšanas darbiem (apauguma noņemšanu).
- ²⁰⁸ Meliorācijas likuma 1.panta 5¹. punkts.
- ²⁰⁹ Likumprojekta "Grozījumi Meliorācijas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/2E6F4278F4550276C2257C2F002D3571?OpenDocument#b>, skatīts 2019.gada 4.decembrī.
- ²¹⁰ Meliorācijas likuma 22.² panta pirmā daļa.
- ²¹¹ Grozījumi Meliorācijas likumā, spēkā no 2015.gada 1.janvāra.
- ²¹² Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 14.2.apakšpunkts.

- ²¹³ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 14.1.apakšpunkts.
- ²¹⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 11.oktobra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²¹⁵ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" 2019.gada 11.oktobra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²¹⁶ Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumu Nr.600 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"" 6.pielikums.
- ²¹⁷ Piemēram, Balvu pašvaldības 2016.gada 14.janvāra lēmums Nr.1.
- ²¹⁸ Meliorācijas likuma 22¹.panta pirmā daļa.
- ²¹⁹ Sertificēts būvspeciālists meliorācijas sistēmu projektēšanas vai upju un jūras hidrotehnisko būvju projektēšanas jomā.
- ²²⁰ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 3.1., 3.2., 3.3.apakšpunkts.
- ²²¹ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 14.1.apakšpunkts.
- ²²² Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumi Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā".
- ²²³ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 14.2.apakšpunkts.
- ²²⁴ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 14.2.apakšpunkts.
- ²²⁵ Piemēram, Ādažu novada domes izvērtējums, kas atspoguļots Ādažu novada domes 2015.gada 24.novembra lēmumā Nr.239.
- ²²⁶ Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumu Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā" 14.1.apakšpunkts.
- ²²⁷ Starpinstitūciju meliorācijas darba grupas 2019.gada 30.maija sēdes protokols Nr.3.
- ²²⁸ Meliorācijas likums, Ministru kabineta 2015.gada 7.jūlija noteikumi Nr.378 "Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība un kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā".
- ²²⁹ Meliorācijas likuma 11.pants.
- ²³⁰ Zemkopības ministrijas 1996.gada 28.augusta rīkojums Nr.123 "Par meliorācijas sistēmu būvju un ierīču ekspluatācijas instrukcijas apstiprināšanu".
- ²³¹ Piemēram, Meliorācijas likums un saskaņā ar Meliorācijas likumu izdotie Ministru kabineta noteikumi.
- ²³² Meliorācijas likuma 11.pants.
- ²³³ Likumprojekta "Meliorācijas likums" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/013479BFF709B242C225766200354530?OpenDocument>, skatīts 2019.gada 16.novembrī.
- ²³⁴ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 66¹, 230.⁶.pants.
- ²³⁵ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 66., 210 un 233.pants.
- ²³⁶ Meliorācijas likuma VII nodaļa.
- ²³⁷ Saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma 2019.gada 12.decembra grozījumiem likums stāties spēkā 2020.gada 1.jūlijā.

- ²³⁸ Akadēmisko terminu datubāze, pieejams:
<http://termini.lza.lv/term.php?term=uzraudz%C4%ABba&list=uzraudz%C4%ABba&lang=LV>, skatīts 2020.gada 20.janvārī
- ²³⁹ Ministru kabineta 2015.gada 10.marta noteikumu Nr.126 “Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem” 75. un 76.5.apakšpunkts.
- ²⁴⁰ Savstarpējā atbilstība ir saikne starp atbalsta saņemšanu un atbilstību citos normatīvajos aktos jau iepriekš noteiktām prasībām vides, tajā skaitā arī meliorācijas, jomā.
- ²⁴¹ Ministru kabineta 2015.gada 10.marta noteikumu Nr.126 “Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem” 76.5.apakšpunkts.
- ²⁴² Lauku atbalsta dienesta 2019.gada 14.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁴³ Aprēķins veikts, izmantojot tabulā norādīto informāciju par kārtējā gadā savstarpējās atbilstības pārbaudei pakļautajām platībām un apstiprinātajām platībmaksājumu platībām.
- ²⁴⁴ Lauku atbalsta dienesta 2018.gada 25.jūlija, 2019.gada 18.jūlija un 2019.gada 14.novembra e-pasta vēstules Valsts kontrolei.
- ²⁴⁵ Latvijas Melioratoru biedrības 2018.gada 23.marta vēstule Nr.6 Zemkopības ministrijai.
- ²⁴⁶ Projekti īstenoti pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmās, koplietošanas meliorācijas sistēmās un viena īpašuma meliorācijas sistēmās. Īstenotie projekti ietekmē lauksaimniecības un meža zemes, kā arī apdzīvotas teritorijas un tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai.
- ²⁴⁷ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2019.gada 11.oktobra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁴⁸ Meliorācijas likuma 11.pants.
- ²⁴⁹ Meliorācijas likuma 22.² panta otrā daļa.
- ²⁵⁰ Meliorācijas likuma grozījumi kas likumu papildina ar VII nodaļu, stājas spēkā 2020.gada 1.jūlijā.
- ²⁵¹ Zemkopības ministrijas 2018.gada 8.maija vēstule Nr. 3.4-14e/1101/2018 Latvijas Melioratoru biedrībai.
- ²⁵² Zemkopības ministrijas 2018.gada 8.maija vēstule Nr. 3.4-14e/1101/2018 Latvijas Melioratoru biedrībai, Zemkopības ministrijas 2019.gada 8.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁵³ Revidenti pašvaldības apmeklēja laika posmā no 2018.gada novembra līdz 2019.gada jūlijam un veica 60 pašvaldību aptauju.
- ²⁵⁴ Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas Meža departamenta 2019.gada 2.aprīļa reglaments.
- ²⁵⁵ Intervijas Zemkopības ministrijā 2018.gada 5.jūlijā protokols.
- ²⁵⁶ Valsts pārvaldes iekārtas likuma 41.pants trešās daļas 1.punkts.
- ²⁵⁷ Arī citas Meliorācijas likumā noteiktās funkcijas.
- ²⁵⁸ Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumu sniegšanu par turpmāko rīcību saistībā ar valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”” (pieņemts zināšanai, Ministru kabineta 2017.gada 17.janvāra sēdes Nr.3 protokols, 28.§, TA-2709).
- ²⁵⁹ Zemkopības ministrijas 2020.gada 17.janvāra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁶⁰ Valsts kontroles revīzijas Nr.2.4.1.-14/2018 ziņojums “Nevalstisko organizāciju iesaiste Zemkopības ministrijas nozarēs aiz neaizsargātā aizsega?”.
- ²⁶¹ Vidēji laika periodā no 2016. – 2018.gadam.
- ²⁶² Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 79.panta sestā, septītā un astotā daļa.
- ²⁶³ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums.
- ²⁶⁴ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 79.panta septītā un astotā daļa, Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2.pants.
- ²⁶⁵ Piemēram, 2019.gada 21.oktobra VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” rīkojums 4.3-p/Nr.184 “Par naudas balvu”, 2019.gada 23.jūlija VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” rīkojums 4.4-atv/Nr.182 “Par ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma un pabalsta piešķiršanu”.
- ²⁶⁶ Sabiedrības 2018.gada darbības rezultāti tika novērtēti “labi” (VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2019.gada 3.septembra Ārkārtas dalībnieku sēdes protokols Nr. 51).
- ²⁶⁷ Sabiedrības 2017.gada darbības rezultāti tika novērtēti “ļoti labi” (VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2018.gada 5.oktobra Ārkārtas dalībnieku sēdes protokols Nr. 47).
- ²⁶⁸ Prēmijas norādītas ar valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām.
- ²⁶⁹ Revidenti salīdzināja VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” un Zemkopības ministrijas resora iestādes departamenta vadītāja, departamenta vadītāja vietnieka un reģionālās nodaļas vadītāju atalgojumu.
- ²⁷⁰ Ministru kabineta 2017.gada 24.janvāra sēdes Nr.4 protokols.
- ²⁷¹ Ministru kabineta 2017.gada 24.janvāra sēdes Nr.4 protokols.

- ²⁷² Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumu sniegšanu par turpmāko rīcību saistībā ar valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi””, (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 2017.gada 17.janvāra sēdē (Ministru kabineta sēdes protokols, TA - 2709, Nr.3, 28.§)).
- ²⁷³ Attīstības plānošanas sistēmas likuma 3.panta pirmā daļa.
- ²⁷⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 1.pants.
- ²⁷⁵ Ministru kabineta 2009.gada 17.novembra instrukcijas Nr.16 “Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultātīvo rādītāju izstrādes un novērtēšanas metodika” 8. un 10.punkts.
- ²⁷⁶ Ministru kabineta 2009.gada 17.novembra instrukcijas Nr.16 “Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultātīvo rādītāju izstrādes un novērtēšanas metodika” 3.punkts.
- ²⁷⁷ Zemkopības ministrijas darbības stratēģija 2017.–2019.gadam, pieejama: <https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/strategija.pdf>, skatīts 2019.gada 20.septembrī.
- ²⁷⁸ Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (apstiprināta ar Saeimas 2010.gada 10.jūnijā lēmumu) 56.lpp.
- ²⁷⁹ Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam (apstiprināta ar Saeimas 2010.gada 10.jūnijā lēmumu) 375.punkts.
- ²⁸⁰ Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.– 2020.gadam (apstiprināts ar Saeimas 2012.gada 20.decembra lēmumu) 440. un 438. punkts.
- ²⁸¹ Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030.gadam (Ministru kabineta 2019.gada 17.jūlija rīkojums Nr.380 (prot. Nr. 33 74. §)).
- ²⁸² ANO Ģenerālās asamblejas 2015.gada 25.septembra rezolūcija “ANO Dienaskārtība 2030”, pieejama: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E, skatīts 2019.gada 5.septembrī.
- ²⁸³ ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi, pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana/ano-ilgtspējigas-attistibas-merki>, skatīts 2020.gada 4.februārī.
- ²⁸⁴ Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 “Zemkopības ministrijas nolikums” 4.1.9.apakšpunkts.
- ²⁸⁵ Zemkopības ministrijas darbības stratēģija 2017.–2019.gadam, pieejama: <https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/strategija.pdf>, skatīts 2019.gada 20.septembrī.
- ²⁸⁶ Lauku attīstības programma 2014.–2020.gadam (apstiprināta Eiropas Komisijā 2015.gada 13.februārī, pēdējie grozījumi 2019.gada 13.maijā), pieejama: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/50/34/Programme_7.pdf, skatīts 2019.gada 5.septembrī.
- ²⁸⁷ Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam (Ministru kabineta 2015.gada 5.oktobra rīkojums Nr.611 (prot. Nr.45, 91.§)).
- ²⁸⁸ Zemkopības ministrijas 2019.gada 8.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁸⁹ Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 2019.gada 4.jūlijā), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.
- ²⁹⁰ Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 2019.gada 4.jūlijā), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.
- ²⁹¹ Zemkopības ministrijas aptauja “Vai jūsu zināšanas meliorācijas sistēmu kopšanā ir pietiekamas?”: pieejams: <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/aptaujas/vai-jusu-zinasanas-melioracijas-sistemu-kopsana-ir-pietiekamas-?id=238>, skatīts 2020.gada 18.februārī.
- ²⁹² Informatīvā ziņojuma “Par prioritāriem rīcības virzieniem meliorācijas politikā” projekts VSS-652 (izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 2019.gada 4.jūlijā), pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40475156>, skatīts 2019.gada 5.novembrī.
- ²⁹³ Ministru kabineta 2014.gada 2.decembra noteikumi Nr.737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi”.
- ²⁹⁴ Lai novērstu 2017.gada lietavu radītos bojājumus, tika papildus plānotajiem darbiem veikta Gātupes poldera dambja apauguma novākšana.
- ²⁹⁵ Ūdensnoteku apauguma faktiskā vidējā biežība bija mazāka par sākotnēji plānoto, līdz ar to piešķirtā finansējuma robežās bija iespējams veikt lielāku darba apjomu.
- ²⁹⁶ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” vidēja termiņa darbības stratēģija 2017.–2019.gadam (apstiprināta ar 2017.gada 7.septembra kārtējās dalībnieku sapulces lēmumu (protokols Nr.42; 2.punkts)).
- ²⁹⁷ Zemkopības ministrijas 2014.gada 15.janvāra līgums Nr.2014/3.

- ²⁹⁸ Arī analogais rādītājs valsts nozīmes meliorācijas sistēmām “Ūdensnoteku ekspluatācija (apsekošana un būvju tehniskā stāvokļa kontrole)”.
- ²⁹⁹ Zemkopības ministrijas audīts Nr. 11-10-14/2 “Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana”.
- ³⁰⁰ Valsts budžeta apakšprogramma 26.02.00.
- ³⁰¹ Piemēram, atskaites, kas izriet no 2008.gada 29.janvāra līguma Nr. 29108/C-8, kas noslēgts starp Zemkopības ministriju, Lauku atbalsta dienestu un VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”.
- ³⁰² VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2019.gada 11.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³⁰³ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” informācija par sniegtajiem pakalpojumiem meliorācijā.
- ³⁰⁴ Tehnisko noteikumu un meliorācijas kadastra datu sniegšanas pakalpojumi.
- ³⁰⁵ Apstiprināts ar Zemkopības ministrijas 2018.gada 8.novembra rīkojums Nr.122.
- ³⁰⁶ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” valsts meliorācijas sistēmas (polderu aizsargdambju) un valsts nozīmes meliorācijas sistēmas (ūdensnoteku) uzturēšanas darbu – apauguma novākšanas grafiks, lokālo bojājumu novēršanas darbu faktiskā izpilde.
- ³⁰⁷ Zemkopības ministra apstiprinātais meliorācijas sistēmu saraksts un www.melioracija.lv dati.
- ³⁰⁸ Šāda situācija ir raksturīga gadījumos, ja, piemēram, darbi, ierobežojot latvāņu izplatību, vienā un tajā pašā aizsargdambja posmā tiek veikti vairākas reizes gada laikā.
- ³⁰⁹ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” gada pārskata vadības ziņojumā sniegtā informācija par kārtējā gadā veiktajiem darbu apjomiem.
- ³¹⁰ VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2019.gada 13.septembra un 11.oktobra e-pasta vēstules Valsts kontrolei.
- ³¹¹ Gads, kurā veikti pēdējie atjaunošanas darbi.
- ³¹² Zemkopības ministrijas 2019.gada 5.marta vēstule Nr. 3.4-11e/12/2020-IP.
- ³¹³ Ministru kabineta 2014.gada 2.decembra noteikumi Nr.737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi”.
- ³¹⁴ Budžeta apakšprogrammas 26.02.00 un 26.03.00.
- ³¹⁵ Zemkopības ministrijas 2014.gada 15.janvāra līgums Nr.2014/3.
- ³¹⁶ Budžeta apakšprogramma 26.02.00.
- ³¹⁷ Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr.128 “Meliorācijas kadastra noteikumi” 2.punkts un 5.1.punkts.
- ³¹⁸ Pārskats par Meža attīstības fonda pasūtīto pētījumu “Latvijas meža resursu ilgtspējīgas, ekonomiski pamatotas izmantošanas un prognozēšanas modeļu izstrāde” (2009.gads), Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskais pētījums “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050.gadam” (2018.gada novembris), 134.lpp., pieejams: https://www.llu.lv/sites/default/files/files/projects/S320_I.Pilvere_18-100-INV18-5-000001.pdf, skatīts 2019.gada 20.novembrī.
- ³¹⁹ Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas Meža departamenta 2019.gada 2.aprīļa reglamenta 9.2. punkts un 9.2.2. apakšpunkts.
- ³²⁰ Zemkopības ministrijas 2019.gada 1.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³²¹ Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr. 128 “Meliorācijas kadastra noteikumi” 2.punkts un 5.1.apakšpunkts.
- ³²² Valsts kontroles veiktās aptaujas rezultāti.
- ³²³ Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskā pētījuma “Zemes izmantošanas optimizācijas iespēju novērtējums Latvijas klimata politikas kontekstā” gala atskaite (2019.gada janvāris), 50. lpp., pieejama: <https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/LVM%20petijums%202.pdf>, skatīts 2019.gada 14.novembrī.
- ³²⁴ Zemkopības ministrijas 2019.gada 5.marta vēstule Nr. 3.4-11e/12/2020-IP.
- ³²⁵ Meliorācijas likuma 16.panta pirmā daļa.
- ³²⁶ Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr. 128 “Meliorācijas kadastra noteikumi” 18.punkts.
- ³²⁷ Zemkopības ministrijas 2019.gada 1.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³²⁸ Likumprojekta “Meliorācijas likums” (likuma redakcijā līdz 2010.gada 25.janvārim) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), pieejams: http://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP0268_0.htm, skatīts 2019.gada 20.oktobrī.
- ³²⁹ Meliorācijas likums, likuma redakcijā no 2010.gada 25.janvāra.
- ³³⁰ Meliorācijas likuma 16.panta pirmā daļa.
- ³³¹ Valsts kontroles revīzijas laikā veiktās pašvaldību aptaujas rezultāti.
- ³³² Zemkopības ministrijas 2019.gada 1.novembra e-pasta vēstule Valsts kontrolei.

- ³³³ Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr.128 "Meliorācijas kadastra noteikumi" 18.punktā ir noteikts, ka meliorācijas sistēmu būvniecības dokumenti ir viens no avotiem meliorācijas kadastra aktualizēšanai.
- ³³⁴ Meliorācijas sistēmas ir atjaunotas 4226 kilometru garumā, tajā skaitā atjaunoti aptuveni 3000 kilometri ūdensnoteku. Informācija no Lauku attīstības programmas 2014.–2020.gadam (apstiprināta Eiropas Komisijā 2015.gada 13.februārī, pēdējie grozījumi 2019.gada 13.maijā), 134.lpp., pieejama: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/50/34/Programme_7.pdf, skatīts 2019.gada 5.novembrī.
- ³³⁵ Kāzupe (361922:01); Viltums (52398:01); Mēmupe (525672:01).
- ³³⁶ Pārskats par Meža attīstības fonda pasūtīto pētījumu "Latvijas meža resursu ilgtspējīgas, ekonomiski pamatotas izmantošanas un prognozēšanas modeļu izstrāde" (2009.gads), Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskā pētījuma "Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050.gadam" atskaite 134.lpp., pieejama: https://www.llu.lv/sites/default/files/files/projects/S320_I.Pilvere_18-100-INV18-5-000001.pdf, skatīts 2019.gada 20.novembrī.
- ³³⁷ Ministru kabineta 2015.gada 3.februāra noteikumu Nr.59 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība investīciju veicināšanai lauksaimniecībā" 7.pielikums.
- ³³⁸ Zemkopības ministrijas 2019.gada 5.marta vēstule Nr. 3.4-11e/12/2020-IP.
- ³³⁹ Revidentu aprēķins, ņemot vērā apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" pieejamo finansējumu.
- ³⁴⁰ Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai publiskā finansējuma atlikums uz 2019.gada 1.janvāri, pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/elfla_2014_2020_apguve_01_01_2019.pdf, skatīts 2019.gada 20.novembrī.
- ³⁴¹ Ar apsaimniekošanu revīzijas ietvaros tiek apzīmēta meliorācijas sistēmu atjaunošana, ekspluatācija un uzturēšana.
- ³⁴² Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums" 4.1.9.apakšpunkts.
- ³⁴³ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtības, metodikas u.c.
- ³⁴⁴ Zemkopības ministrijas Iekšējās audita nodaļas 2014.gada 15.augusta audita "Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai finansētā Lauku attīstības programmas 2007.–2013.gadam 1.ass atbalsta pasākuma "Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu" ietvaros īstenotie meliorācijas pasākumi" ziņojums, Zemkopības ministrijas Iekšējā audita nodaļas 2014.gada 12.augusta audita Nr.ZM11-10-14/2 "Valsts un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana" ziņojums, 2018.gada audita Nr.ZM11-4.3.-18/03 "Ar meliorācijas sistēmu saistītu Eiropas Savienības atbalsta aktivitāšu plānošana un īstenošana" ziņojums.
- ³⁴⁵ Identificējot riskus un nosakot revīzijas pieeju, jēdziens "meliorācijas sistēmas" tiks izmantots gadījumos, ja riski ir saskatāmi visu veidu meliorācijas sistēmās, savukārt gadījumos, kad ir paredzētas pārbaudes par kādu konkrētu meliorācijas sistēmu veidu, piemēram, valsts vai valsts nozīmes meliorācijas sistēmām, tas tiks norādīts attiecīgajā riska pamatojumā, revīzijas jautājumā, vai revīzijas kritērijā.
- ³⁴⁶ Ministru kabineta noteikumu projekta "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.1.2.specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt plūdu riskus lauku teritorijās" īstenošanas noteikumi" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) pielikums.
- ³⁴⁷ Saraksts ir sagatavots VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" iekšējai lietošanai un attiecas uz 2014.–2020.gada plānošanas periodu.
- ³⁴⁸ Piemēram, Zemkopības ministrijas vai VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" iekšējais normatīvais akts.
- ³⁴⁹ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta valdes sēdē Nr.11.
- ³⁵⁰ Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumu Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi" 2.punkts.
- ³⁵¹ Ministru kabineta 2010.gada 3. augusta noteikumu Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi" 2. un 7.punkts.
- ³⁵² Ministru kabineta 2010.gada 3. augusta noteikumu Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi" 2. un 7.punkts.
- ³⁵³ Projekti īstenoti valsts nozīmes meliorācijas sistēmās (18 projekti), pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmās (16 projekti), koplietošanas meliorācijas sistēmās un viena īpašuma meliorācijas sistēmās (16 projekti).
- ³⁵⁴ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.
- ³⁵⁵ Prasības ir noteiktas Meliorācijas likumā un Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumos Nr.714 "Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi".
- ³⁵⁶ Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums" 4.1.9.apakšpunkts.

- ³⁵⁷ Atbilstoši Ministru kabineta 2015.gada 10.marta noteikumu Nr.126 "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" 76.5.apakšpunktā noteiktajam.
- ³⁵⁸ Ministru kabineta 2012.gada 2.maija noteikumu Nr. 306 "Noteikumi par ekspluatācijas aizsargjoslas ap meliorācijas būvē un ierīcēm noteikšanas metodiku lauksaimniecībā izmantojamās zemēs un meža zemēs" 9.punkts.
- ³⁵⁹ Ministru kabineta 2019.gada 26.marta noteikumu Nr.128 "Meliorācijas kadastra noteikumi" 16.punkts.
- ³⁶⁰ Meliorācijas likuma 21.pants.
- ³⁶¹ Pieejams: <http://www.meliorprojekts.lv/>, skatīts 2019.gada 30.oktobrī.
- ³⁶² Ūdens apsaimniekošanas likuma 19.pants.
- ³⁶³ Ūdens apsaimniekošanas likuma 21.panta pirmā daļa.
- ³⁶⁴ Dabas aizsardzības likuma 21.panta pirmās daļas 5.punkts.
- ³⁶⁵ Meža likuma 43.panta pirmās daļas 4.punkts.
- ³⁶⁶ Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumu Nr. 264 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" 25.punkts.
- ³⁶⁷ Meliorācijas likuma 25¹.pants.
- ³⁶⁸ Meliorācijas likuma 10.pants.
- ³⁶⁹ Meliorācijas likuma 11.pants.
- ³⁷⁰ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Atlases kārtība projektiem, kuri tiek virzīti Eiropas Savienības fondu atbalsta saņemšanai", apstiprināta 2015.gada 24.marta Valdes sēdē Nr.11.
- ³⁷¹ (1) Strauji progresējoši meliorācijas sistēmas bojājumi, kas var radīt avārijas iespējamību –10 punkti; (2) apdzīvotas teritorijas ar iedzīvotāju skaitu virs 2000 – 5 punkti; (2) apdzīvotas teritorijas ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000 – 3 punkti; (3) lauksaimniecības zemes virs 1000 ha – 5 punkti; (3) lauksaimniecības zemes 500 -1000 ha – 3 punkti; (3) lauksaimniecības zemes līdz 500 ha – 2 punkti; (4) meža zemes virs 1000 ha – 4 punkti; (4) meža zemes 500-1000 ha – 2 punkti; (4) meža zemes līdz 500 ha – 1 punkts; (5) dzelzceļi, autoceļi un citi infrastruktūras objekti – 3 punkti; (6) sūdzības, kuras parakstījušas vairāk nekā 50 personas – 2 punkti; (6) sūdzības, kuras parakstījušas līdz 50 personām – 1 punkts.
- ³⁷² Dati no VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" atskaitēm par rezultatīvo un finanšu (izdevumu) rādītāju izpildi.
- ³⁷³ VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kārtība "Kārtība valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu uzturēšanai", apstiprināta 2012.gada 24.maija valdes sēdē Nr.11.
- ³⁷⁴ Revidentu aprēķins, izmantojot 2018.gada datus.
- ³⁷⁵ Pirmais pusgads, saskaņā ar VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" operatīvo pusgada pārskatu.
- ³⁷⁶ Saskaņā ar VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" Vidējā termiņa darbības stratēģijā 2017.-2019.gadam iekļauto prognozi.
- ³⁷⁷ Saskaņā ar attiecīgā gada pārskata Vadības ziņojumā norādīto.
- ³⁷⁸ Saskaņā ar attiecīgā gada pārskata Vadības ziņojumā norādīto.
- ³⁷⁹ Saskaņā ar attiecīgā gada pārskata datiem.
- ³⁸⁰ Saskaņā ar VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" grāmatvedības sniegto informāciju.
- ³⁸¹ Saskaņā ar attiecīgā gada pārskata Peļņas zaudējumu aprēķina paskaidrojumu.
- ³⁸² Saskaņā ar attiecīgā gada pārskata Peļņas zaudējumu aprēķina paskaidrojumu.
- ³⁸³ Revidentu aplēse, ievērojot attiecīgā gada pārskata datus.